

Жул Верн

Пътешествие до центъра на
Земята

ГЛАВА ПЪРВА

Един неделен ден, на 24 май 1863 година, чичо ми, професор Лиденброк, се върна неочаквано в малката си къща на Кьонигщрасе 19 – една от най-старинните улици в стария квартал на Хамбург.

Прислужничката Марта навярно си е помислила, че е закъсняла много с обеда, защото ястията едва бяха започнали да къкрят на готварската печка.

„Хм – казах си аз, – ако чичо ми – най-нетърпеливият човек на света – е гладен, ще се развика страшно.“

– Господин Лиденброк вече се връща! – възкликна слисана Марта, като откряна вратата на столовата.

– Да, Марта. Но обедът може и да не е готов, защото още няма два часа. Камбаната на Сен Мишел току-що удари един и половина.

– Тогава защо господин Лиденброк се връща?

– Навярно той сам ще ни каже.

– Ето го! Аз да вървя. Вие му обяснете, господин Аксел.

И Марта се прибра в своята готварска лаборатория.

Останах сам. Но моят донякъде нерешителен характер не ми позволяваше да давам обяснения на най-сприхавия професор. Тъкмо се канех да се прибера благоразумно в малката си стаичка на горния етаж, когато входната врата изскърца и тежки стъпки отекнаха по дървената стълба. Господарят на дома премина през столовата и се спусна към работния си кабинет.

Докато префуча, той успя да запрати в ъгъла бастуна си с дръжка като лешникотрошачка и да захвърли на масата широкополата си мъхеста шапка, а на мен извика гръмко:

– Аксел, последвай ме!

Не бях успял да се помръдна, а професорът се провикна тоя път с явно нетърпение.

– Е, защо се бавиш още?

Побързах да вляза в кабинета на моя страшен повелител.

Признавам, че Ото Лиденброк не е лош човек, но ако не се случат някои невероятни промени, той ще си умре като непоправим чудак.

Чичо ми беше професор в Йоханеум, преподаваше минералогия и през време на лекциите си редовно изпадаше един-два пъти в ярост. Не че се безпокоеше дали студентите му са ревностни слушатели, дали са

внимателни, нито пък го вълнуваше техният успех. Не, тези подробности никак не го безпокояха. Той преподаваше „субективно“, както се казва в немската философия – за себе си, а не за другите. Беше учен-егоист, кладенец на знания, но понечеше ли човек да почерпи нещичко от него, скрипецът почваше да скърца. С една дума, той беше скъперник.

Има няколко професори от този род в Германия. За жалост чичо ми не можеше да говори гладко, и то когато говореше публично, а за един оратор това е печален недостатък. През време на лекциите си в Йоханеум професорът често се запъваше, бореше се с някоя непокорна дума, която не искаше да излезе от устата му – една от ония думи, които се запитат, набъбват и накрая излизат в съвсем ненаучната форма на псувня. Това именно го докарваше до бясна ярост.

В минералогията се срещат много полугръцки, полулатински, трудни за изговаряне наименования, чепати термини, които биха наранили устните на един поет. Не искам да злословя по отношение на тази наука, и през ум не ми е минавало такова нещо, но и най-обиграният език може да сгреша, когато човек трябва да борави с ромбоидни кристализации, ретинасфалтни смоли, геленити, тангазити, оловни молибдати, манганови тунгсати и цирконови тиганиати.

В града знаеха за този извинителен недостатък на чичо ми и злоупотребяваха с него; дебнеха го и щом се запънеш и изпаднеш в ярост, хората се смееха – нещо, което дори и германците смятат за неприлично. И ако наистина слушателите се тълпяха на неговите лекции, малцина идваха да ги следят с внимание, повечето ги посещаваха, за да се посмеят на забавния гняв на професора.

Въпреки това мога да кажа, че чичо ми беше истински учен. Макар понякога да чупеше мострите, с които правеше прекалено грубо опитите си, той притежаваше не само тънък усет на геолог, но и вярното око на минералог. Особено умело си служеше той със своето чукче, със стоманеното си длето, с магнитната стрелка, духалото и шишенцето с азотна киселина. По разреза, по вида, твърдостта, топимостта, звука, миризмата или вкуса на кой да е минерал той без колебание определяше мястото му между шестстотинте вида, които днес науката познава.

Ето защо името на Лиденброк се произнасяше с почит в гимназиите и научните кръгове. Хъмфри Дейви¹, Хумболт, капитаните Франклин² и Сабин не пропусаха случай да го посетят, когато минаваха през

1. Прочут английски химик, изобретател на миньорската лампа. Б.пр.

2. Мореплавател, загинал през 1847 година в Арктика. Б.пр.

Хамбург. Бекрел, Ебелмен, Брустър, Милн Едуардс обичаха да се допитват до него по най-животрептящите въпроси на химията. Тази наука му дължеше доста интересни открития. През 1853 година в Лайпциг бе издадено едно „Ръководство по висша кристалография“ от професор Ото Лиденброк – голям том с табла, който не можа обаче да покрие разностите по издаването.

Освен това професор Лиденброк беше уредник на минералогическия музей на руския посланик господин Струве – една ценна сбирка с европейска известност.

Ето какъв бе човекът, който ме викаше с такова нетърпение. Представите си висок слаб мъж с желязно здраве и руси младежки коси, които намаляваха с цяло десетилетие петдесетте му години. Големите му очи непрекъснато играеха зад внушителните очила; дългият му тънък нос приличаше на върха на остър меч. Злите езици твърдяха дори, че носът му бил намагнетизиран и привличал железните стърготини. Това бе чиста клевета: той привличаше само емфие, но за да бъдем точни, трябва да кажем – в големи количества.

Ако прибавим към това, че чичо ми правеше крачки, математически изчислени, близо цял метър, и ако кажа, че когато вървеше, той държеше юмруците си здраво стиснати – признак на буен темперамент, човек ще има достатъчна представа за него, за да избягва дружбата му.

Той живееше в къщичката си на Кьонигщрасе – постройка от тухли и греди с назъбен покрив. Тя имаше изглед към един от лъкатушните канали, които кръстосват центъра на най-стария хамбургски квартал, който за щастие пожарът през 1842 година бе пощадил.

Старата къща беше наистина малко наклонена и издаваше търбуха си към улицата. Покривът ѝ бе килнат встрани като фуражката на студент от Тугенбунд³ и отвесните линии на стените ѝ поразкривени, но въпреки всичко тя се крепеше благодарение на един стар бряст, връзан във фасадата ѝ, който провираше напролет разцъфналите си клони през прозорците.

За един германски професор чичо ми беше все пак богат. Къщата му принадлежеше напълно, с цялото си съдържание. Съдържанието се състоеше от кръщелницата му Гройбен, млада седемнадесетгодишна фирландка⁴, слугинята Марта и аз. В качеството си на племенник и на сирак аз станах помощник-ординатор в опитите му.

3. Тугенбунд – дружества, образувано през 1808 година от германските студенти, които си поставили за цел изгонването на Наполеоновите войски. Б.пр.

4. От местността Фирландия, близо до Хамбург. Б.пр.

Признавам, че се залових с охота за геоложките науки. Във вените ми течеше кръв на минералог и никога не скучаех сред скъпоценните си камъчета.

Всъщност в къщичката на Кьонигщрасе можеше да се живее щастливо въпреки припрения характер на нейния собственик, защото той все пак ме обичаше, макар да го проявяваше малко грубо. Но този човек извънредно много бързаше, искаше да изпревари дори и природата.

През април той посади в гледжосаните саксии в салона корени от грамофончета и резеда и всяка сутрин редовно отиваше да дърпа листенцата им, за да ускори растежа.

Сега ми оставаше само едно – да се подчиня на тоя чудак. И аз се спуснах към кабинета му.

ГЛАВА ВТОРА

Кабинетът беше истински музей. Тук бяха събрани всички образци на минералното царство, надписани и отлично подредени според трите големи групи: възпламенителни, метали и литоиди⁵.

Как добре познавах тия ценни украшения на минераложката наука! Колко пъти съм предпочитал, вместо да скитам с моите връстници, да избърсвам праха от тия графити, антрацити, въглища, лигнити и торфове. А асфалта, смолите, органическите соли, които трябваше да опазвам от най-дребната прашилка! А металите – като се почне от желязото и се стигне до златото – губеха относителната си стойност пред пълното равенство с тия научни мостри. Всички тия камъни щяха да стигнат, за да се построи наново къщата на Кьонингшрасе и дори с още една хубава стая, в която бих се наредил чудесно.

Но когато влязох в кабинета, съвсем не мислех за всички тия чудеса. Мислите ми бяха устремени към чичо ми. Той беше потънал в широкото си, тапицирано с утрехтско кадифе кресло и държеше в ръцете си някаква книга, която разглеждаше с извънредно голямо възхищение.

– Каква книга! Каква книга! – се провикна той.

Това възклицание ми напомни, че в свободното си време професор Лиденброк беше също така и библиофил, но в неговите очи една стара книга беше ценна само ако тя е рядкост или пък трудно се разчита.

– Не виждаш ли? – каза ми той. – Това е неопенимо съкровище, което открих тази сутрин, когато се ровех в дюкянчето на евреина Хевелиус.

– Великолепно! – отвърнах аз с престорено възхищение. И наистина какъв смисъл има да се вдига толкова шум заради някаква стара книга, гърбът и корицата на която изглеждаха направени от груба телешка кожа – някаква жълтеникава книга, от която висеше избеляла панделка?

Възторжените възклицания на професора обаче не стихваха.

– Погледни – каза той, като задаваше въпроси и сам си отговаряше. – Красива ли е? Да, прекрасна! И каква подвързия! Лесно ли се отваря тази книга? Да, защото остава отворена на коя да е страница! А добре ли се затваря? Да, защото корицата и страниците прилягат много добре и не се отделят, не зеят. А по гърба ѝ след седемстотин години съществуване няма нито една гънка! Ах, това е подвързия, с която Бозериан,

5. Литоиден – който има вид на камък. Б.пр.

Клос или Пюрголд биха се гордели!

Докато говореше, чичо ми ту разтваряше, ту затваряше старата книга. Оставаше ми само да го разпитам за съдържанието ѝ, макар то никак да не ме интересуваше.

– Какво е заглавието на тая чудна книга? – запитах аз с пресилено въодушевление, което не можеше да бъде искрено.

– Това съчинение – отвърна чичо ми, като се оживи – се нарича Хаймс Крингла от Снор Турлесон, прочут исландски автор от дванадесетия век; това е хрониката на норвежките принцове, които са царували в Исландия.

– Наистина ли? – провикнах се аз колкото може по-убедително. – Навярно е превод на немски език?

– Туй то! – отвърна професорът живо. – Превод! И за какво ми е твоят превод? Кой се е загрижил за превод? Това е оригинално произведение на исландски език, това прекрасно, богато и същевременно просто наречие, което позволява най-разнообразни граматически форми и многобройни изменения на думи!

– Като немския – вметнах аз доста уместно.

– Да – отвърна чичо ми и повдигна рамене. – Но с тая разлика, че в исландския език има три рода, както в гръцки, и съществителните се скланят както в латински!

– Ах! – казах с малко по-голям интерес. – А хубав ли е шрифтът на тази книга?

– Шрифтът! Кой ти говори за шрифт, бедни ми Аксел! За какъв шрифт става въпрос? Ах, да не би да смяташ, че книгата е печатна? Но, невежа главо, това е ръкопис, и то рунически ръкопис.

– Рунически?

– Да. Няма ли да поискаш да ти обясня смисъла на тая дума?

– Пази боже! – отвърнах аз с тон на човек, чието честолюбие е засегнато.

Но чичо ми продължи още по-усърдно и ме запозна въпреки желанието ми с неща, които съвсем не исках да узная.

– Руните – подхвана той – са древни писмена, употребявани някога в Исландия, и според легендата те са били сътворени от самия Один⁶. Погледни, невернико, и се възхити на тия образци, създадени от въображението на едно божество!

Не знаех какво да кажа и щях да се поклоня до земята – отговор,

6. Главното божество в скандинавската митология. Б.пр.

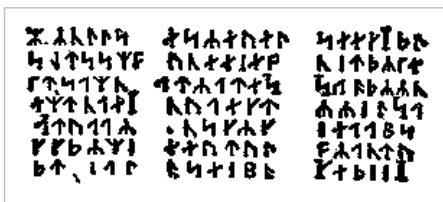
който би се понравил на боговете, както и на царете, защото той има преимуществото никога да не ги затруднява, но една случка даде съвсем друга насока на нашия разговор. Това бе появяването на един зацапан пергамент, който се изплъзна от книгата и падна на пода.

Чичо ми се спусна върху тая дреболия с лесно разбираема стръв. Един старинен документ, съхраняван може би от незапомнени времена в една старинна книга, не можеше да няма голяма стойност в неговите очи.

– Какво е това? – извика той.

И професорът започна внимателно да разгъва върху масата едно парче пергамент, дълго пет и широко три инча⁷, върху който бяха наредени напречно неразбираеми букви.

Ето и точното факсимиле. Държа да запозная читателя с тия чудновати знаци, защото те подтикнаха професор Лиденброк и неговия племенник да предприемат най-странната експедиция на деветнадесетия век:

Професорът гледа известно време тия колонки от букви, после вдигна очилата си и каза:

– Това са руни. Буквите са съвършено тъждествени с тия от ръкописа на Снор Турлесон! Но... какво ли значи това?

Тъй като руническата азбука ми се струваше някаква измислица на учени, за да подвеждат невежите, стана ми приятно, като видях, че чичо ми не проумяваше нищо от съдържанието на пергамента. Поне така ми се стори, съдейки по движенията на пръстите му, които зашариха нервно.

– Все пак това е старонорландски! – процеди той през зъби.

Професор Лиденброк сигурно знаеше това много добре, защото той минаваше за истински полиглот. Наистина той не говореше свободно двете хиляди езици и четирите хиляди наречия, които съществуват на земята, но все пак знаеше доста от тях.

7. Инч – 27 милиметра. Б.пр.

Изправен пред това затруднение, той беше готов да се отдаде на буйния си нрав и аз предусещах страхотна сцена, когато малкият часовник на камината отмери два удара.

В същия миг слугинята Марта отвори вратата на кабинета и каза:

– Обедът е готов.

– По дяволите тоя обед – провикна се чичо ми – и тази, която го е приготвила, и тия, които ще го изядат!

Марта побягна, след нея полетях и аз и не зная как се намерих на обичайното си място в столовата.

Почаках известно време. Професорът не идваше. Доколкото си спомнях, той нарушаваше за първи път тържествеността на обета. И какъв обед! Супа с магданоз, омлет с шунка, гарниран с киселец и индийско орехче, и телешко филе със сливи, а за десерт – понички със захар. Всичко това полято с хубаво мозелско вино.

Ето какво щеше да струва на чичо ми някаква си стара хартия. В качеството си на предан племенник аз се смятах задължен да ям и заради него, та дори и заради себе си. Това извърших добросъвестно.

– Подобно нещо не се е случвало! – каза слугинята Марта, докато поднасяше ястиетата. – Господин Лиденброк да не присъствува на обета!

– Просто невероятно!

– Това предвещава някое важно събитие! – каза старата прислужничка, като поклащаше глава.

Според мен това предвещаваше само страхотен скандал, когато чичо ми разбере, че обедът му е бил изяден.

Дояждах последната поничка, когато гръмовит глас прекъсна удоволствието от десерта. С един скок се озовах от столовата в кабинета.

ГЛАВА ТРЕТА

– Това са очевидно рунически писмена – каза професорът, като смръщи вежди. – Но тук се крие някаква тайна и аз ще я разгадая или...

С буен жест той довърши мисълта си.

– Седни там и пиши – прибави той, като ми посочи масата с юмрук.

В един миг бях готов.

– Сега ще ти продиктувам последователно буквите от нашата азбука, които съответствуват на тия исландски букви. Да видим какво ще излезе. Но за бога, внимавай да не грешиш!

Диктовката започна. Стараех се колкото можех повече. Той изговаряше всяка буква поотделно и се образува следната редица от неразбираеми думи:

MMRNILS SGTSSMF KT, SAMM ENTNAEL ATVAAR
CEDRMI DT, IAC ESREUEL UNTEIEF ATRATES NUAECT,
NSCRC, EEUTUL, OSEIBO, SEECJDE NIEARKE SADRRN
RRILSA IEAABS, FRANTU KEDIY.

Когато привършихме тая работа, чичо ми грабна листа, върху който бях писал, и дълго време го разглежда внимателно.

– Какво ли значи това? – повтаряше той неволно. Кълна се, че не бих могъл да му отговоря. Впрочем той не ме и запита, а продължи да говори сам на себе си:

– Това нещо се нарича криптограма. В нея смисълът е скрит чрез нарочно разместени букви, но подредят ли се правилно, те ще образуват смислено изречение. Като си помисля само, че тук може би се крие обяснението или указанието за някакво велико откритие!

Лично аз смятах, че нищо не се криеше в това, но предпочетох да запазя мнението си за себе си. Тогава професорът взе книгата и пергамента и ги сравни.

– Почерците не са еднакви – каза той. – Криптограмата е писана покъсно от книгата и за това виждам едно неопровержимо доказателство. Наистина първата буква е едно двойно М, знак, който напразно бихме търсили в книгата на Турлесон, защото е бил прибавен в исландската азбука едва през XIV век. Следователно поне двеста години отделят ръкописа от пергамента.

Признавам, че това разсъждение ми се видя доста логично.

– Това ме навежда на мисълта – подзе чичо ми, – че някой от притежателите на тая книга е написал тия загадъчни букви. Но кой ли е бил той, дявол да го вземе? Дали не се е подписал някъде на ръкописа?

Чичо ми вдигна очилата си на челото, взе силна лупа и разгледа внимателно първите страници на книгата. На гърба на заглавната страница той откри някакво петънце, което, гледано с просто око, приличаше на мастилено петно. Но ако човек се вгледа по-внимателно, ще различи няколко полуизтрити букви. Чичо ми разбра, че там именно се крие разковничето. Той се залови упорито с петънцето и с помощта на силната си лупа успя да разгадае следните знаци – рунически букви, които той разчете, без да се двоуми:

– Арне Саквусем! – провикна се той победоносно! – Та това е име, и то исландско! Името на един учен от шестнайстия век, прочут алхимик!

Погледнах чичо си с известно възхищение.

– Тия алхимици – продължи той: – Авицена, Бекон, Люл, Парацелзиус, са били истинските, единствените учени на своето време. Те са направили открития, на които можем само да се учудваме. Защо тоя Сакнусем да не е заровил в тази неразбираема криптограма някакво чудно изобретение? Така трябва да бъде. Така е.

Това предположение разпалваше въображението на професора.

– Може би – осмелих се аз да му възразя. – Но какъв интерес е имал тоя учен да крие по тоя начин едно интересно откритие?

– Какъв, какъв? Е, знай ли? Не е ли постъпил по същия начин и Галилей за Сатурн? Впрочем ще видим; ще прозира тайната на тоя документ и докато не я разкрия, нито ще се храня, нито ще почивам.

„О!“ – помислих си аз.

– Нито пък ти, Аксел – добави чичо ми.

„Добре, че си похапнах за двама!“ – казах си аз.

– Преди всичко – продължи чичо ми – трябва да открием на какъв език е написан тоя „шифър“. Това няма да бъде много трудно.

При тия думи вдигнах глава. Чичо ми продължи монолога си:

– Нищо по-лесно от това. Документът съдържа сто тридесет и две букви, от които седемдесет и девет са съгласни, а петдесет и три – гласни. Това е приблизително съотношението, при което са образувани

думите в южните езици, докато северните наречия са много по-богати със съгласни. Следователно ние имаме работа с южен език.

Тия заключения бяха съвършено правилни.

– Но кой е тоя език?

Тъкмо това очаквах да каже моят учен, у когото все пак бях открил дълбок аналитичен ум.

– Тоя Сакнусем – продължи той – е бил образован човек. Щом е писал не на матерния си език, той вероятно е предпочел най-разпространения между културните хора през шестнайстия век език, сиреч – латинския. Ако греша, ще мога да опитам исландски, френски, италиански, гръцки, староеврейски. Но учените от шестнайстия век са писали обикновено на латински. Следователно аз имам право да кажа a priori⁸, че това е латински.

Аз подскочих на стола си. Познанията ми на латинист се бунтуваха срещу твърдението, че тази върволица от чудновати думи може да има нещо общо с нежния език на Вергилий.

– Да! Латински – добави чичо ми. – Но разбъркан латински.

„На добър ти час! – помислих си. – Ако успееш да се справиш в тая бъркотия, значи си много съобразителен, чичо.“

– Да прегледаме това нещо внимателно – каза той, като взе отново листа, върху който бях писал. – Ето една поредица от сто тридесет и две букви, които виждахме в привиден безпорядък. В някои думи се срещат само съгласни, както в първата – „mmrnils“, и обратно – в други преобладават гласни, например петата – „unteift“, или предпоследната – „oseibo“. Това подреждане очевидно не е произволно. Получено е математически от неизвестния принцип, който е ръководил подреждането на тия букви. Аз съм убеден, че първоначалното изречение е било написано правилно и после е видоизменено с помощта на някакво правило, което трябва да открием. Онзи, който притежава ключа на тоя „шифър“, би могъл да го прочете свободно. Аксел, имаш ли тоя ключ?

На този въпрос не отговорих нищо, защото погледът ми беше спрял върху един очарователен портрет, окачен на стената, портрета на Гройбен. Питомката на чичо ми се намираще тогава в Алтона у една своя роднина и отсъствието ѝ ме натъжаваше много, защото – сега вече мога да го призная, – хубавата фирландка и племенникът на професора се обичаха със свойственото за германците спокойствие и сдържаност. Бяхме се сгодили тайно от чичо ми, който бе прекалено геолог, за да

8. По начало (лат.). Б.пр.

разбере подобни чувства. Гройбен беше очарователна руса девойка със сини очи, малко сдържана и сериозна, но това не ѝ пречеше да ме обича; аз лично я обожавах, ако това понятие изобщо съществува в немски. Образът на моята малка фирландка ме пренесе за миг от действителността в света на мечтите и спомените.

Представих си вярната другарка на моите занимания и радости. Всеки ден тя ми помагаше да подреждам скъпоценните камъни на чичо ми, заедно с мен тя поставяше надписи. Госпожица Гройбен беше много веща минераложка и обичаше да се вдълбочава в трудни научни проблеми. Колко приятни часове бяхме прекарвали заедно в учение и колко пъти съм завиждал на безчувствените камъни, които тя държеше в очарователните си ръце.

После, дойдеше ли време за почивка, излизахме двамата. Тръгнахме по сенчестите алеи на Алсер и стигаме до старата мелница, която изглежда толкова хубава на другия край на езерото. По пътя разговаряхме, хванати за ръце. Разказвах ѝ весели неща и тя се смееше от сърце. Стигаме до бреговете на Елба и след като се сбогувахме с лебедите, които плуват между едрите бели водни лилии, връщаме се на кея с паракходчето. Бях стигнал дотук в мечтите си, когато чичо ми удари силно по масата и ме възвърна към действителността.

– А сега – каза той. – Първата мисъл, която може да мине през ума на човека, когато иска да размести буквите в едно изречение, е, струва ми се, да ги напише отвесно вместо водоравно.

„Я гледай!“ – помислих си аз.

– Да видим какво ще излезе от това. Аксел, напиши някакво изречение върху това листче, но вместо да подреждаш буквите една след друга, напиши ги последователно една под друга, в отвесна колона, така че да образуват групи от по пет или шест букви.

Разбрах за какво става дума и веднага написах от горе на долу:

М е м а о
н о , м ѝ
о б м о б
г и а я е
о ч л Г н
т а к р !

– Така – каза професорът, без да прочете написаното. – А сега

подреди тези думи водоравно.

Подчиних се. Излезе следното изречение:

Мемао но, мй обмоб гиаяе очлГн такр!

– Отлично! – каза чичо ми, като грабна листа от ръцете ми. – Ето това вече заприлича на стар документ. Гласните и съгласните са в същия безпорядък. Има дори главни букви в средата на думите, а даже и запетайка, както в пергамента на Сакнусем.

Не можех да отрека, че тия забележки бяха твърде остроумни.

– В действителност – продължи чичо ми, като се обърна към мене, – за да прочета изречението, което ти току-що написа и което аз не познавам, достатъчно ще бъде да взема първите букви от всяка дума, после вторите, третите и така нататък.

И чичо ми прочете за свое голямо учудване, а най-вече за моя изненада:

Много те обичам, малка моя Гройбен!

– Какво?! – възкликна професорът.

И наистина, унесен в мечтите си, бях написал, без да мисля, това излагащо ме изречение!

– Хм, обичал си Гройбен! – подзе чичо ми с тон на истински настойник.

– Да... Не... – заплетох се аз.

– Хм, обичаш Гройбен – повтори той неволно. – Тогава нека приложим моя начин към въпросния документ!

И чичо ми отново се вдълбочи в своето занимание и напълно забрави иеблагоразумните ми думи. Казвам иеблагоразумни, защото умът на учения не можеше да разбере нищо от сърдечни работи. За щастие важната работа с документа взе връх.

Когато професор Лиденброк се готвеше да извърши решителния си опит, очите му искряха през очилата; когато той взе стария пергамент, пръстите му трепереха – беше дълбоко развълнуван. Най-после той се изкашля силно и като изговаряше последователно първите букви на всяка дума, после вторите, той ми продиктува с тържествен глас следната поредица:

MMESSUNKA SENRA. A. ICEFDOK. SEGNITTAMURTN
ECERTSERRETTE, ROTAIVSADUA, EDNECSSEDSADNE LA
CARTNIILUJSIRATRAC SARBMUTABILE DMEK
MERETARCSILUCO Y SLEFFEN SNI

Когато свършвах диктовката, да си призная, бях развълнуван. Тези букви, изговаряни една след друга, бяха съвсем безсмислени за мен: очаквах от устата на професора да се разлее тържествено някое великолепно латинско изречение.

Но кой можеше да предвиди това, което стана! Силен удар с юмрук разтърси масата. Мاستилницата се разля, а перото изхвъркна от ръцете ми.

– Не е така! – провикна се чичо ми. – Няма никакъв смисъл!

После той се стрелна като снаряд през кабинета, спусна се подобно на лавина надолу по стълбата, излезе на Кьонигщрасе и хукна с всичка сила.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

– Излезе ли? – извика Марта и изтича, чула силното тръшване на входната врата, което разтърси цялата къща.

– Да – отвърнах аз. – Излезе, сякаш умът му изхвъркна.

– Ами обедът? – запита старата прислужничка.

– Той няма да обядва!

– А вечерята?

– Няма и да вечеря!

– Как?! – възкликна Марта и сплете ръце.

– Да, Марта. Той няма вече да се храни! Ние също няма да се храним! Чичо Лиденброк подлага всички ни на пълна диета дотогава, докато разчете един съвсем неразгадаем старинен ръкопис!

– Боже! Та ние ще умрем от глад!

Не посмях да й призная, че от такъв упорит човек като чичо ми само това може да се очаква.

Сериозно разтревожена, старата прислужничка заохка и се прибра в кухнята.

Когато останах сам, през ума ми мина да отида при Гройбен и да й разкажа всичко. Но как да напусна къщата? Ами ако ме извика чичо? Ако поиска да започне отново своята логогрифична⁹ работа, която може да затрудни дори и древния Едип? Какво ще стане, ако ме няма, когато ме повика?

Най-разумното беше да си остана в къщи. Неотдавна някакъв минералог от Безансон ни бе изпратил една сбирка кремъчни геоди¹⁰, които трябваше да се класифицират. Залових се за работа. Почнах да подбирям, да етикетирам и да подреждам във витрините тия малки кухи камъчета, в които блестяха дребни кристали.

Но това занимание не ме увлече. Случаят със старинния документ не ми даваше мира. Главата ми пламна и смъртно безпокойство ме обзе. Предчувствах някаква близка катастрофа.

След един час геодите бяха подредени по рафтовете. Тогава се отпуснах в дълбокото утрехтско кресло, с увиснали ръце и обронена глава. Запалих дългата си извита лула, краят на която представляваше протегнала, се безгрижно русалка, и запуших, забавлявах се да следя как от

9. Логогриф – на старогръцки – тайнопис. В случая – разчитане на тайнопис. Б.пр.

10. Геод – кухо камъче, в което има кристали Б.пр.

горенето моята русалка се превръщаше постепенно в същинска негръка. От време на време се заслушах дали няма да доловя стъпки по стълбата. Но напразно. Къде ли беше в тоя момент чичо ми? Представих си го как тича под хубавите дървета по пътя за Алтона, как ръкомаха, чертае с бастуна ги по стените, шиба яростно тревите, прекършва върховете на тръните и смущава почивката на самотните щъркели.

Дали щеше да се завърне тържествуващ, или отчаян? Щеше ли да открие тайната? И докато си задавах тия въпроси, неволно взех листа, върху който бях написал неразбираемата поредица букви. Повтарях си:

– Какво ли значи това?

Опитах се да групирам тия букви така, че да образуват думи. Беше невъзможно. Групирах ги по две, по три или пък по пет, по шест, но нищо смислено не излезе. Наистина четиринадесетата, петнадесетата и шестнадесетата буква образуваха английската дума *ice*¹¹, а осемдесет и четвъртата, осемдесет и петата и осемдесет и шестата – думата *sik*¹². Най-сетне към средата на документа, на втория и на третия ред забелязах латинските думи „*rota*“, „*mutabile*“, „*ira*“, „*nec*“, „*atra*“¹³.

„Ех, да му се не види – помислих си аз. – Тия последните думи като че оправдават предположението на чичо за езика на тоя документ! А ето че на четвъртия ред виждам и думата «*lucio*», която се превежда «свещен лес». Наистина на третия ред чета думата «*tabled*», която прилича на еврейска, а на последния ред – «*mer*», «*are*», «*mure*»¹⁴ – чисто френски думи.“

Човек можеше наистина да се побърка! Четири различни езика в едно безсмислено изречение! Каква връзка можеше да има между думи като: лед, господин, гняв, жесток, свещен лес, променлив, майка, лък или море? Само първата и последната можеха лесно да се свържат – нищо чудно в един документ, писан в Исландия, да се споменава за „ледено море“. Но останалата част на криптограмата си оставаше неразгадаема. Всъщност аз се борех срещу една непреодолима трудност. Мозъкът ми пламна, почнах да мигам. Сто тридесет и двете букви сякаш се завъртяха около мен като сребърни точки, които играят пред очите, когато в главата на човека нахлуе много кръв.

Това приличаше на халюцинация. Просто се задушавах, въздух не ми достигаше. Почнах несъзнателно да си вея с листа и пред погледа ми

11. Лед Б.пр.

12. Господин. Б.пр.

13. Колело, променлив, гняв, не, колона. Б.пр.

14. Море, лък, майка. Б.пр.

се мяркаха последователно ту лицевата, ту обратната му страна.

Какво бе моето учудване, когато при тия бързи движения ми се стори, че виждам на обратната страна на листа напълно ясни латински думи, между които: „craterem“, „terrestre“¹⁵.

Внезапно ме озари една мисъл. Тия единствени белези ми помогнаха да съзря истината: бях открил тайната на шифъра. За да се разгадае документът, не беше дори нужно той да се чете откъм обратната страна! Не. Той можеше лесно да бъде разчетен така, както ми бе диктуван. Остроумните комбинации на професора се осъществяваха; той имаше право за разположението на буквите, имаше право и за езика на документа! Съвсем „малко“ му е липсвало, за да прочете от начало до край това латинско изречение и това „малко“ случаят ми помогна да го открия.

Читателят лесно ще разбере моето вълнение! Очите ми се замъглиха и не можех да виждам нищо. Бях разгърнал листа върху масата. Достатъчно бе да хвърля един поглед, за да владее тайната му.

Най-после успях да обуздая вълнението си. За да успокоя нервите си, наложих си да обиколя два пъти стаята, после отново се отпуснах в голямото кресло.

– Хайде да го прочетем! – извиках аз и поех дълбоко въздух.

Наведох се над масата. Поставях последователно пръст на всяка отделна буква и без да се запъвам, без да се колебая, прочетох на глас цялото изречение.

Но какво бе моето изумление, какъв бе моят ужас! Бях като гръмнат. Възможно ли е това, което току-що узнах? Един човек е имал смелостта да проникне!...

„Ах! – провикнах се аз и подскочих. – Не! Не! Чичо ми не бива да го научи! Само това липсваше – да узнае за такова едно пътешествие! И той ще поиска да вкуси от него!“ Нищо не ще го спре! Един толкова решителен геолог! Той би тръгнал въпреки всичко, напук на всичко! Той ще ме помъкне и мене, а оттам няма да се върнем живи! Никога! Никога!”

Бях в такова състояние на възбуда, което трудно може да се опише.

„Не! Не! – казах решително аз. – Това няма да го бъде. И щом мога да попреча да се породи такава мисъл в главата на моя тиранин, ще го сторя. Ако продължава да обръща и преобръща тоя документ в ръцете си, той също може случайно да намери ключа! Затова ще го унищожа!“

В камината още гореше огън. Сграбчих не само листа, но и

15. Кратер, земен. Б.пр.

пергамента на Сакнусем. Тъкмо щях да ги хвърля с трескава ръка върху въглените и да унищожа опасната тайна, когато вратата на кабинета, се отвори и чичо ми влезе.

ГЛАВА ПЕТА

Едва смогнах да оставя на масата злополучния документ.

Професор Лиденброк изглеждаше дълбоко замислен. Завладялата го мисъл не му даваше нито миг спокойствие; през време на разходката си той очевидно бе обмислил обстойно всичко, призовал бе на помощ цялото си въображение и сега се връщаше, за да приложи някаква нова комбинация.

И наистина професорът се настани в креслото, взе перо в ръка и почна да пише някакви формули, които наподобяваха алгебрично изчисление.

Следях с поглед треперещата му ръка. Не изпусках нито едно негово движение. До какъв ли неочакван резултат щеше да стигне той? Безпричинно се вълнувах, защото истинската, „единствената“ комбинация беше вече открита и следователно всяко друго търсене беше напразно.

Цели три часа чичо ми работи, без да продума, без да вдигне глава – изтриваше, поправяше, зачеркваше и за хиляден път почваше отначало.

Знаех, че ако той успее да подреди тия букви във всички възможни словосъчетания, то изречението ще бъде открито. Но знаех също така, че само двадесет букви могат да образуват два квинтилиона четиристотин тридесет и два квадрилиона деветстотин и два трилиона осем милиарда сто седемдесет и шест милиона шестстотин и четиридесет хиляди комбинации. А изречението съдържаше сто тридесет и две букви и с тия сто тридесет и две букви можеха да се съставят изречения, образуващи число, което не само не можеш да изброиш, но не можеш и да си го представиш.

Бях сигурен, че по този героичен начин задачата не може да бъде разрешена.

Времето минаваше. Настана нощ, уличният шум стихна. Чичо ми, все така приведен над своята работа, не видя, нито пък чу гласа на почтената Марта, която откряна вратата и го запита:

– Господинът ще вечеря ли тази вечер?

Марта си отиде, без да получи отговор. А мен ме налегна непреодолима дрямка и най-после заспах на единия край на канапето, докато чичо Лиденброк продължаваше да смята и да задрасква.

На сутринта, когато се събудих, неуморимият изследовател

продължаваше да работи. Зачервените му очи, преbledнялото му лице, разчорлените от трескавите му пръсти коси, поруменелите му скули говореха красноречиво за страшната борба, която бе водил с невъзможното, и за изтощителното напрежение на ума, в което бяха протекли за него часовете.

Искрено го съжалих. Не можех да не се вълнувам, макар да съзнавах, че имам право да го укоря. Горкият човек беше толкова погълнат от своята мисъл, че не се сещаше дори да се ядосва. Той беше съсредоточил цялата си енергия в една единствена цел и тъй като тя не намираще естествения си отдушник, всеки момент можеше да се очаква професорът да се пръсне от напрежение.

Само с един жест можех да отпусна железния обръч, който стягаше черепа му – само с една дума! Но нищо не направих.

Впрочем аз имах добро сърце. Защо тогава мълча? Само заради чичо си.

„Не, не – повтарях си аз. – Не, няма да продумам! Той ще иска да отиде там. Познавам го. Нищо не може да го спре. Въображението му е неукротимо и той дори с риск на живота си ще извърши това, което други геолози не са направили. Ще мълча. Ще запазя тайната, която случайно разкрих. Споделя ли я, значи да убия професор Лиденброк. Нека той я отгатне, ако може, аз не искам да се упреквам един ден, че съм го погубил.“

След като взех това твърдо решение, скръстих ръце и зачаках. Но не бях предвидил една подробност, която ми стана известна няколко часа по-късно.

Когато слугинята Марта тръгна за пазара, намери входната врата заключена и големият ключ не беше на бравата. Кой ли го е взел? Очевидно чичо ми, когато се е прибрал снощи след разходката.

Умишлено или несъзнателно го е направил? Дали не искаше да ни подложи на мъките на глада? Това ми се стори почти невероятно. Защо трябваше Марта и аз да станем жертви на едно положение, което ни най-малко не ни засягаше? Но сигурно бе така. Спомних си подобна случка, която можеше основателно да ни разтревожи. Преди няколко години – по времето когато чичо ми работеше върху голямата си минералогическа класификация – четиридесет и осем часа той не хапна нищо и цялата къща бе принудена да се подчини на тази научна диета. Тогава аз си спечелих стомашни спазми, твърде неприятни за едно лакомо момче.

По всичко изглеждаше, че няма да обядваме, както и снощи не бяхме вечеряли. Но реших да бъда герой и да не отстъпвам пред повелите

на глада. Марта погледна твърде сериозно на положението и се отчая. А аз повече се безпокоях, че не можех да напусна къщата и не е трудно да се разбере защо! Чичо ми продължаваше да работи – въображението му се рееше в приказния свят на догадките, той живееше далеч от земята и в пълния смисъл на думата не изпитваше никакви земни нужди.

Към обед гладът започна сериозно да ме измъчва. Снощи Марта съвсем невинно изяла всичките провизии от кухненския бюфет и в къщи не бе останало нищо за ядене. Но аз не се предавах. Това бе за мен, тъй да се каже, въпрос на чест.

Удари два часа. Положението ставаше смешно, дори непоносимо. Ококорих очи. Почнах да мисля, че преувеличавам значението на този документ, че чичо ми няма да повярва на него, че ще погледне на цялата работа като на една обикновена мистификация, че в най-лошия случай, ако иска да се впусне в това приключение, ще бъде задържан насила, че най-сетне и той можеше да открие ключа на „шифъра“ и тогава ще стане ясно, че напразно съм се лишавал от храна.

Тия доводи, които снощи щях да отхвърля с възмущение, ми се видяха превъзходни; намирах дори съвсем глупаво, дето съм чакал толкова дълго, и реших да кажа всичко.

Чудех се как да подхвана по-деликатно разговора, когато професорът стана, сложи шапката си и се приготви да излезе.

А, да излезе и да ни остави тука пак затворени! Не, никога.

– Чичо – казах аз.

Той сякаш не ме чу.

– Чичо Лиденброк! – повторих аз, като повиших глас.

– Е? – отвърна той, сякаш току-що се пробуждаше.

– Знаете ли де е ключът?

– Кой ключ? От вратата ли?

– О, не – извиках аз. – Ключът на документа!

Професорът ме погледна над очилата си, той навярно бе забелязал нещо необикновено в изражението на лицето ми, защото внезапно ме сграбчи за ръката, без да може да продума, само погледът му питаше. Никога обаче въпрос не е бил тъй ясно задаван.

Кимнах утвърдително с глава.

Той отвърна със съчувствено поклащане, сякаш имаше работа с луд.

Направих още по-утвърдителен жест.

Очите му заблестяха, ръката му се издигна заплашително.

Тоя ням разговор, воден при такива обстоятелства, би заинтеригувал

и най-безучастния зрител. И наистина не смеех да говоря от страх чичо ми да не ме удуши още в първите си радостни прегръдки. Но той стана толкова настойчив, че трябваше да отговоря.

– Да, тоя ключ... случайно...

– Какво каза? – провикна се той с неопишуемо възмущение.

– Ето – казах аз, като му подадох листа, на който бях писал. –

Четете.

– Но това нищо не значи! – отвърна той и смачка листа.

– Не значи нищо, ако почнеш да четеш от началото, но почнеш ли от края...

Преди да довърша изречението си, професорът нададе вик, не вик, а същински рев! Някаква мисъл го бе осенила. Той целият се преобрази.

– Ах, колко находчив си бил, Сакнусем! – провикна се чичо ми. –

Най-напред написал изречението наопаки!

Той се нахвърли върху листа и прочете със замъглен поглед и развълнуван глас целия документ, като започна отзад напред.

Документът гласеше:

IN SNEFFELS YOCULIS CRATEREM KEM DELIBAT-
UMBRA SCARTARIS JULII INTRA CALENDAS DES-CENDE,
AUDAS VIATOR, ET TERRESTRE CENTRUM ATTINGES. KOD
FECI. ARNE SAKNUSSEMN

Тоя неправилен латински текст можеше да се преведе така:

Слез в кратера на Йокул на Стефелс, който сянката на Скартарис докосва преди юлските календи, смели пътешественико, и ще стигнеш до центъра на земята. Аз направих това. Арне Сакнусем.

Чичо ми подскочи, сякаш бе докоснал неочаквано Лайденова стъклена. Неговата смелост, възторг и вяра бяха удивителни. Той крачеше насам-натам, хващаше се за главата с двете ръце, раз местваше столовете, трупаше накуп книгите си и колкото и невероятно да изглежда – жонглираше със скъпоценните си геоди. Той нанасяше удари с юмрук в разни посоки. Накрая нервите му се успокоиха и като човек изтощен от голямо изразходване на енергия се отпусна в креслото си.

– Колко ли е часът? – запита ме той след кратко мълчание.

– Три – отвърнах аз.

– Я виж ти! Сякаш не съм вечерял. Умирам от глад. Хайде на

масата, а после...

– После?

– Ще приготвиш куфара ми.

– Какво? – извиках аз.

– И твоя също! – отвърна непреклонният професор и влезе в столовата.

ГЛАВА ШЕСТА

При тия думи тръпки полазиха по тялото ми. Но се въздържах и дори реших с нищо да не издам безпокойството си. Само научни доводи можеха да възпрат професор Лиденброк. А доводи, и то основателни, против подобно пътешествие не липсваха. Да се стигне до центъра на земята! Какво безумие! Но аз запазах възраженията си за по-благоприятно време и се залових с обедата.

Излишно е да говоря за гнева на чичо си, когато видя, че масата не е сложена. Но веднага всичко се изясни. Свободата на слугинята Марта бе върната. Тя изтича до пазара и нагласи всичко тъй добре, че след един час гладът ми бе утолен и отново се замислих върху положението.

По време на обедата чичо ми бе почти весел. Подхвърли дори няколко присъщи на учените шеги, които винаги са безобидни. След десерта той ми направи знак да го последвам в кабинета му. Подчиних се. Той седна на единия край на работната си маса, а аз – на другия.

– Аксел – започна той с доста мек глас, – ти си твърде находчиво момче, ти ми направи много голяма услуга в един момент, когато, уморен от борбата, щях да се откажа да търся по-нататък. Докъде щях да стигна? Никой не би могъл да каже! Никога няма да забравя това, мое момче, и ти ще имаш дял в славата, която ще пожънем.

„Я гледай – помислих си аз. – Той е в добро настроение. Време е да поспорим за тая слава.“

– Преди всичко – продължи чичо ми – задължавам те да запазиш абсолютна тайна, чуваш ли? В света на учени ге не липсват завистници и мнозина биха желали да предприемат това пътешествие, за което ще чуют едва след нашето завръщане.

– Вярвате ли, че броят на тия смелчаги е толкова голям? – казах аз.

– Разбира се. Кой би се поколебал да спечели такава известност? Ако тоя документ бъде разгласен, цяла армия от геолози ще се втурне по следите на Арне Сакнусем.

– В това не съм убеден, чичо, защото нищо не потвърждава автентичността на този документ.

– Как така! А, книгата, в която го намерихме?

– Добре. Да допуснем, че тоя Сакнусем е написал тия редове. Следва ли, че той наистина е извършил това пътешествие? Дали тоя старинен ръкопис не крие някаква мистификация?

Едва подхвърлих някак наслуки последната дума и почти съжалих, че съм я произнесъл. Професорът се намръщи и аз се уплаших, че съм компрометирал хода на по-нататъшния разговор. За щастие това не стана. Нещо като усмивка се изписа по устните на моя строг събеседник и той каза:

– Това ще видим.

– Ах! – възкликнах аз, малко докачен. – Позволете ми тогава да изчерпя всички възражения, отнасящи се до тоя документ.

– Говори, мое момиче, не се стеснявай. Давам ти пълна свобода да изкажеш мнението си. Сега ти не си само мой племенник, а и мой колега. И така, продължавай.

– Ще ви запитам първо какви са тия Йокул, Снефелс и Скартарис, за които никога не съм чувал да се говори?

– Нищо по-лесно от това. Неотдавна получих от приятеля си Петерман от Лайпциг една карта, тя пристигна тъкмо навреме. Взех третия атлас във втората преграда на голямата библиотека – серия Z, четвъртата полица.

Станах и благодарение на точните указания бързо намерих търсените атлас. Чичо ми го отвори и каза:

– Ето една от най-добрите карти на Исландия – Хендерсоновата. Смятам, че тя ще разреши всичките ти затруднения.

Наведох се над картата.

– Погледни тоя остров, образуван от вулкани – каза професорът, – и забележи, че те всички носят името „Йокул“ – тая дума означава на исландски „ледник“. При северната ширина на Исландия повечето вулканични изригвания стават през ледени пластове. Оттук и наименованието Йокул, дадено на всички вулканични възвишения на острова.

– Добре – отвърнах аз. – А какво значи Снефелс?

Надявах се, че на тоя въпрос няма да последва отговор, но се изльгах. Чичо ми продължи:

– Последвай ме на западния бряг на Исландия. Виждаш ли столицата Рейкявик? Да? Добре. Върви нагоре покрай безбройните фиорди на тия разяждани от морето брегове и спри малко под 65-я градус ширина. Какво виждаш там?

– Един полуостров, приличен на някаква оголена кост, която завършва с огромно капаче на коляно.

– Сполучливо сравнение, мое момче. Кажете сега, не виждаш ли нещо върху това капаче?

– Да. Виждам едно възвишение, което сякаш изниква от самото

море.

– Добре. Това е Снефелс!

– Снефелс ли?

– Именно, най-забележителната планина на острова, висока пет хиляди стъпки¹⁶, и положително най-прочутата планина на света, тъй като нейният кратер достига до центъра на земята.

– Но това е невъзможно! – провикнах се аз и вдигнах рамене, готов да протестирам срещу подобно предположение.

– Невъзможно ли? – отвърна със сериозен тон професор Лиденброк. – Че защо?

– Защото този кратер очевидно е запушен от лавата, нажежените скали и тогава...

– А ако е угаснал вулкан?

– Угаснал ли?

– Да. Сега по повърхността на земята има около триста действащи вулкани, но съществуват много повече угаснали вулкани. Снефелс е именно от тях и през целия исторически период той е изригнал само веднъж – през 1219 година. Оттогава дейността му постепенно е стихвала и той не се числи вече между действащите вулкани.

На тия положителни твърдения не можех да отговоря абсолютно нищо. Залових се с други неясни места в документа.

– Какво значи думата Скартарис – запитах аз – и какво общо имат тук юлските календи?

Чичо ми се позамисли. За миг се обнадежих, но само за миг, защото след малко той ми отговори следното:

– Това, което ти наричаш неясност, за мен е съвсем ясно. То идва да покаже с каква загриженост е искал Сакнусем да уточни откритието си. Снефелс е образуван от няколко кратера. Следователно било е необходимо да се посочи кой от тях води до центъра на земята. Какво е направил ученият исландец? Забелязал е, че с приближаването на юлските календи – с други думи, през последните дни на месец юни, един от върховете на планината Скартарис хвърля сянката си до отвора на въпросния кратер и той отбелязал този факт в документа. Не може да има по-точно указание. Веднъж стъпим ли на върха на Снефелс, няма защо да се двоумим по кой път да тръгнем.

Наистина чичо ми намираще отговор на всичко. Разбрах, че той е необорим, що се отнася до текста на стария пергамент. Престанах да го

16. Една стъпка е равна на 324 милиметра. Б.пр.

отрупвам с въпроси, но тъй като въпреки всичко трябваше да го разубежда, преминах към много по-важните според мен научни възражения.

– Добре – казах аз. – Признавам, че думите на Сакнусем са ясни и не могат да оставят никакво съмнение. Признавам също, че документът изглежда напълно достоверен. Този учен е стигнал до дъното на Снефелс, видял е сянката на Скартарис да се простира до самия ръб на кратера преди юлските календи. Той дори е чувал легенди, в които се говори, че този кратер водел до центъра на земята, но не вярвам да е стигнал дотам, да е извършил това пътешествие и да се е върнал, и изобщо да го е предприел – не, хиляди пъти не!

– А защо? – запита чичо ми с необикновено подигравателен тон.

– Всички теории на науката доказват, че подобно начинание е неосъществимо.

– Всички ли теории доказват това? – отвърна професорът, като си придаде добродушен вид. – Ах, проклетите теории! Колко много ще ни пречат тия нещастни теории!

Видях, че той се подиграва с мен, но все пак продължих:

– Да. Доказано е, че температурата под земната повърхност се повишава с около един градус на всеки седемдесет стъпки дълбочина. Следователно ако приемем тази съразмерност за постоянна и като знаем, че радиусът на земята е хиляда и петстотин левги¹⁷, значи температурата в центъра на земята трябва да бъде от два милиона градуса. Ще рече, всички вещества във вътрешността на земята са превърнати в нажежени газообразни тела, защото металите, златото, платината, дори и най-твърдите скали не издържат на такава температура. Следователно имам право да запитам дали е възможно човек да проникне в подобна среда?

– И така, Аксел, температурата ли те смущава?

– Разбира се. На десет левги дълбочина ще достигнем крайния предел на земната кора, а там вече температурата ще надхвърли хиляда и триста градуса.

– И ти се страхуваш да не се разтопиш?

– На вас оставам да решите – отвърнах аз засега.

– Чуй тогава какво решавам – каза професор Лиденброк, като си придаде важен вид. – Нито ти, нито някой друг знае с положителност какво става в недрата на земята, тъй като едва една дванадесетхилядна част от радиуса ѝ е изследван. Науката постоянно се усъвършенствува и

17. Една левга – приблизително четири километра. Б.пр.

всяка нова теория опровергава старата. Не смятаха ли хората преди Фурие, че температурата в междупланетните пространства се понижава все повече и повече, а днес се знае, че най-големите студове сред тия пространства не надминават четиридесет или петдесет градуса под нулата. Защо да не допуснем същото и за вътрешната топлина? Защо да не допуснем, че на известна дълбочина тя достига до крайния предел, вместо да се повишава до точката на топенето и на най-устойчивите минерали?

Чичо ми поставяше въпроса върху основата на предположенията и аз не можех да му възразя нищо.

– Ще кажа също, че истински учени, между които и Поасон, са доказали, че ако температурата в центъра на земята беше два милиона градуса, нажежените газове, получени от разтопената материя, щяха да упражнят такъв натиск, който земната кора не би могла да издържи и щеше да се пръсне като стените на котел под налягането на парата.

– Това е само мнението на Поасон, чичо, и нищо повече.

– Вярно. Но и други видни геолози мислят, че вътрешността на земята не е образувана нито от газове, нито от вода, нито пък от най-тежките известни нам скали, защото в такъв случай земята би имала два пъти по-малко или два пъти по-голямо тегло.

– Ах! С цифри човек може всичко да докаже!

– А фактите, мое момче, нима фактите не говорят същото? Не е ли очевидно, че броят на вулканите значително е намалал от първите дни на света и ако в центъра наистина има огън, не може ли да се заключи, че той има тенденция да отслабва?

– Щом навлизаме в областта на предположенията, не мога повече да споря, чичо.

– Аз обаче мога да прибавя, че до моето мнение се приближават мненията на твърде компетентни хора. Спомняш ли си за посещението, което ми направи английският химик Хъмфри Дейви през 1825 година?

– Изключено е, защото аз съм се явил на бял свят деветнадесет години по-късно.

– Както и да е. Хъмфри Дейви ме посети при едно свое пребиваване в Хамбург. Между многото въпроси ние дълго спорихме и върху предположението, че ядката на земята е разтопена маса. И двамата се съгласихме, че тая разтопена маса не може да съществува поради една причина, за която науката не е намерила отговор.

– А какво именно? – запитах аз малко учуден.

– Тая течна маса трябва да бъде подчинена както океана на лунното притегляне и следователно би трябвало да има два пъти на ден

вътрешни приливи и отливи, които щяха да повдигат земната кора и да предизвикват периодически земетресения!

– Очевидно е все пак, че земята е била нажежена и може да се предположи, че първо е изстинала кората и топлината се е концентрирала в центъра.

– Грешка – отвърна чичо ми. – Земята е била нажежена от горенето на нейната повърхност, а не другояче. Повърхността ѝ е била съставена от голям брой метали, като калий и натрий, които имат свойството да се възпламеняват при съприкосновение с въздуха и водата; тия метали са се възпламенили, когато атмосферните пари са паднали във вид на дъжд върху земята, а когато водата постепенно проникнала в пукнатините на земната кора, тя е предизвикала нови пожари, придружени с експлозии и изригвания. Така са се образували многобройните вулкани в първите дни от съществуването на света.

– Колко остроумно предположение! – провикнах се аз някак неволно.

– Което Хъмфри Дейви ме накара да проумея още в момента чрез много прост опит. Той направи една металическа топка главно от металите, за които току-що ти говорих, която напълно изобразяваше нашето земно кълбо. Когато пръснеш върху повърхността ѝ лека роса, тя набъбва, окислява се и се образува малка планина, на върха ѝ се отваря един кратер, започва изригване и то предава на цялата топка такава топлина, че е невъзможно да я държиш в ръка.

Доводите на професора почнаха наистина да ме разколебават. Впрочем той ги изтъкваше с обичайния си възторг и страст.

– Както виждаш, Аксел – прибави той, – за състоянието на централната ядка са възникнали различни предположения сред геолозите. Съществуването на някакъв вътрешен огън е най-малко доказано. Според мен той не съществува. Не би могъл да съществува. Но това ще видим и като Арне Сакнусем ще знаем какво да мислим по тоя голям въпрос.

– Е добре! – отвърнах аз, усещайки, че почвам да споделям неговия възторг. – Добре, ще видим, ако изобщо там може да се види нещо.

– Защо не? Нима не можем да разчитаме на електрически явления, които да ни светят? Пък дори и атмосферата в недрата на земята не може ли поради високото налягане да излъчва сияние?

– Да – казах аз. – Да, всъщност, възможно е.

– Положително е – отвърна победоносно чичо ми. – Но нито дума, чуваш ли! Нито дума по тоя въпрос, да не би да хрумне на някого да открие центъра на земята преди нас.

ГЛАВА СЕДМА

Така завърши това паметно заседание. Този разговор ме разтресе. Излязох от кабинета на чичо си зашеметен. Нямаше достатъчно въздух по улиците на Хамбург, за да се свързва. Затова тръгнах към бреговете на Елба, там където салът свързва града с хамбургската железопътна линия.

Бях ли убеден в това, което току-що научих? Не бях ли изпаднал под влиянието на професор Лиденброк? Трябваше ли да гледам сериозно на решението му да стигне до центъра на земята? Не бяха ли това безумни умозрения на някакъв луд, или научни изводи на велик гений? Докъде се простираше истината, откъде почваше заблудението?

Колебаех се между хиляди противоречиви предположения и не можех да се заловя за нито едно от тях.

Макар че моят възторг започваше вече да намалява, все пак не можех да забравя, че чичо ме беше убедил: исках веднага да замина, да нямам време за разсъждения. Наистина в тоя момент не ми липсваше смелост да приготвя куфара си.

Трябва обаче да призная, че след един час възбудата спадна, нервите ми се отпуснаха и от дълбоките бездни на земята аз отново се върнах на повърхността ѝ.

„Това е немислимо! – провикнах се аз. – В това няма нищо разумно! Това предложение е несериозно за един разумен момък. Нищо таково не съществува. Лошо съм спал – сънувал съм кошмарен сън.“

Междувременно, вървейки край брега на Елба, бях заобиколил града. Минах край пристанището и стигнах до пътя за Алтона. Някакво предчувствие ме водеше и то се оправда, защото не след дълго видях моята малка Гройбен, която с лека походка крачеше бодро към Хамбург.

– Гройбен! – извиках аз отдалеч.

Девојката спря, види се смутена от това, че я викат така насред пътя. С няколко крачки я настигнах.

– Аксел! – възкликна изненадано тя. – Дошъл си да ме пресрещнеш! Колко мило!

Но щом ме погледна, Гройбен веднага забеляза неспокойния ми и развълнуван вид.

– Какво се е случило с теб? – запита тя, като ми подаде ръка.

– Не ме питай, Гройбен! – въздъхнах аз.

Само за две секунди обясних с няколко думи на моята хубава фирландка положението. Тя мълча известно време. Дали сърцето ѝ туптеше като моето? Не бих могъл да кажа, но ръката, която държах, не трепереше. Изминахме стотина крачки, без да говорим.

– Аксел... – каза най-после тя.

– Мила Гройбен!

– Това ще бъде прекрасно пътешествие.

При тия думи аз подскочих.

– Да, Аксел... И достойно за племенника на един учен. Добре е един мъж да се отличи с някакво велико начинание.

– О, Гройбен, значи ти си съгласна да предприема подобна експедиция?

– Да, скъпи Аксел, и дори с радост бих ви придружила, ако не съзнавах, че една безпомощна девойка само ще ви пречи.

– Наистина ли?

– Наистина.

Ах, жени, девойки, винаги загадъчни женски сърца! Вие сте или най-стеснителните същества, или най-смелите! При вас разумът няма място. Нима това дете ме подтиква към тази експедиция? Самата тя не би се двоумила да се впусне в такова приключение. Тя ме тласка към него, макар че ме обича.

Бях смутен и нека си призная – засрамен.

– Гройбен – продължих аз, – да видим дали и утре ще говориш същото.

– И утре, скъпи Аксел, ще говоря както днес.

Продължихме пътя си хванати за ръка и потънали в дълбоко мълчание. Бях съсипан от преживяното през този ден.

„В края на краищата – мислех си аз – юлските календи са още далеч, а дотогава могат да настъпят такива събития, които да изцерят чичо ми от манията му да пътешествува под земята.“

Беше вече се стъмнило, когато стигнахме до къщата на Кьонигщра-се. Очаквах да намеря дома вече притихнал, чичо си както обикновено – легнал, а слугинята Марта да бърше както всяка вечер праха в столовата.

Но не бях се съобразил с нетърпението на професора. Сварих го да вика и ръкомаха сред група носачи, които разтоварваха някакви пакети на алята. Старата прислужничка не знаеше с какво по-напред да се залови.

– Ела веднага, Аксел, побързай, нещастнико! – развика се още отдалеч чичо ми. – И куфарът ти не е готов, и документите ми не са в ред, и ключа на несесера не мога да намеря, и гетрите ми ги няма!

Аз се смаях. Гласът ми секна и не можех да проговоря. Едва успях да промълвя:

– Заминаваме ли вече?

– Да, нещастни момко, а ти скиташ, вместо да бъдеш тук!

– Заминаваме? – повторих аз с отмалял глас.

– Да. В други ден, рано заранта.

Не можех да слушам повече и избягах в малката си стаичка.

Нямаше вече никакво съмнение. Чичо ми беше използвал следобедта, за да набави някои необходими неща и инструменти за пътуването. Алеята беше задръстена от въжени стълби, факли, манерки, железни скоби, алпийски бастуни, лостове, кирки, с които могат да се натоварят най-малко десет души.

Прекарах ужасна нощ. Рано сутринта някой ме извика. Бях решил да не отварям вратата, но можех ли да устоя на нежното гласче, което произнесе думите:

– Аксел, мили?

Излязох от стаята си. Предполагах, че посърналият ми вид, бледостта зачервените от безсъние очи ще направят впечатление на Гройбен и ще я накарат да промени мнението си, но тя каза:

– Ах, мили Аксел, виждам, че си по-добре и че нощта те е успокоила.

– Успокоила! – провикнахме аз.

Спуснах се към огледалото. Наистина видът ми не бе толкова лош, колкото предполагах. Просто невероятно.

– Аксел – продължи Гройбен, – дълго говорихме с моя настойник. Той е решителен и смел учен и не забравяй, че неговата кръв тече и в твоите жили. Той ми разказа за своите проекти, надежди, защо и как предполага да стигне до целта си. Той ще успее, в това аз не се съмнявам. Ах, мили Аксел, какво прекрасно нещо е да се посветиш изцяло на науката! Каква слава очаква господин Лиденброк, тя ще осени и неговия другар. Когато се върнеш, Аксел, ти ще бъдеш човек равен на него, свободен да говори, да действа, свободен най-сетне да...

Девојката поруменя и не довърши мисълта си. Думите ѝ ме ободриха. Обаче не исках още да повярвам, че ще заминем. Отидох с Гройбен в кабинета на професора.

– Чичо – казах аз, – окончателно ли е решено да заминем?

– Как! Съмняваш ли се?

– Не – отвърнах аз, за да не му противореча. – Исках само да разбера защо бързаме толкова?

– Времето! Времето, което лети с безвъзвратна бързина!

– Но днес сме едва 26 май, а до края на юни...

– Смяташ ли, невежи момко, че може толкова лесно да се стигне до Исландия? Ако не беше ме напуснал като луд, щях да те заведа в кантората на Лифендер и с-ие от Копенхаген и щеше да видиш, че от Копенхаген до Рейкявик има само един рейс.

– Е?

– Е, ако чакаме до 22 юни, ще пристигнем много късно и не ще видим как сянката на Скартарис досяга кратера на Снефелс. Следователно трябва да стигнем в най-скоро време в Копенхаген, за да потърсим някакво превозно средство. Отивай да си приготвиш куфара!

Не можех нищо да възразя. Изкачих се пак в стаята си. Гройбен ме последва. Тя се зае да подреди в едно куфарче нещата, необходими за пътуването. Тя не беше много развълнувана, сякаш ставаше въпрос за някакъв излет до Любек или Хелголанд; малките й ръчички сновяха без излишна припряност, тя говореше спокойно, изтъкваше най-разумни доводи в подкрепа на нашата експедиция. Бях очарован от нея и същевременно се ядосвах. На няколко пъти бях готов да избухна, но тя не обръщаше внимание на това и продължаваше спокойно своята работа. Найсетне и последната каишка на куфара бе стегната. Слязох в партера.

Този ден броят на доставчиците на различни физически уреди, оръжия и електрически апарати се увеличи. Слугинята Марта съвсем се бе объркала.

– Господарят дали не е полудял? – запита ме тя.

Кимнах утвърдително с глава.

– И ще ви вземе със себе си?

Отново кимнах.

– И къде? – запита тя.

Посочих с пръст центъра на земята.

– В зимника ли? – извика старата прислужничка.

– Не – казах най-после аз. – Още по-надълбоко.

Вечерта дойде. Бях изгубил представа за изтеклото време.

– До утре сутринта – каза чичо ми. – Заминаваме точно в шест.

В десет часа се тръгнах на леглото като мъртъв. През нощта отново ме обхванаха моите страхове.

Цяла нощ сънувах бездни! Бях изпаднал в полусъзнание.

Чувствавах как силната ръка на професора ме бе сграбчила, влачеше ме, погубваше ме! Падах в безкрайни пропасти с увеличаващата се скорост на тела, полетели в пространството. Животът ми се бе превърнал в безкрайно пропадане.

Събудих се в пет часа, съсипан от умора и вълнение. Слязох в столовата. Чичо ми беше на масата. Той ядеше с апетит. Погледнах го ужасен. Но и Гройбен беше тук. Не отроних нито дума. Не можех да сложа нищо в устата си.

В пет часа и половина от улицата се чу гърмолене. Една голяма кола бе пристигнала, за да ни откара на гарата в Алтона. Тя скоро бе натъпкана с багажа на чичо ми.

– А твоят куфар? – запита ме той.

– Готов е – отвърнах му отмалял.

– Донеси го по-скоро, инак заради тебе ще изпуснем влака!

Видя ми се невъзможно да се съпротивявам повече на съдбата. Върнах се в стаята си, взех куфара, бутнах го да се търкаля по стълбата и се спуснах след него.

В този момент чичо ми тържествено предаваше „юздите“ на своя дом в ръцете на Гройбен. Моята хубава фирландка беше запазила обичайното си спокойствие. Тя прегърна настойника си, но не можа да задържи сълзите си, когато нежните ѝ устни докосваха страната ми.

– Гройбен! – извиках аз.

– Отивай, мили Аксел, отивай – каза тя. – Ти напускаш годеницата си, но когато се върнеш, ще намериш съпругата си.

Притиснах Гройбен в обятията си и седнах в колата. Марта и девойката ни махнаха за сбогом от прага на вратата. Двата коня, възбудени от подсвирването на кочияша, се впуснаха в галоп по пътя за Алтона.

ГЛАВА ОСМА

Алтона – истинско предградие на Хамбург, е изходен пункт на железопътната линия за Кил, по която щяхме да стигнем до брега на големия Белт¹⁸. За по-малко от двадесет минути ние бяхме вече на територията на Холщайн.

В шест часа и половина колата спря пред гарата. Многобройните денкове на чичо ми, обемистите му пътнически принадлежности бяха разтоварени, пренесени, претеглени, облепени с етикети и натоварени във фургона, а в седем часа седнахме един срещу друг в едно и също купе. Локомотивът изсвири и влакът потегли. Бяхме тръгнали.

Бях ли се примирил? Още не. Но свежият утринен въздух и бързоменяващият се пейзаж отвлече моето внимание от главната ми грижа.

Колкото до нетърпеливия професор, мислите му очевидно изпреварваха хода на прекалено бавния според него влак. Бяхме сами в купето, но мълчахме. Чичо ми повторно провери щателно джобовете си и пътническата си чанта. Разбрах, че от нещата, необходими за изпълняване на проектите му, не липсваше нищо.

Между тях се намираше и грижливо сгънат лист, носещ надслова на датското канцлерство и подписа на господин Крнстиенсен, консул в Хамбург и приятел на професора. Това щеше да ни улесни да получим в Копенхаген препоръчителни писма до губернатора на Исландия.

Зърнах също и прословутия документ, грижливо съхраняван в най-скритата преграда на портфейла му. Проклех го от цялата си душа и започнах отново да наблюдавам местността. Това бяха безкрайни, неинтересни и еднообразни, тинести и доста плодородни полета – равнина, удобна за прокарване на железопътна линия и за предпочитаните от железопътните компании прави трасета.

Но еднообразният пейзаж не ме умори, защото след три часа влакът спря в Кил – на две крачки от морето.

Бяхме подали багажа си направо за Копенхаген и нямаше защо да се занимаваме с него. Но когато го пренасяха на кораба, чичо ми го проследи със загрижен поглед, докато багажът потъгна в трюма.

От припряност чичо ми бе така добре пресметнал връзката между влака и кораба, че имахме цял ден на разположение. Паракотът

18. Голям и малък Белт – провлаци, които съединяват Балтийско море със Северното море. Б.пр.

„Еленора“ щеше да отплава чак през нощта. Прекарахме цели девет часа в трескаво чакане. Раздразнителният пътник изпрати по дяволите администрациите на корабоплаването и железниците и правителствата, които търпели подобни безобразия. Трябваше да го подкрепя, когато занимаваше с този въпрос капитана на „Еленора“. Чичо ми искаше да го накара да тръгне незабавно, без да губи нито една секунда. Капитанът дори не го изслуша.

В Кил или другаде все трябваше да мине по някакъв начин денят. Щем, не щем, разходихме се по раззеленилия се бряг на залива, в дъното на който е разположен градецът, обиколихме гъстите гори, които му придават вид на някакво гнездо, сгушено между клоните, любувахме се на вилите с къпални. Вървахме и роптаехме, докато най-сетне стана десет часа вечерта.

Кълбата дим на „Еленора“ чезнеха в небето, палубата потрепваше от трептенията на котела. Качихме се на борда. Бяха ни предоставени две легла, поставени едно над друго в единствената каюта на кораба.

В десет и четвърт отвързаха швартовете¹⁹ и параходът запори бързо тъмните води на големия Белт.

Нощта беше непрогледна, духаше силен вятър и морето беше развълнувано. В мрачините се появиха няколко светлини от брега, по-късно – не зная точно кога – някакъв фар замига над вълните. Това бе всичко, което помня от първото си пътуване по море.

В седем часа сутринта слязохме в Корсор, малко градче, разположено на западния бряг на Зееланд. Там се прехвърлихме от кораба във влака по нова, железопътна линия и преминахме през една също така равна като полетата на Холщайн местност.

Предстояха ни още три часа път, за да стигнем до столицата на Дания. Чичо ми не беше мигнал цялата нощ. В нетърпението си той сигурно е тикал вагона с крака.

Най-сетне, зърнал надалеч ивица море, той се провикна:

– Зунд²⁰.

Вляво се издигаше някаква голяма постройка, която приличаше на болница.

– Това е лудница – каза един от спътниците ни.

„Отлично – помислих си аз. – Ето едно заведение, дето би трябвало да завършим дните си. Но колкото и да е голяма, тая болница все пак е

19. Швартове – въжета, с които корабите се завързват на кея. Б.пр.

20. Провлак между остров Зееланд и Швеция, който извежда от Северно море в Балтийско. Б.пр.

много малка, за да побере лудостта на професор Лиденброк!“

Най-сетне в десет часа сутринта пристигнахме в Копенхаген. Багажът ни беше натоварен на кола и пренесен до хотел „Феникс“ в Бред Гаде. Това ни отне половин час, защото гарата е извън града. После чичо ми набързо се преоблече и ме помъкна след себе си. Портиерът на хотела говореше немски и английски, но професорът, като полиглот, му заговори на правилен датски език, човекът също му отговори на датски и му посочи где се намира Северният археологически музей.

Директор на този интересен институт, дето са събрани ценности, които позволяват да се възстанови историята на страната по старинните каменни оръжия, средновековна чаши и украшения, беше ученият професор Томсон, приятел на консула в Хамбург.

Чичо ми носеше за него препоръчително писмо. Обикновено ученият посреща хладно друг учен. Но тук стана обратното. Господин Томсон се оказа услужлив и прие сърдечно професор Лиденброк, а дори и племенника му. Едва ли е нужно да казвам, че ние не се доверихме на директора на музея: искали сме просто да посетим Исландия като любители, без никакви особени намерения.

Господин Томсон се постави изцяло на наше разположение и заедно изтичахме до пристанището, за да търсим кораб, готов да отплава.

Надявах се, че няма да намерим никакво превозно средство, но не излезе така. Датската шкуна „Валкюра“ щяла да отплава на 2 юни за Рейкявик. Капитанът, господин Биарн, беше на борда. От радост бъдещият му пътник му стисна до болка ръката. Добрият човек бе малко учуден от това ръкостискане. Той смяташе, че да се отиде до Исландия е нещо обикновено, щом това е неговият занаят. А чичо ми намираше, че това е великолепно. Почтеният капитан се възползува от тоя възторг, за да ни накара да заплатим двойно за пътуването с кораба. Но ние не обръщяхме внимание на подобни дреболии.

– Бъдете във вторник в седем часа сутринта на борда – каза господин Биарн, след като прибра в джоба си внушителна сума долари.

Благодарихме на господин Томсон за грижите му и се върнахме в хотел „Феникс“.

– Всичко се нарежда! Всичко се нарежда много добре! – повтаряше чичо ми. – Каква щастлива случайност, че намерихме тоя кораб, готов да отпътува! Сега ще обядваме, а след това ще разгледаме града.

Отидохме до Конгенс-Ние-Торв, неправилен площад, на който се намираше някакъв военен пост и два, изправили дула, безобидни топа, от които никой не се плашеше. Съвсем наблизко, на номер 5, имаше един

френски ресторант, съдържателят и готвачът на който се наричаше Венсан. Нахранихме се задоволително срещу скромната сума от четири марки на човек.

Радвах се като дете, когато обикалях града. Чичо ми се съгласи да се разхожда. Той обаче не прояви никакъв интерес към нищо – нито към безличния кралски дворец, нито към красивия мост от XVII век, който минава под канала пред музея, нито пък към огромния кенотаф²¹ на Торвалдсен, украсен с ужасяващи стенописи, в които са съхранявани, произведенията на този скулптор; нито към малкия замък Розенборг, сред доста красивия парк; нито към прекрасната постройка в стил Ренесанс на борсата, нито към камбанарията ѝ, направена от преплетените опашки на четири дракона от бронз; нито към големите вятърни мелници на крепостните стени, грамадните криле на които се издуваха от морския вятър като корабни платна.

Как чудно бихме се разхождали с моята хубава фирландка из пристанището, дето фрегатите и двупалубните кораби тихо почиваха под червените си навеси; или по раззеленилите се брегове на провлака сред сенчестия гъсталак, който притуляше цитаделата с топовете си, проверели мрачни дула между клоните на бъзето и върбите.

Но уви, бедната ми Гройбен бе далеч и едва ли можех да се надявам да я видя отново.

Чичо ми не забеляза тия очарователни места, но бе силно заинтригуван от някаква камбанария на остров Амак, дето е разположен югозападният квартал на Копенхаген.

Той ми заповяда да отидем там. Качихме се на едно малко параходче, което осигуряваше съобщенията по каналите, и не след дълго корабчето се приближи до кея Док Ярд.

Преминахме няколко тесни улички, по които каторжници в двучветни, раирани с жълто и сиво панталони работеха, пазени от въоръжени с бичове надзиратели, и пристигнахме пред Фор-Фрелсерс-Кирк. Църквата не беше нещо забележително, но разбрах защо вниманието на чичо ми бе привлечено от доста високата камбанария, от платформата на която някаква външна стълба се виеше около върха и спиралите ѝ се губеха в самото небе.

- Да се качим – каза чичо ми.
- Ами като ни се завие свят? – отвърнах аз.
- Какво от това. Трябва да свикнем.

21. кенотаф – празен гроб, издигнат в памет на покойник. Б.пр.

– Но...

– Ела, казвам ти. Да не губим време.

Трябваше да се подчиня. Пазачът, който живееше на отсрещната страна на улицата, ни даде ключ и изкачването започна. Чичо ми вървеше пред мен с бодра крачка. Аз го следвах с ужас, защото много лесно ми се завиваше свят. Не обладавах нито равновесието на орлите, нито здрави нерви.

Всичко вървя добре, докато бяхме затворени във вътрешната спираловидна стълба, но на сто и петдесетото стъпало ме лъкна свеж въздух. Бяхме стигнали до платформата на камбанарията. Оттук почваше външната стълба с тънко перило. Стъпалата й ставаха все по-тесни нагоре и сякаш се губеха в безкрайността.

– Не, не мога! – извиках аз.

– Да не би случайно да си страхопъзльо? Качвай се! – отвърна безмилостно професорът.

Принудих се да го последвам, като се придържах в перилата. Въздухът ме замая, чувствавах как под напора на вятъра цялата камбанария се олюлява. Краката ми се подкосиха, продължих да се изкачвам на колене, после по корем. Затворих очи. Хвана ме въздушната болест.

Чичо ми взе да ме тегли за яката и така стигнах най-сетне до топката на върха.

– Гледай ти – каза ми той. – Хубаво гледай. Трябва да взимаме уроци по гледане в бездни!

Трябваше да отворя очи. Видях прихлупените, сякаш сплескани при падане къщи, обвити в пушеци. Над главата ми плуваха разкъсани облаци и поради някаква зрителна измама те ми изглеждаха неподвижни, докато камбанарията, топката и аз се движехме с невероятна скорост. В далечината, от едната страна, се разстиляше раззелененото поле, а от другата – морето блестеше под сноп лъчи. Провлакът Зунд се простираше до Елсенбор, по него се мяркаха като същински криле на чайки бели платна. На изток смътно се очертаваха през мъглата бреговете на Швеция. Цялата тая безкрайност се въртеше пред очите ми.

Трябваше обаче да стана и прав да гледам. Първият ми урок по виене на свят продължи цял час. Когато най-сетне ми бе разрешено да слеза и да стъпя на устойчивия уличен паваж, бях целият схванат.

– Утре ще продължим – каза учителят ми.

И наистина пет дни наред повторих това зашеметяващо упражнение и волно неволю отбелязах чувствителен напредък в изкуството „да се наблюдава отвисоко“.

ГЛАВА ДЕВЕТА

Часът на заминаването дойде. Предния ден услужливият господин Томсон ни беше дал препоръчителни писма до губернатора на Исландия, барон Трамп, до помощника на епископа, господин Пиктурсон и до кмета на Рейкявик, господин Финзен. В знак на благодарност чичо ми му стисна сърдечно ръка.

На 2 юни в шест часа скъпоценният ни багаж бе пренесен на борда на „Валкюра“ и капитанът ни отведе в доста тесните кабинни, разположени под задната палуба.

– Имаме ли попътен вятър? – запита чичо ми.

– Чудесен – отвърна капитан Биарн. – Югоизточен ветрец. Ще преминем Зунд с опънати платна.

Малко по-късно шкуната вдигна фокпаруса, гротпаруса, задното и спомагателното си платна и навлезе в провлака. Един час по-късно столицата на Дания сякаш потъна в далечните вълни и „Валкюра“ мина край брега на Елсеньор. Бях в такова нервно възбуждение, че очаквах да видя сянката на Хамлет да блуждае върху легендарната тераса.

„Велик безумец! – си мислех аз. – Ти положително би ни одобрил! А може би щеше дори да ни последваш и да отидеш до центъра на земята, за да търсиш разрешението на вечното си съмнение.“

Но никой не се появи там на древните стени. Замъкът впрочем е много по-млад от легендарния датски принц и днес това великолепно здание служи за наблюдателница на вратаря на зундския провлак, през който всяка година минават петнадесет хиляди кораба от различни националности.

Скоро изчезна в мъглата замъкът Кронборг и Хелзинкборгската кула, издигаща се на шведския бряг, и вятърът откъм Категат леко наклони кораба.

„Валкюра“ е бърз кораб, но човек никога не може да разчита на платноходките. Корабът пренасяше за Рейкявик въглища, домакински принадлежности и гърнчарски изделия, вълнени дрехи и жито. Екипаж от пет души – все датчани – обслужваше кораба.

– Колко време ще продължи пътуването? – запита чичо ми капитана.

– Десетина дни – отвърна последният, – ако при минаването край Фарерските острови не ни свари северозападна буря.

– Но нали не ви се е случвало да закъснявате чувствително?

– Не, господин Лиденброк, бъдете спокоен, ще стигнем.

Привечер корабът прехвърли нос Скаген – крайната северна точка на Дания. През нощта той премина Скагераг, мина покрай Норвегия и навлезе в Северното море.

Два дни по-късно разпознахме шотландския бряг на височина на Петерхед и „Валкюра“ се отправи към Фарерските острови, минавайки между Оркнейските и Шотландските острови.

Скоро нашият кораб се люшкаташе по вълните на Атлантическия океан. Той трябваше да плава внимателно срещу насрещен северен вятър и достигна не без мъка Фарьо. На 8 юни капитанът позна остров Миганес, най-южната точка от Фарерския архипелаг, и от тоя момент насочи шкуната право към нос Портланд и южния бряг на Исландия.

По време на пътуването не бяха отбелязани особени произшествия. Аз понасях сравнително добре изпитанията на морето, но чичо ми за свое голямо неудоволствие и за още по-голям срам през цялото време боледува.

Той не можа да разпита капитан Биарн за Снефелс и как може да се стигне до него. Бе принуден да отложи получаването на тия сведения когато пристигнем, и прекара цялото време проснат в кабината си, стените на която скърцаха при по-силните вълнения. Трябва да кажа, че той донейде заслужаваше своята участ.

На 11 юни забелязахме нос Портланд. Времето беше ясно и можахме да видим Йокул Мирдалс, който се издига над него. Самият нос представляваше огромна скала със стръмни склонове, която стърчеше самотно на брега.

„Валкюра“ плаваше на известно разстояние от брега и го следваше в западна посока сред многобройни стада от китове и акули. Скоро се появи огромна пробита скала, през отвора на която разпененото море нахлуваше яростно. Островчетата Уестман сякаш изникнаха сред океана като скали, пръснати по водната повърхност. От тоя момент корабът излезе в открито море, за да заобиколи отдалеч нос Рейкянес – крайната западна точка на Исландия.

Силно развълнуваното море попречи на чичо ми да излезе на палубата и да се възхищава на тия нарязани брегове, брулени от югозападните ветрове.

Четиридесет и осем часа по-късно – след като корабът се измъкна от една буря, която го принуди да бяга с прибрани платна – забелязахме на изток шамандурата на полуостров Скаген, чиито опасни скали се

простираат на голямо разстояние под водата. Един исландски лоцман се качи на борда и след три часа „Валкюра“ хвърли котва в залива Факса, пред Рейкявик.

Най-после професорът излезе от кабината си малко блед и посърнал, но все така възторжен и с пламъче на задоволство в очите.

Населението на града, заинтересувано от пристигането на кораба, от който всеки имаше нещо да получава, се бе събрало на кея.

Чичо ми бързаше да напусне своя плаващ затвор или по-скоро – своята болница. Но преди да напусне палубата, той ме заведе на предната куверта и оттам с пръст ми посочи една двувърха планина в северната част на залива – двоен конус, покрит с вечни ледове.

– Снефелс! – провикна се той. – Снефелс!

После, след като ми направи знак да пазя абсолютно мълчание, той слезе в лодката, която ни чакаше. Последвах го и след малко стъпихме на исландска земя.

Пръв ни посрещна някакъв мъж с внушителна осанка, облечен в генералска униформа. Той се оказа обаче обикновен чиновник – губернаторът на острова, самият барон, Трамп. Професорът разбра с кого има работа. Той предаде на губернатора писмата от Копенхаген и те завързаха кратък разговор по датски, в който аз съвсем естествено не взех никакво участие. Но още при тоя първи разговор стана ясно, че барон Трамп се поставя изцяло на разположение на професор Лиденброк.

Чичо ми бе посрещнат твърде любезно и от кмета, господин Финзен, който според облеклото беше не по-малко войнствен от губернатора, но също така миролюбив по характер и положение. Колкото до помощника на епископа, господин Пиктурсон, той беше на някаква обиколка в северната провинция и трябваше да отложим временно запознанството си с него. Но ние бяхме представени на един очарователен човек, чиято помощ щеше да ни бъде извънредно полезна – господин Фридриксон, преподавател по естествени науки в рейкявикското училище. Този скромен учен говореше само исландски и латински; той ми заговори на езика на Хораций и аз почувствувах, че сме създадени, за да се разбираме. Той беше единственият човек, с когото можех да разговарям по време на престоя си в Исландия.

Този прекрасен човек притежаваше жилище от три стаи, две от които остави на наше разположение. Скоро бяхме настанени заедно с багажа, количеството на който зачуди жителите на Рейкявик.

– Е, Аксел – каза чичо ми. – Всичко върви добре. Най-трудното мина.

– Как така най-трудното? – провикнах се аз.

– Разбира се. Остава ни само да слезем.

– Щом мислите така, имате право. Но аз смятам, че след като слезем, ще трябва и да се изкачим обратно.

– Това никак не ме безпокои! А сега да не губим време. Отивам в библиотеката. Може би там се намира някой ръкопис на Сакнусем и много ще се радвам, ако мога да го прегледам.

– А пък аз през това време ще разгледам града. Няма ли и вие да направите същото?

– О? Това малко ме интересува. Забележителното в тази исландска земя не е на повърхността, а под нея.

Излязох и поскитах наслуки.

Човек трудно може да се заблуди по двете улици на Рейкявик и не стана нужда със знаци да питам за пътя, нещо, което може да доведе до много недоразумения.

Градът е разположен между два хълма върху доста ниска и мочурлива местност. От едната страна го загражда грамаден поток застинала лава, който се спуска под леко наклонени прагове до морето; от другата страна се намира големият залив на Факса, затворен на север от огромния ледник на Снефелс. Тук в момента бе хвърлил котва само „Валкюра“. Обикновено английските и френските риболовни охранителни кораби пускаха котва в залива, но в момента те патрулираха по източните брегове на острова.

Най-дългата улица на Рейкявик е успоредна с брега. Тук в гредоредни къщурки, боядисани в червено, живеят търговците на едро и на дребно. Другата улица минава по на запад и извежда до едно малко езеро, на нея се намира къщата на епископа и на други граждани, които не се занимават с търговия.

За кратко време обходих тия тъжни и безлюдни улици. Понякога зървах някаква ивица бледа морава, прилична на стар, изгъркан от употреба килим или пък някакво подобие на лехи с оскъдни зеленчуци, картофи, зелки и марули, които биха подходжали най-много за лилипутска трапеза – няколко хилави шибои се протягаха към слънцето.

Към средата на нетърговската улица видях общинското гробище, оградено с насип, в което имаше много празно място. Направих няколко крачки и стигнах до къщата на губернатора – истинска барака в сравнение с общината в Хамбург, но палат в сравнение с колибите на исландците.

Между малкото езеро и града се издигаше църквата, построена в

протестантски стил от камъни, които вулканите изхвърлят. При по-силните западни ветрове червените керемиди на покрива й сигурно полетяват във въздуха за голямо нещастие на богомолците.

На едно близко възвишение се издигаше Националното училище. По-късно научих от нашия домакин, че там се преподаваше староеврейски, английски, френски и датски – четири езика, от които за срам не знаех нито думица. Щях да съм последният от четиридесетте ученици в това малко училище и недостоен да спя с тях в ония двойни легла, които се затварят като гардероб и в които по-деликатните натури биха се задушили още първата нощ.

За три часа разгледах не само града, но и околностите му. Общият му изглед беше необикновено тъжен. Нямаше никакви дървета и така да се каже, никаква растителност. Навсякъде стърчаха острите ръбове на вулканичните скали. Колибите на исландците са направени от пръст и торф, а стените им – леко наклонени навътре. Те приличат на покриви, поставени направо върху земята. При това тези „покриви“ са сравнително плодородни пасбища. Благодарение на топлината на жилищата по тях расте доста добре някаква трева и по време на сенокоса хората грижливо я прибират, защото иначе добитъкът сам ще иде да пасе по тия раззеленени къщи.

През време на разходката си срещнах малцина жители. На връщане по търговската улица видях, че по-голямата част от населението беше заета със сушене, осоляване и товарене на моруна – главният износен продукт. Мъжете изглеждаха яки, но тромави – приличаха на руси хора от германско потекло със замислен поглед, които сякаш се чувстваха извън човешкото общество – нещастни изгнаници, прокудени в тая страна на ледовете, създадена за ескимоси, предопределени от самата природа да живеят на границата на полярния кръг. Напразно се опитвах да доловя усмивка върху лицата им. Понякога те се смееха, когато мускулите им неволно се опъваха, но нито веднъж не се усмигнаха.

Облеклото им се състоеше от някаква груба черна шаячна връхна дреха от материя, известна във всички скандинавски страни под името „вадмел“, широкопола шапка, панталони с тесни червени рюшове, а обувките им представляваха сгънати парчета кожа.

Жените с тъжни и смирени лица, доста приятни, но безизразни, носеха корсажи и поли от тъмен „вадмел“. Момите слагаха върху оплетените си на венец плитки кафява плетена шапчица, а омъжените жени си връзваха цветна кърпа, над която стърчеше като надшлемник парче бяло платно.

Когато след дългата разходка се върнах в дома на господин Фридриксон, заварих чичо си с нашия домакин.

ГЛАВА ДЕСЕТА

Обедът беше готов. Професор Лиденброк се нахвърли лакомо, тъй като от принудителната диета на кораба стомахът му се беше превърнал в бездънна бездна. Ястиетата – по-скоро датски, отколкото исландски – не бяха нещо особено. Но нашият домакин беше много повече исландец, отколкото датчанин, и ми напомни за древното гостоприемство. Ние се чувствавахме очевидно много повече у дома си, отколкото самият той.

Разговорът се водеше на исландски, като чичо ми вмъкваше и немски думи, а господин Фридриксон – латински, за да мога и аз да го следя. Той се въртеше около научни проблеми, както подобава на учени, но професор Лиденброк се държеше извънредно предпазливо и при всяко изречение ми заповядваше с очи абсолютно мълчание за бъдещите ни намерения.

Още в самото начало господин Фридриксон запита чичо ми за резултатите от издирванията му в библиотеката.

– Вашата библиотека ли – извика професорът. – Но тя се състои само от някакви изпокъсани книги и рафтовете са почти празни.

– Как? – отвърна господин Фридриксон. – Ние притежаваме осем хиляди тома, много от които са ценни и редки произведения на староисландски език, както и всички нови книги, които ни се доставят всяка година от Копенхаген.

– Къде са тия осем хиляди тома? Аз лично...

– Те обикалят страната, господин Лиденброк. На стария леден остров хората обичат да се учат. Няма селянин или рибар, който да не знае да чете, всички четат. Ние смятаме, че книгите не са създадени да мухлясват зад някакви решетки, далеч от жадните погледи. Създадени са за читателите. Така че книгите от библиотеката минават от ръка на ръка, прелистват се, четат се и се препрочитат и често се връщат по рафтовете едва след една или две години.

– А през това време – каза чичо ми с известно негодувание – чужденците...

– Какво да се прави? Чужденците си имат библиотеки и преди всичко нашите селяни трябва да се образуват. Повтарям ви, ученюлюбите е в кръвта на исландците. През 1816 година е образувано Литературно дружество и то се развива много добре. Чуждестранни учени се

гордеят, че са негови членове. Дружеството издава книги, предназначени за образованието на нашите сънародници, и върши истинска услуга на страната. Ако желаете да станете наш член-кореспондент, господин Лиденброк, ще ни направите голямо удоволствие.

Чичо ми, който членуваше вече в стотина научни дружества, прие с готовност, която трогна господин Фридриксон.

– А сега – предложи последният – кажете ми какви книги сте очаквали да намерите в нашата библиотека, аз може би ще мога да ви осведомя за тях.

Погледнах чичо си. Той се колебаеше да отговори. Това се отнасяше непосредствено до неговите намерения. Но след като размисли, той се реши.

– Бих искал да зная, господин Фридриксон, дали между старите книги се намират и книгите на Арне Сакнусем – каза чичо ми.

– Арне Сакнусем? – отвърна рейкявикският преподавател. – Навярно имате предвид учения от шестнайстия век, велик естественик, велик алхимик и велик пътешественик?

– Именно.

– Едно от светилата на исландската наука и литература.

– Точно така.

– Човек със световна известност!

– Това е вярно.

– И чиято смелост е равна на неговия гений?

– Виждам, че го познавате много добре.

Чичо ми се разтапяше от удоволствие, като слушаше да се говори така за неговия герой. Той просто поглъщаше с очи господин Фридриксон.

– А неговите произведения? – запита той.

– Произведенията му? Няма ги.

– Как така? Няма ги в Исландия?

– Не ще ги намерите нито в Исландия, нито другаде.

– Защо?

– Защото Арне Сакнусем е бил преследван като еретик и през 1573 година трудовете му са били изгорени от ръката на палача в Копенхаген.

– Много добре! Отлично! – извика чичо ми, нещо, което възмути преподавателя по естествени науки.

– Как? – възкликна той.

– Да! Всичко се обяснява, свързва се и се изяснява. Сега вече

разбирам защо нароченият Сакнусем е бил принуден да скрие гениалните си открития и да зарови в неразгадаема криптограма тайната...

– Каква тайна? – запита живо господин Фридриксон.

– Една тайна, която... чиято... – отвърна чичо ми, като се заплете.

– Да не би да притежавате някакъв специален документ? – запита нашият стопанин.

– Не... Това е просто мое предположение.

– Добре – каза господин Фридриксон, който, забелязал смущението на събеседника си, прояви внимание и не настоя повече. – Надявам се – добави той, – че няма да напуснете острова ни, без да сте почерпили от минераложките му богатства.

– Разбира се – каза чичо ми. – Но аз съм закъснял малко. Тук са минали вече учени, нали?

– Да, господин Лиденброк. Проучванията на господата Олафсен и Повелсен, извършени по нареждане на краля: изследванията на Троил, научната мисия на Гемар и Робер на борда на френската корвета²² „Ла Рьошерш“²³, а напоследък и наблюденията на учените от фрегатата „Кралица Хортензия“ допринесоха до голяма степен за опознаването на Исландия. Но вярвайте ми, предстои още много работа.

– Смятате ли? – запита добродушно чичо ми, като се помъчи да скрие блясъка на очите си.

– Да. Колко почти непознати планини, ледници, вулкани има за изследване! Без да отиваме по-далеч, виждате ли тази планина, която се възврява на хоризонта – това е Снефелс.

– Ах! – каза чичо ми. – Снефелс.

– Да. Един от най-интересните вулкани, кратерът на който най-рядко се посещава.

– Угаснал ли е?

– О, угаснал преди петстотин години.

– Е добре – каза чичо ми, който трескаво кръстосваше крак върху крак, за да не подскочи. – Бих искал да започна геоложките си проучвания с тоя Сефел, Фесел... как беше?

– Снефелс – поправи го добрият господин Фридриксон.

Тази част от разговора се водеше на латински. Бях всичко разбрал и едва успях да запазя сериозния си вид, като гледах как чичо ми се

22. Военен бързоходен кораб. Б.пр.

23. „Ла Рьошерш“ е бил изпратен през 1835 година от адмирал Дюпере, за да открие следите на експедицията на господин дьо Блосвил и кораба „Ла Лилоаз“, от когото не са получени никакви известия. Б.автора.

опитваше да сдържа радостта си, която просто преливаше. Той си придаваше невинен вид, който приличаше по-скоро на гримасата на стар дявол.

– Да – продължи той. – Вашите думи ме насърчиха да взема решение. Ще се опитаме да се изкачим на Снефелс, а може би и да изследваме кратера му!

– Много съжалявам, че моите занимания не ми позволяват да отсъствам – каза господин Фридриксон, – инак с удоволствие бих ви придружил. И за мен ще бъде полезно.

– О, не, не! – отвърна живо професорът. – Не искаме никого да безпокоим, господин Фридриксон. От сърце ви благодаря. Присъствието на учен като вас би било твърде полезно, но вашите задължения...

Искам да вярвам, че в невинната си исландска душа нашият домакин не схвана плитко скроените хитрости на чичо ми.

– Ще сторите много добре, ако започнете с тоя вулкан, господин Лиденброк – каза той. – Там ще направите извънредно много интересни наблюдения. Но кажете ми, как смятате да отидете на полуостров Снефелс?

– По море, като прекося залива. Този е най-прекият път.

– Естествено. Но е невъзможно да го използвате.

– Защо?

– Защото няма нито една лодка в Рейкявик.

– Ах! Дявол да го вземе!

– Ще трябва да отидете по суша, все по брега. Ще вървите малко повече, но ще бъде по-интересно.

– Добре, но ще ни бъде нужен водач.

– Аз мога да ви посоча човек.

– Може ли да се разчита на него? Интелигентен ли е?

– Да. Той живее на полуострова. Ловец е на ейдери²⁴. Много е ловък и ще останете доволен от него. Той говори отлично датски.

– А кога мога да го видя?

– Ако желаете, още утре.

– А защо не днес?

– Защото той ще пристигне в града едва утре.

– Тогава утре – отвърна чичо ми с въздишка.

Тоя важен разговор завърши след малко. Немският професор и

24. Ейдер – гага. Северна птица, прилична на едра гъска, цени се заради перушината. Б.пр.

исландският преподавател си размениха сърдечни благодарности. По време на обедата чичо ми научи важни неща: историята на Сакнусем, причината за написването на тайнствения документ, разбра, че нашият домакин няма да го придружава в експедицията и че от утре ще има на разположение водач.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

Привечер се поразходих край брега на Рейкявик и се прибрах рано. Легнах си в голямото дъсчено легло и заспах дълбоко.

Когато се събудих, чух чичо си да говори оживено в съседната стая. Станах веднага и побързах да отида при него.

Той говореше на датски с някакъв едър здравеняк. Тоя мъжага беше навярно надарен с необикновена сила. Замечтано сините му очи на много едрото и с доста наивен израз лице ми се видяха умни. Дългите му коси, които и в Англия биха минали за червеникави, се спускаха до атлетическите му рамене. Движенията на островитянина бяха гъвкави, но той рядко ръкомахаше, сякаш не познаваше или пренебрегваше езика на жестовете. Всичко в него говореше за съвършено тих, спокоен характер. Човек чувствуваше, че този мъж не очаква от никого нищо, работи, каквото си иска, и че нищо на света не може да разтърси или да смути неговия мироглед.

Долових отсенките на тоя му характер в начина, по който исландецът слушаше разпаления брътвеж на събеседника си. Скръстил ръце, той не се помръдна дори при най-невъздържаните ръкомахания на чичо ми; когато отричаше нещо, главата му се завърташе отляво надясно, а за да изрази съгласие, той я поклащаше, но толкова леко, че дългите му коси едва се размърдваха. Сдържаните му движения бяха почти скъпернически.

Външността на този човек с нищо не издаваше, че е ловец. Той пожително няма да подплаши дивеча, но как ли се приближава до него?

Всичко ми стана ясно, когато господин Фридриксон ми обясни, че този невъзмутим човек бил ловец само на ейдери – птица, пухът на която представлява най-голямото богатство на острова. И наистина за събирането на този пух, наречен едредон²⁵, не са необходими много движения.

В първите дни на лятото женската на ейдера, прилична на красива патица, прави гнездото си в канарите на фиордите, които прорязват целия бряг. Веднъж направила си гнездо, тя го постила с тънки перца, които скубе от корема си. Веднага след това ловецът – или по-точно търговецът – пристига, взема гнездото и женската започва отново работата си. Това продължава дотогава, докато има пух. Когато се оскубе съвсем,

25. Отгук и наименованието „едредон“ – на френски: юрган. Б.пр.

идва ред на мъжкаря. Но твърдите му и груби перца нямат никаква търговска стойност и ловецът не си прави труд да краде постелята на гнездото. Най-после гнездото е готово, тогава женската снася яйца, малките се излюпват, и следната година – нова реколта на пух.

Тъй като ейдерът не избира стръмни скали за гнездото си, а по-скоро достъпни и полегати скали, които се спускат към морето, исландският ловец може да упражнява занаята си без особена мъка. Той е своеобразен земеделец, който не е принуден да сее и жъне реколтата си, а само я прибира.

Този сериозен, не много подвижен и мълчалив човек се наричаше Ханс Биелке. Той бе дошъл по препоръката на господин Фридриксон. Това беше бъдещият ни водач.

Маниерите му рязко се отличаваха от тия на чичо ми.

При все това те лесно се разбраха. Нито единият, нито пък другият държеше за цената. Ловецът беше готов да приеме, каквото му предложат, професорът – да даде, каквото му поискат. Едва ли някоя сделка е била сключвана по-лесно.

Уговорено бе Ханс да ни заведе до село Стапи, разположено на южния бряг на полуостров Снефелс, в подножието на самия вулкан. Трябваше да се изминат пеш около 22 мили – разстояние, което според чичо ми можеше да бъде изминато за два дни.

Но когато професорът разбра, че става дума за датска миля от 24,000 стъпки²⁶, той трябваше да направи друга сметка и като се съобрази с липсата на пътища, да предвиди седем или осемдневен поход.

Щяхме да разполагаме с четири коня – два за езда – за мен и за чичо ми – и два за багажа. Понеже беше свикнал, Ханс щеше да върви пеш. Той отлично познаваше тази част от брега и обеща да ни преведе по най-късия път.

Според уговорката с чичо ми неговото задължение не беше само да ни заведе до Стапи. Той трябваше да остане на служба през цялото време на научната ни експедиция срещу три риксдала седмично. Но уговорено бе, че тая сума ще му бъде броена всяка събота вечер, условие *sine qua non*²⁷ при неговото наемане.

Беше определено да се тръгне на 16 юни. Чичо ми искаше да даде предплата на ловеца, но последният отказа само с една дума:

– Efter.

26. Около 8 километра. Б.пр.

27. Без което не може (лат.). Б.пр.

– После – поясни чичо ми, за да разбера.

След сключването на сделката Ханс се оттегли.

– Прекрасен мъжага – каза чичо ми. – Той не подозира чудната роля, която бъдещето му отнежда.

– Нима той ще ни придружи до...

– Да, Аксел, до центъра на земята.

Оставаха ни четиридесет и осем часа до тръгването и за голямо мое огорчение трябваше да ги прекарам в приготовления. Вложихме цялата си находчивост, за да подредим всеки предмет по най-целесъобразен начин. На едно място уредите, на друго оръжията, инструментите в един пакет, хранителните припаси в друг. Направихме четири пакета.

Уредите бяха:

1. Един термометър, образец „Ейгел“, разреден на градуси до 150 градуса – нещо, което ми се виждаше много и същевременно недостатъчно. Много, ако околната температура се издигнеше дотам и в този случай ние щяхме да бъдем опечени; недостатъчно, ако трябваше да измерваме температурата на извори или каквато и да била друга разтопена материя.

2. Манометър със съгъстен въздух, така устроен, че да може да сочи налягане по-високо от това на атмосферата на морското равнище. Естествено, обикновен барометър не можеше да бъде достатъчен, тъй като атмосферното налягане щеше да се увеличава пропорционално на дълбочината.

3. Хронометър от женевската фирма Боасонас млади, точно сверен по хамбургско време.

4. Два компаса – единият за измерване на наклона, а другият – за определяне отклонението.

5. Нощен далекоглед.

6. Два апарата на Румкорф²⁸, които произвеждат светлина посредством електрически ток. Те се пренасяха леко, бяха сигурни и заемаха малко място.

Оръжието ни беше две карабини „Пюрдлей Мор и сие“ и два револвера „Колт“. Кому беше нужно това оръжие? Струваше ми се, че нямаше защо да се страхувам от диваци или пък от зверове. Но чичо ми сякаш държеше на арсенала си не по-малко, отколкото на инструментите, а най-вече да има значително количество пироксилинов взрив, устойчив на влагата и с разрушителна сила много по-голяма от тази на обикновения барут.

Инструментите включваха два лоста, две кирки, три бастуна,

брадва, чук, една дузина клинове и скоби, дълга въжена стълба. Това представляваше внушителен товар, тъй като само въжето беше дълго триста стъпки.

Най-после идваха хранителните припаси. Пакетът не беше голям, но действуваше успокоително, защото знаех, че само консервираното месо и сухарите, които съдържаше, щяха да стигнат за шест месеца. Единственото питие бе хвойновата ракия. Вода няхахме, но носехме манерки и чичо ми разчиташе, че ще срещнем извори и ще ги пълним по пътя. Възраженията, които можех да направя относно качеството на водата, температурата ѝ или че изобщо няма да намерим вода, щяха да останат безрезултатни.

За да дам точно описание на нашите съоръжения, ще спомена и подвижната аптечка, която съдържаше хирургически ножици, дървени клапи за счупени кости, бинтове, марли, превръзки, лейкопласт, ланцет за пускане на кръв – изобщо ужасяващи работи. Освен това цяла редица шишенца съдържаха декетрин, обикновен спирт, оловен ацетат, етер, оцет и амоняк – лекарства, употребата на които не вдъхваше никакво доверие. Тук се намираха най-сетне и необходимите химикали за румкорфовите апарати.

Чичо ми не беше забравил да се запаси с тютюн, ловджийски барут и прахан. Той бе препасал около кръста един кожен колан, пълен с достатъчно количество златни, сребърни и книжни пари. Шест чифта здрави и непромокаеми благодарение на някаква смазка от смола и каучук обувки се намираха между инструментите.

– Така облечени, обути и въоръжени, няма никаква причина да не стигнем далеч – каза чичо ми.

Целият ден на 14 юни бе посветен за подреждането на тия неща. Вечерта бяхме поканени у барон Трамп, дето вечеряхме заедно с кмета

28. Апаратът на Румкорф се състои от една бунзенова батерия, поставена в действие посредством калиев бихромат, който не дава никаква миризма. Индуктивна бобина прекарва получения ток в една крушка със специално устройство. В крушката се намира стъклена спирална тръбичка, в която е образуван вакуум, в който има само малко въгледвуокис или азот. Пусне ли се апаратът в действие, този газ засиява и дава бледникава и постоянна светлина. Батерията и бобината са поставени в една чанта, носена през рамо. Фенерът дава съвсем достатъчна светлина в мрака. С тоя апарат може да се проникне без никаква опасност от експлозия сред най-възпламенителните газове и той не изгасва дори и под водата. Румкорф е надарен изобретателен физик. Неговото голямо изобретение е индуктивната бобина, с която се получава високофреквентни електричество. През 1864 година той е получил Петгодишната премия от 50,000 франка, която Франция отпуска за най-интересното приложение на електрическата енергия. Б.автора.

на Рейкявик и доктор Хиалталин, най-прочутия лекар в страната. Господин Фридриксон не беше между сътрапезниците. По-късно научих, че той бил в обтегнати отношения с губернатора във връзка с някакъв административен въпрос и затова те не се срещат. Аз не разбрах нито дума от онова, което се каза на тази полуофициална вечеря. Забелязах само, че чичо ми говори непрекъснато.

На следния ден, 15 юни, привършихме приготвянията. Нашият домакин много зарадва професора, като му подари една карта на Исландия много по-съвършена от Хендерсоновата – картата на Олаф Николас Олсен, с мащаб 1:480,000, издадена от исландското книжовно дружество според геодезките изследвания на господин Шеел Фрисак и топографическите снимки на господин Биорн Гумлаугеон. Тя представляваше ценно помагало за един минералог.

Последната вечер прекарахме в интимен разговор с господин Фридриксон, към когото изпитвах голяма симпатия. След тоя разговор последва твърде неспокоен сън, поне що се отнася до мен.

В пет часа сутринта ме събуди пръхтенето на четири коня, които ровеха с копита под прозореца ми. Облякох се набързо и излязох на улицата. Ханс беше почти натоварил багажа ни, тъй да се каже, без да се помръдва. Той вършеше това със забележителна сръчност. Чичо вдигаше много повече шум, отколкото да върши работа. Но водачът ни сякаш не обръщаше никакво внимание на препоръките му.

В шест часа всичко беше готово. Господин Фридриксон ни стисна ръце. Чичо ми му благодари много сърдечно на исландски за любезното гостоприемство. А пък аз с най-хубави латински думи произнесох няколко сърдечни приветствия. След това ние възседнахме конете и господин Фридриксон ми отпрати за сбогом стиха, който Вергилий сякаш бе писал за нас – пътници, тръгнали в неизвестността:

*Et quacumque viam dedeit fortuna sequamur*²⁹.

29. Нека следваме пътя, по който ни тласне съдбата. Б.пр.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Когато тръгнахме, времето беше облачно, но тихо. Не ни заплашваха уморителни горещини, нито пък гибелни дъждове. Истинско време за излетници.

Удоволствието да яздя сред непознатата местност ме караше да гледам леко на първите стъпки от експедицията. Бях завладян от щастие то на екскурзиант, който се чувства свободен и изпълнен с желания. Почнах дори да се примирявам с положението.

„Всъщност – мислех си аз – какво рискувам? Пътуване из една интересна страна! Изкачване на една извънредно забележителна планина! В най-лошия случай – слизане до дъното на някакъв угаснал кратер. Тоя Сакнусем очевидно не е направил нещо повече от това. А пък що се отнася до съществуването на някаква галерия, която водела до центъра на земята, това е чиста измислица! Напълно невъзможно! Следователно нека вземем всичко хубаво, което ни предлага тая експедиция, без да му мислим много!“

Докато тия мисли се въртяха в главата ми, ние напуснахме Рейкявик.

Ханс вървеше напред с бърза, равна и отмерена крачка. Двата коня, натоварени с багажа ни, го следваха, без да е нужно някой да ги води. Чичо ми и аз яздохме след него и трябва да призная, че възседнали дребните, но пъргави животни, ние съвсем не изглеждахме зле.

Исландия е един от най-големите европейски острови. Нейната повърхност е равна на хиляда и четиристотин квадратни мили, но населението ѝ наброява едва шестдесет хиляди души. Географите я разделят на четири области. Ние трябваше да прекосим почти косо югозападната – Sudvestr Fjordung.

След като напуснахме Рейкявик, Ханс веднага тръгна по самия морски бряг; прекосихме хилави ливади, които се мъчеха да изглеждат зелени, но жълтият цвят повече им подходеше. На изток в далечината строгите върхове на еруптивните планински масиви бяха забулени в мъгла: от време на време някое снежно петно събираше разсеяната светлина и проблясваше по склоновете на далечните върхове. Няколко остри скалисти върхове се изправяха смело, раздираха сивите облаци и отново се показваха над плуващи пари като скали, стърчащи в самото море.

Тия вериги от оголени скали се връзваха често навътре в морето, обхващаха и ливадите, но винаги оставаше достатъчно място за минаване. Впрочем нашите коне, без да забавят вървежа си, избираха инстинктивно проходимите места. Чичо ми нямаше дори нужда да подвиква или да шибя с камшик коня си – нямаше защо да проявява нетърпение. Не можех да не се усмихна, като виждах колко едър изглеждаше той върху дребното си конче. Дългите му крака докосваха земята и той приличаше на шестоног кентавър.

– Хубаво животно! Хубаво животно! – повтаряше той. – Ще видиш, Аксел, че няма по-умно животно от исландския кон: нищо не го спира, нито снегове, нито бури, нито непроходими пътеки, нито скали, нито ледници. Той е храбър, невзискателен, сигурен. Никога няма да направи погрешна стъпка, никога няма да се опъне. Срещне ли някоя река или фиорд, които трябва да се преминат, а такива ще срещнем, ще видиш как ще се гмурне без колебание във водата като земноводно животно и ще стигне до отсрещния бряг. Но нека не го подканяме, нека го оставим да си върви и така ще изминаваме по десет мили на ден.

– Не ще и съмнение – отвърнах аз. – А водачът?

– О! За него не ме е грижа. Тия хора вървят и просто не забелязват, че вървят. Този пък прави толкова малко движения, че едва ли се уморява. Впрочем при нужда ще му отстъпя коня си. Ако не се пораздвижи, скоро ще се схвана. С ръцете съм добре, но трябва да се мисли и за краката.

Ние продължавахме бързо да напредваме. Местността беше почти пустинна. Тук-там някой усамотен чифлик, някоя самотна боег³⁰, изградена от дърво, пръст и парчета лава, изникваше като просяк край изровения път. Тия разнебитени колиби сякаш молеха минавачите за милостиня и току-виж, човек наистина им подхвърлил някоя пара. В тази местност нямаше никакви пътища, дори никакви пътечки, и растителността, колкото и оскъдна да бе, бързо заличаваше следите на малкото пътищи.

При все това тази област, която се намираще на две крачки от столицата, минаваше за една от обитаваните и обработвани части на Исландия. Какво ли пък представляват още по-безлюдните пустини? Бяхме изминали половин миля, а не срещнахме нито един селянин пред прага на колибата си, нито един див овчар да пасе някое диво като самия него стадо – забелязахме само няколко оставени на воля крави и овце. Какво

30. Колиба на исландски селяни. Б.автора.

ли пък представляваха областите, опустошени от еруптивни явления, вулканични изригвания и подземни трусове?

Трябваше да се запознаем с тях по-късно, но разглеждайки картата на Олсен, аз видях, че като вървим по лъкатушната ивица на брега, ние се отдалечаваме от тях. И наистина вулканичните явления са съсредоточени преди всичко във вътрешността на острова. Там хоризонталните скалисти пластове – „трапс“ на скандинавски език, – еруптивните ивици, базалтът, туфът, както и целият конгломерат от вулканични образувания, потоци от застинала лава и разтопен порфирий, са превърнали тази страна в нещо ужасно, и свръхестествено. Тогава не подозирах гледката, която ни очакваше на полуостров Снефелс, където опустошенията на стихийната природа образуваха невъобразим хаос.

След два часа стигнахме до селището Гуфенес, наричано още „Аоалкигја“ или главна църква. Нямаше нищо забележително, само няколко къщурки, които едва ли биха образували паланка в Германия.

Ханс спря тук половин час, той раздели с нас скромния обед и на въпросите на чичо ми какъв е пътят отвърщаше с „да“ или „не“, а когато го запитахме къде смята да ношуваме, той отвърна само:

– Гардер.

Погледнах картата, за да разбера какво представлява Гардер, Видях някакво селище на брега на Хвалфиорд, на четири мили от Рейкявик. Показах го на чичо си.

– Само четири мили! – каза чичо ми. – Четири мили от двадесет и две! Нищо и никаква разходка!

Той поиска да направи някаква забележка на водача ни, но Ханс не му отговори, мина пред конете и закри.

Три часа по-късно трябваше да заобиколим Колафпорд, като прекосяхме безцветните морави на пасбищата – това заобикаляне ни спестяваше трудности и забавянето от едно преминаване на този залив. Скоро навлязохме в един „pingstader“ – общински център, наричан Ейулберг. Камбанарията на църквата би отмерила дванадесет часа, ако исландските църкви бяха достатъчно заможни и имаха часовници. Но те приличаха извънредно много на енорияшите си, които не притежават часовници и се справят и без тях.

Тук напоихме конете, поехме по някакъв бряг, тясната ивица на който се провираше между верига от хълмове и морето, стигнахме на един дъх „Аоалкигја“ в Брантар, а на една миля по-далеч – до Сорбьор, „анпехи“ – параклис, разположен на южния бряг на Хвалфиорд.

Беше четири часа следобед; бяхме изменили четири мили.

На това място фиордът имаше най-малко половин миля ширина. Вълните шумно се разбиваха в острите скали, заливът се разширяваше между високи около три хиляди стъпки скалисти отвесни стени – забележителни с кафявите си пластове, прорязани от тънки бигорни слоеве с червеникав оттенък. Колкото и умни да бяха нашите коне, преминаването на истински морски ръкав върху гърба на тия четириноги не предвещаващо нищо добро.

„Ако са наистина умни – мислех си аз, – няма да се опитат да минат. Във всеки случай аз ще бъда по-умен от тях.“

Но чичо ми не искаше да чака. Той пришпори коня си към брега. Конят подуши последната вълна, която лизна брега, и спря; чичо ми, ръководен от собствения си инстинкт, подкани животното да тръгне напред. Конят отново се дръпна и поклати глава. Последваха ругатни и удари с камшик, на което конят отвърна с ритници и ездачът загуби равновесие, най-после малкото конче клекнали се измъкна между краката на професора, като го остави разкрячен върху два камъка като родоския колос.

– Ах, проклето животно! – извика ездачът, внезапно превърнат в пешеходец и посрамен като кавалерийски офицер, прехвърлен в пехотата.

– Farja – каза водачът ни, като го докосна по рамото.

– Как! Сал ли?

– Der³¹ – отвърна Ханс, като му посочи една лодка.

– Да – извиках аз. – Има сал.

– Защо не казахте преди? Хайде да тръгваме.

– Tidvatten – продължи водачът.

– Какво каза?

– Каза прилив – отвърна чичо ми, превеждайки датската дума.

– Вероятно трябва да се чака приливът.

– Forbida? – запита чичо ми.

– Ja – отвърна Ханс.

Чичо ми тупна с крак, а конете тръгнаха към сала.

Аз много добре схванах необходимостта да се изчака времето на прилива, за да се премине фиордът. В момента когато приливът достигне, най-високата си точка, морето е съвсем гладко. Тогава приливът, и отливът не оказват никакво чувствително въздействие и салът не е застрашен да бъде завлечен било на дъното на залива, било сред

31. Там. Б.пр.

океана.

Благоприятният момент настъпи едва в шест часа вечерта. Чичо ми, аз, водачът, двамата лодкари и четирите коня се настанихме върху една доста неустойчива плоска лодка. Свикнал с парните салове на Елба, аз гледах на греблата на лодкарите като на твърде жалки двигатели. Преминаването на фиорда отне цял час, но мина без произшествия. Половин час по-късно ние стигнахме до „Aoalkirkja“ в Гардер.

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

Трябваше да е вече нощ, но на шестдесет и петия паралел дневната светлина на полярните области не трябваше да ме учудва. В Исландия през месец юни и юли слънцето не залязва.

Въпреки това обаче температурата беше спаднала. Беше ми студено и бях много гладен. Радостно приветствах „boer“-ата, която ни посрещна гостоприемно.

Това бе къщата на обикновен селянин, но гостоприемството му бе гостоприемство на един крал. Щом пристигнахме, стопанинът ни подаде ръка и без повече церемонии ни направи знак да го последваме.

Ние го последвахме в буквалния смисъл на думата, защото беше невъзможно да вървим редом с него по дългия, тесен и тъмен коридор, който водеше в жилището, изградено от недодялани греди, и извеждаше към четирите стаи: кухнята, тъкачната работилница, badstofa – спалнята на семейството, и най-хубавата стая, определена за гости. Чичо ми, чийто ръст не са имали предвид, когато са строили къщата, не пропусна случай три-четири пъти да си удари главата в тавана.

Въведоха ни в предназначенията за нас стая – широко помещение с утъпкан пръстен под и осветявано от един прозорец. Вместо стъкла бяха опънати твърде непрозрачни агнешки ципи. За дюшеци служеха купчинки сено, разхвърляни между две дървени рамки, боядисани червено и украсени с исландски народни умотворения. Не очаквах такива удобства. В къщата обаче силно миришеше на сушена риба, солено месо и цвик, този мирис дразнеше обонянието.

След като свалихме пътническите си принадлежности, стопанинът ни покани да преминем в кухнята – единствената стая, в която се пали огън, дори и в най-големите студове.

Чичо ми побърза да се отзове на тази любезна покана. Аз го последвах.

Коминът на кухнята беше първобитен – в средата на стаята някакъв камък служеше за огнище – един отвор пропускаше дима. Кухнята служеше и за столова.

С влизането ни стопанинът ни поздрави, сякаш изобщо не беше ни виждал, с думата „saell vertu“, която означава „бъдете щастливи“, и ни целуна по бузата.

След това жена му произнесе същата дума и на свой ред ни целуна.

После двамата съпрузи, сложили дясната си ръка на сърцето, се поклониха дълбоко.

Трябва да кажа, че исландката беше майка на деветнадесет деца. Голямо и мало пъплеше сред облаците пушек, които се издигаха от огнището и изпълваха стаята. На всяка стъпка виждах някаква малка, руса, тъжна главичка, изплувала от мъглата. Те приличаха на цяла върволица не много добре измити ангелчета.

Чичо ми и аз посрещнахме радостно хлапетата и скоро три-четири от тях накацах по раменете ни, още толкова насядаха върху коленете ни, а останалите се завряха между краката ни. Ония, които говореха, повтаряха „saell vertu“ във всички възможни тонове. Оная пък, които не можеха още да говорят, крещяха не по-малко от другите.

Тоя концерт бе прекъснат от съобщението, че вечерята е готова. В същия момент влезе ловецът. Той се беше погрижил за храната на конете, с други думи, просто ги бе пуснал из ливадите. Горките животни щяха да се задоволят да попасат редкия мъх по скалите или някои жалки водорасли, а на следния ден щяха сами да дойдат и да продължат работата си.

– Saell vertu – каза Ханс с влизането си.

После спокойно, като автомат, еднакво безстрастно, целуна домакина, домакинята и деветнадесетте деца.

След тази церемония насядахме около масата, двадесет и четири души, следователно един връз друг в буквалния смисъл на думата. Най-облагодетелствуваните имаха само по две хлапета върху коленете си.

Но щом се появи супата, сред тоя малък свят се вдвори тишина, необичайна дори за исландските деца. Домакинята ни поднесе доста вкусна чорба от лишеи, последва огромно парче сушена риба, плувнало в гранясало двадесетгодишно масло, което е за предпочитане пред пряното масло според гастрономическите схващания на исландците. Предложиха ни и нещо като кисело мляко – „skyr“, с хвойнов сок и сухари. Пихме цвик, разреден с вода, който тук наричаха „blanda“. Дали тая необикновена храна бе вкусна, или не, не можах да преценя. Бях гладен и за десерт излапах до последна хапка гъстата елдова каша.

След яденето децата изчезнаха. Възрастните насядаха около огнището, в което гореше торф, сухи изтравничета, кравешки тор и кости от сушена риба. След това „сгряване“ всеки се прибра в стаята си. Домакинята предложи според обичая да ни свали чорапите и панталоните, но след като ѝ отказахме най-любезно, тя не настоя и аз можах най-после да се стгуша в сламената си постеля.

На следната сутрин в пет часа ние се сбогувахме с исландския селянин. Чичо ми с мъка успя да го накара да приеме скромно възнаграждение и Ханс даде знак за тръгване.

На стотина крачки от Гардер местността започна да се изменя. Почвата стана мочурлива и трудно се вървеше. Вдясно планинските вериги се простираха безкрайно като огромна система от някакви естествени укрепления, покрай които вървахме. По пътя си често срещвахме рекички, които трябваше да преминаваме през брод, като гледахме да не измокрим багажа.

Местността ставаше все по-пустинна. От време на време обаче зървах някоя човешка сянка, която сякаш бягаше в далечината. Ако лъкатушенията на пътя ни приближиха неочаквано до тия привидения, обхващаше ме внезапно отвращение при вида на подутата оголена глава с лъскава кожа и отвратителните рани, които се виждаха изпод дрипите.

Нещастното същество не протягаше обезобразената си ръка, а напротив, побягваше, но не толкова бързо, и Ханс успяваше да го поздрави с обичайното „saell vertu“.

– Spetelsk! – казваше той.

– Прокажен! – повтаряше чичо ми.

Самата дума извикваше отвращение. Тази ужасна болест, проказата, е доста разпространена в Исландия. Тя не е заразителна, но наследствена и на тия нещастници е забранено да се женят.

Тия призраци не можеха да разведрят пейзажа, който ставаше все по-мрачен. В краката ни бяха изчезнали и последните стръкчета трева. Не се виждаше нито едно дръвче, като изключим няколко китки ниски брези, подобни на храсталаци. Никакви животни освен няколко коня, които стопаните им не можеха да нахранят, и те скитаха по навъсените полета. От време на време някой сокол се рееше сред сивите облаци и се стрелваше на юг. Оставях се да ме завладее тъгата на тази дива природа и спомените ме отнасяха в родната страна.

Трябваше да преминем няколко малки, незначителни фиорди, а накрая и един истински залив. Морето беше спокойно и това ни позволи да преминем, без да се бавим, и да достигнем селцето Алфтанес, разположено на една миля отук.

Привечер преминахме през брод Алфа и Ета – две реки, богати с пъстърва и щука – и се принудихме да ноцуваме в една изоставена колиба, която спокойно можеше да бъде свърталище на всички дяволчета от скандинавската митология. Без съмнение злият дух на студа си беше избрал това място и цяла нощ бесува.

Следният ден не донесе нищо забележително. Все същата мочурлива почва, същото еднообразие, същата тъжна гледка. Привечер бяхме изменили половината от цялото разстояние и останахме да ношуваме в „анпехи“ Кръзолбт.

На 19 юни изминахме цяла миля по застинала лава. Местните жители наричат тази почва „һгаун“. Повърхността ѝ беше набраздена и приличаше ту на опънати, ту на навити кабели. От съседните планини се спускаше огромен поток от лава. Това бяха изгаснали вулкани, но тия остатъци свидетелстваха за предишната им сила. Тук-там обаче на повърхността на земята пълзяха парите на няколко горещи извора. Нямахме време да наблюдаваме тия редки явления. Трябваше да продължим пътя си. Скоро конете ни отново нагазиха в мочурлива почва. Тук-там се виждаха малки езерца. Сега вече вървахме на запад, бяхме заобиколили големия залив Факса и двойният заснежен връх на Снефелс се издигаше сред облаците на по-малко от пет мили разстояние.

Конете върваха добре. Не се спираха пред трудностите на терена. Но аз започнах да се чувствавам много уморен; чичо ми беше все така стегнат и изправен на коня си, както в първия ден. Не можех да не му се възхищавам, както се възхищавах и от ловеца, който гледаше на това пътешествие като на обикновена разходка.

В събота, 20 юни, в шест часа вечерта стигнахме до Бюдир, паланка, разположена на самия морски бряг, и водачът поиска уговореното възнаграждение; чичо ми веднага уреди сметката му. Този път гостоприемство ни оказаха роднини на Ханс, с други думи, негови чичовци и първи братовчеди. Бяхме добре посрещнати и аз с удоволствие бих останал да възстановя силите си след уморителното пътуване, без да злоупотребявам с любезността на тия добри хора. Но чичо ми нямаше нужда да възстановява силите си и още на следната сутрин яхнахме отново нашите верни животни.

В почвата се чувствуваше близостта на планината, гранитните корени на която личаха върху повърхността като корените на стар дъб. Ние заобикаляхме огромното подножие на вулкана. Професорът не го изпущаше от погледа си, той ръкомахаше, сякаш го предизвикваше, и казваше: „Ето го великана, когото ще укротя!“ Най-сетне след двадесет и четири часа път конете спряха сами пред вратата на свещеническия дим в Стапи.

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

Селището Стапи, състоящо се от тридесетина колиби, е разположено върху самата лава, то е изложено на слънчевите лъчи, отразени от вулкана, и е сгушено в дъното на един малък фиорд, обграден от чудновата стена.

Както е известно, базалтът е кафява скала от вулканичен произход; тази скала прави впечатление с правилните си форми, които просто изненадват. Тук природата постъпва според геометрическите правила и сякаш си служи също като човек с екер, компас и отвес. Ако навсякъде другаде тя създава огромни, разхвърляни в безпорядък маси, едва очертани конуси, неправилни пирамиди и причудлива непоследователност на линиите, тук тя сякаш е искала да даде пример за правилност и предшествувайки архитектите от древността, е създала строга съразмерност, ненадмината нито от великолепие то на Вавилон, нито от чудното изкуство на Гърция.

Бях слушал да се говори за Друма на гигантите в Ирландия и за Фингаловата пещера в един от Хибридските острови, но не бях виждал базалтови образувания.

В Стапи аз видях това необикновено явление в цялата му красота.

Стената на фиорда, както и самият бряг на полуострова, представлява цяла редица от прави и високи тридесет стъпки колони. Тези прави с безупречна пропорция колони поддържаха един орнамент от водоравни колонки, които надвиснаха над морето и образуваха полусвод. На определени разстояния око то долавяше под тоя естествен *impluvium*³² ъглести сводове с възхитителни очертания, през които нахлуваха пенливите вълни. Няколко къса базалт, откъртени от развилнелия се океан, бяха разхвърляни по земята като останките на древен храм – вечно млади руини, по които вековете не бяха оставили следа.

Това бе последният етап на нашето пътешествие по повърхността на земята. Ханс ни бе довел дотук умело и мисълта, че той щеше да ни придружава и по-нататък, донякъде ме успокояваше.

Когато спряхме пред вратата на пасторската къща – обикновена схлупена барака, нито по-хубава, нито по-удобна от съседните колиби, – видях някакъв мъж, препасал кожена престилка и с чук в ръка, който подковаваше един кон.

32. Открит басейн в римските домове, дето се събирала дъждовна вода. Б.пр.

- Saell vertu – поздрави го ловецът.
- Goddag – отвърна на чист датски език налбантинът.
- Kyrkorherde – обясни Ханс, като се обърна към чичо ми.
- Пасторът! – повтори професорът. – Тоя добър човек бил пасторът, Аксел.

Междувременно нашият водач обясняваше на kyrkorherde в какво се състои работата. Последният престана да работи и нададе някакъв вик, употребяван навярно между коне и джамбази, и веднага от колибата изскочи една висока жена, която приличаше на същинска вещица. Тя беше на ръст почти шест стъпки.

Аз се уплаших да не ни предложи исландската традиционна целувка. Но тя не само че не ни целуна, но ни прие в дома си с видимо неудоволствие.

Стаята за странници ми се видя най-лошата в свещеническия дом – тясна, мръсна, воняща, но трябваше да се задоволим с нея. Пасторът очевидно не признаваше древното гостоприемство. Още преди настъпването на нощта разбрах, че имаме работа с ковач, риболовец, ловец, дърводелец, но не и с божи служител. Наистина беше делник и може би той се проявяваше като пастор в неделя?

Не искам да злословя срещу тия нещастни църковни служители, които всъщност са крайно бедни, те получават от датското правителство съвсем жалка заплата и четвъртинка от десятника на енорияшите си – незначителна сума, която не достига и шестдесет марки. Това ги принуждава да работят, за да си изкарат прехраната. А когато човек ходи на лов, лови риба, подковава коне, той придобива държането, говора и навиците на ловец, рибар и други недодялани хора. Още същата вечер разбрах, че добродетелта въздържание е чужда на нашия хазяин.

Чичо ми бързо съобрази с кого има работа – вместо един приятен и достопочтен учен той видя някакъв недодялан, груб селянин. И затова реши да предприеме в най-скоро време своята голяма експедиция и да напусне тая негостоприемна енория. Без да обръща внимание на умората си, той реши да прекара няколко дни в планината.

Още на следния ден след пристигането ни в Стапи започнахме приготвянето за заминаването. Ханс нае трима исландци за пренасянето на багажа вместо конете, но тия мъже щяха да се върнат, щом достигнем дъното на кратера, и щяха да ни оставят сами да се грижим за себе си. Това бе предварително уговорено.

По тоя случай чичо ми трябваше да разкрие пред ловеца намеренията си да продължи изследването на вулкана до крайните предели.

Ханс се задоволи да кимне с глава. За него беше все едно дали ще отиде там, или другаде, дали ще навлезе в недрата на острова, или ще го обходи. А пък аз до тоя момент се разсейвах през време на пътуването и бях позабравил какво ни предстои, но сега чувствавах как ме обзема силно вълнение. Какво да се прави? Трябваше да се опитам да се противопоставя на професор Лиденброк още в Хамбург, а не в подножието на Снефелс.

Една мисъл не ми даваше покой – ужасяваща мисъл, която можеше да разклати дори и по-здрави нерви от моите.

„Сега ще се изкачим по Снефелс – си мислех аз. – Добре. Ще разгледаме кратера му. Добре. И други са го правили, пък не са умрели. Но с това работата не свършва. Ако се открие някакъв път до недрата на земята, ако този проклетник Сакнусем е казал истината, ние ще се загубим в подземните галерии на вулкана. А няма никаква гаранция, че Снефелс е изгаснал. Може ли човек да бъде сигурен, че той не е готов да изригне пак. Звярът спи от 1219 година насам, но това означава ли, че няма пак да се събуди? А ако се събуди, какво ще стане с нас?“

Заслужаваше човек да се замисли върху това и аз се замислих. Щом заспя и почвам да сънувам, че изригват вулкани, а да играя ролята на сгурия ми се виждаше твърде жестоко.

Най-после не издържах и реших да поговоря с чичо си колкото е възможно по-деликатно и да му представя работата, като напълно възможно предположение.

Потърсих го, споделих с него опасенията си и се оттеглих, оставих го свободно да си изкара яда.

– За това съм мислил – отвърна той просто.

Какво ли значеха тия думи? Може би той щеше да се вслуша в гласа на разума? Може би щеше да се откаже от намеренията си? Това беше прекалено хубаво и за това ми се струваше невъзможно.

Не посмях да го попитам. След малко той каза:

– За това съм мислил. С пристигането ни в Стапи аз се занимавам с тоя важен въпрос, който току-що повдигна пред мене, защото не бива да постъпваме неблагоприятно.

– Разбира се – казах аз натъртено.

– От шестстотин години насам Снефелс мълчи, но той може и да проговори. Обаче изригванията винаги са предшествувани от напълно известни явления. Разпитах местните жители, проучих почвата и мога да ти кажа, Аксел, че вулканът няма да изригне.

Останах изумен от това уверение и не знаех какво да отговоря.

– Ти се съмняваш в думите ми? – запита чичо. – Тогава последвай ме.

Тръгнах неволно. Излязох от свещеническия дом и професорът пое по една пряка пътека, която минаваше през някакъв процеп на базалтовата стена и се отдалечаваше от морето. Скоро бяхме в открито поле, ако можеше така да се нарече огромното натрупване на вулканична лава. Сякаш град от грамадни камъни, трап³³, базалт, гранит и всякакви други вулканични скали бе очукал тази местност.

Тук-там из въздуха се издигаха пари; тия бели пари, наречени на исландски „геукиг“, излизаха от горещи минерални извори. Тяхната сила свидетелствуваше за вулканичната активност на почвата. Това сякаш потвърждаваше опасенията ми, но за безкрайна моя изненада чичо каза:

– Виждаш ли тия изпарения, Аксел, те подсказват, че няма защо да се боим от изстъпленията на вулкана!

– Как така? – провикнах се аз.

– Запомни хубаво следното – продължи професорът. – С приближаването на всяко изригване тия изпарения се усилват, а после изчезват напълно през времетраенето на тази природна стихия. Това е, защото еластичните флуиди губят част от пъргавината си и вместо да се изплъзват през пукнатините на земната кора, те поемат пътя на кратерите. Следователно ако тия пари си остават все така, ако дейността им не се засилва и освен това ако времето не стане задушно, без вятър и дъжд, може с положителност да се твърди, че скоро няма да има изригване.

– Но...

– Стига. Когато науката го е установила, няма какво повече да се умува.

Върнах се с наведена глава в енорията. Моят чичо ме беше победил с научните си доводи. Но аз хранех още надеждата, че когато слезем до дъното на кратера, няма да можем да навлезем по-надълбоко поради липсата на галерия и въпреки всички сакнусемовци на света.

Прекарах нощта в кошмарен сън, в някакъв вулкан сред недрата на земята. Почувствувах как полетявам в междупланетните пространства под формата на вулканична скала.

На следния ден, 23 юни, Ханс ни чакаше заедно с другарите си, натоварени с хранителните припаси, инструментите и уредите. За чичо ми и за мен бяха запазени по един алпийски бастун, една пушка и патрондаш. Като предвидлив човек Ханс бе взел и някакъв мях, който заедно с

33. Скала от вулканичен произход, прилична на туф – бигор. Б.пр.

манерките ни осигуряваше вода за осем дни.

Беше девет часа сутринта. Пасторът и високата вещица ни чакаха пред вратата. Те навярно искаха да се сбогуват с нас, както е редно. Но тази раздяла се превърна неочаквано в солена сметка, в която бе включена дори и цената на отвратителния въздух в дома на пастора. Тази почтена двойка, която просто ни ограби като швейцарски ханджия, бе оценила твърде скъпо гостоприемството си.

Чичо ми плати, без да се пазари. Човек, предприел пътешествие до центъра на земята, не можеше да държи сметка за няколко риксдала.

Щом се уреди тоя въпрос, Ханс даде знак за тръгване и след малко напуснахме Стапи.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

Снефелс е висок пет хиляди стъпки. С двойния си конус той завършва трахитната верига, която се отделя от планинската система на острова. От мястото, отдето тръгнахме, не можеше да се види този двоен връх, очертан върху сивкавия фон на небето. Видях само огромен снежен калпак, прихлупен на челото на гиганта.

Ние вървахме в редица, предвождани от ловеца; той се изкачваше по тесни пътеки, по които двама души не можеха да вървят заедно. Не можеше да се води и никакъв разговор.

Отвъд базалтовата стена на стапийския фиорд се простираше влакнеста и тревиста торфена почва – остатък от растителността на предишните тресавища на полуострова. Количеството на това все още неизползувано гориво можеше да отоплява сто години цялото население на Исландия. Този огромен торфен пласт достигаше понякога до седемдесет стъпки дебелина, ако се измерва от дъното на някои урви, и бе образуван от последователни овъглени растителни пластове, отделени от тънки слоеве пемза.

Като достоен племенник на професор Лиденброк и въпреки страховете си аз наблюдавах с любопитство минераложките чудеса, изложени в този просторен кабинет по естествени науки. Същевременно аз си припомних геологическата история на Исландия.

Този чуден остров очевидно е изскочил от самото море в сравнително неотдавнашни времена; може би и до днес той продължава да се издига незабележимо. Ако е така, неговият произход може да се отнесе само до дейността на подземния огън. А в такъв случай и теорията на Хъмфри Дейви, и документът на Сакнусем, и твърденията на чичо ми се изпаряваха като дим. Това предположение ме накара да се вгледам внимателно в естеството на почвата и скоро разбрах последователните явления при образуването на острова.

Почвата на острова няма утаечен произход и е образувана изключително от вулканичен туф, с други думи, от слепени шуплести камъни и скали. Още преди съществуването на вулканите островът е представлявал масив от трап, бавно надигащ се над водите под натиска на силите, които идвали от центъра на земята. Вътрешният огън още не бълвал навън.

По-късно обаче през целия остров се образувала широка пукнатина

в диагонал – от югозапад на северозапад. От нея се е изливала малко по малко трахитната маса. Отначало явлението се извършило кротко, отворът бил огромен и изхвърлените от недрата на земното кълбо разтопени материи се разливали спокойно върху грамадно пространство, образувайки тук-там закръглени хълмове. По това време се появили фелдшпатите, синитите и порфирите.

Благодарение на това земната кора на острова станала значително по-дебела и човек може лесно да си представя какво огромно количество еластични газообразни тела са се насъбрали под земната кора, когато след втвърдяването ѝ са били заприщени всички пукнатини. Настъпил момент, когато силата на тия газове станала толкова голяма, че те повдигнали тежката кора и се образували в нея високи комини. Така се е образувало вулканичното възвишение, получено от надигането на външната кора, а сетне и кратерът, пробит на върха на вулкана.

След еруптивните явления последвали вулканични явления. През новообразуваните отвори най-напред били изхвърлени базалтови потоци, които се срещаха в равнината, която прекосяхахме в най-причудливи форми. Ние стъпвахме по тия тежки, тъмносиви скали, които, след като са застинали, бяха образували призми с хексагонална основа. В далечината се очертаваха многобройни сплескани конуси – някогашни кратери.

След базалтовото изригване вулканът вече с мощ, увеличена за сметка на изгасналите кратери, дал път на лавите и бигорите, образувани от пепел и стурия, дългите потоци на които се виждаха разпилени по склоновете като буйна коса. С такава последователност са ставали явленията, образували Исландия. Всичко произлизаше от дейността на вътрешния огън и беше истинско безумие да се мисли, че вътрешността на земята не беше съставена от постоянно разтопена материя. А най-голямото безумие бе човек да иска да достигне центъра на земята!

Докато шурмувахме Снефелс, аз се убедих, че нашето предприятие е неосъществимо и това ме успокои.

Пътят ставаше все по-труден, наклонът се увеличаваше, каменните отломки се къртеха и за да се избегне някое опасно падане, бе необходимо най-голямо внимание.

Ханс вървеше спокойно, като по равна местност, понякога се скриваше за миг зад огромните блокове и ние го изгубвахме от погледа си, тогава с едно остро изсвирване той ни посочваше пътя, който трябваше да следваме. Той доста често се спираше и събираше на купчинка камъни, слагаше ги така, че да може да ги разпознае и да образуват

пътеводни знаци, предназначени да ни показват обратния път. Това бе уместна предпазливост, но последвалите събития я направиха излишна.

След три часа уморителен поход стигнахме едва до полите на планината. Тук Ханс даде знак за почивка и ние закусихме скромно. За да не губи време, чичо ми поглъщаше храната на големи хапки. Но тоя престой бе също използван за почивка и професорът се принуди да се подчини на Ханс, който даде знак да тръгнем отново едва след един час. Тримата исландци – също така мълчаливи като другаря си ловец – закусиха скромно, без да нарушат мълчанието.

Едва сега почнахме да се изкачваме по склоновете на Снефелс. По силата на някаква зрителна измама, която е често явление в планината, снежният му връх ми се стори много близък, а в действителност бяха необходими дълги и уморителни часове, за да го достигнем. Никаква пръст, нито пък трева не задържаха камъните, те се откъртваха под краката ни и изчезваха в равнината с бързината на лавина.

На места склоновете на планината образуваха с хоризонта ъгъл най-малко от 36 градуса. Човек не можеше да се катери по тях и стана нужда да заобикаляме не без мъка тия каменисти стръмнини. Тогава си помагахме взаимно с нашите бастуни.

Трябва да подчертая, че чичо ми вървеше колкото може по-близо до мен, не ме изпускаше из погледа си и неведнъж ми предложи като надеждна опора ръката си. Той лично притежаваше някакво вродено чувство на равновесие и нито веднъж не се препъна. Въпреки тежкия си товар исландците се катереха пъргаво като планинци.

Когато погледнах на каква височина се изправя върхът на Снефелс, стори ми се невъзможно да се изкачим горе по-такава стръмнина. За наше щастие след цял час умора и напрежение неочаквано се появи нещо като естествено стълбище сред обширния снежен килим, разстлан върху склоновете на вулкана, и това много улесни изкачването ни. Стълбището бе образувано от един от многото каменни потоци, изхвърлени при изригванията и наричани на исландски „stina“. Самото разположение на планинските склонове бе спряло тази лавина, която е щяла да се влее в морето и да образува там някои нови острови.

Но при това положение тя ни оказа огромна помощ. Наклонът ставаше все по-стръмен, но тия каменни стъпала ни позволяваха лесно да го преодолеем. Изкачвахме се толкова бързо, че когато за миг поизоставах от другарите, които продължаваха да вървят, за кратко време те се отдалечиха толкова много, че виждах някакви съвсем мънички фигури.

В седем часа вечерта бяхме изкачили двете хиляди стъпала на

стълбището и се озовахме на някакво плато, върху което лежеше конусът на вулкана.

Под нас, на три хиляди и двеста стъпки, се разстилате морето. Границата на вечните снегове бе задмината. В Исландия тя е доста ниска поради постоянните валежи. Беше ужасно студено, вятърът духаше силно. Чувствавах се изтощен. Професорът разбра, че краката ми отказват да се подчиняват и въпреки нетърпението си реши да спрем. Той направи знак на ловеца, който само поклати глава и каза:

– Ofvanfor.

– Трябвало да отидем още по-високо – каза чичо ми. И той запита Ханс за причината на този отговор.

– Mistour – отвърна водачът.

– Ja, mistour – довори един от исландците с уплашен глас.

– Какво значи тая дума? – попитах аз с тревога.

– Погледни – каза чичо ми.

Погледнах към равнината: огромен стълб пясък и прах, примесен със ситна пемза, се издигаше нагоре и се извиваше като вихрушка. Вятърът го носеше към склоновете на Снефелс, на които бяхме стъпили. Тази плътна завеса, спусната пред слънцето, хвърляше сянка върху планината. Наклонеше ли се смерчът, щеше да ни обгърне в бесния си вихър. Това явление, което исландците наричат именно „Mistour“ се случва често, щом повее вятър откъм ледниците.

– Hastiet, Hastiet! – се провикна водачът ни.

Без да зная датски, веднага разбрах, че трябва да последваме бързо Ханс. Той започна да обхожда конуса на кратера, но косо, за да улесни вървежа; след миг смерчът се блъсна в планината и тя потрепери от удара, камъните, вдигнати от вихъра, полетяха като дъжд по време на изригване. За щастие ние се намирахме вече на отвъдния склон на планината и бяхме вън от всяка опасност; ако водачът ни не бе проявил предвидливост, нашите тела, превърнати на прах, щяха да паднат надалеч като съставна част от някой неизвестен метеор.

Но Ханс сметна за неблагоприятно да прекараме нощта на открития склон на планината и ние продължихме зигзагообразното си изкачване. Оставаше ни да преодолеем само хиляда и петстотин стъпки, но те ни отнеха пет часа. Само в заобикаляния, криволичене и връщане в обратна посока изминахме едно разстояние най-малко от три левги. Изнемогах. Умирах от студ и от глад. Поразреденият въздух не ми достигаше.

Най-сетне в единадесет часа вечерта при пълен мрак достигнахме върха на Снефелс. Преди да се приютя във вътрешността на кратера,

можях да се полюбувам на „среднощното слънце“, което бе достигнало най-ниската точка в своя път и хвърляше бледите си лъчи върху заспалия в краката ми остров.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА

Излапахме бързо-бързо вечерята и нашата малка група се разположи колкото може по-удобно. Постелята ни беше твърда, подслонът – не много сигурен, а положението ни, на пет хиляди стъпки над морското равнище, беше твърде тежко. Въпреки това аз прекарах много спокойна нощ. Отдавна не бях спал тъй добре. Дори не сънувах.

На следната сутрин се събудихме полупремръзнали от доста студения въздух и облени от лъчите на грейналото слънце. Напуснах гранитното си легло и отидох да се порадвам на великолепната гледка, която се откриваше пред очите ми.

Намирах се на южния връх на Снефелс. Оттук погледът ми обхващаше по-голямата част от острова. От тази височина бреговете изглеждаха по-ниски, а вътрешността – някак вдлъбната. Гледката наподобяваше Хелбесмерова релефна карта, просната пред краката ми. Тук-там виждах дълбоки долини, бездните зееха като кладенци, езерата приличаха на някакви локви, а реките – на ручей. Вдясно се редуваха безброй ледници и остри планински върхове, някои от тях бяха забулени в лека мъгла. Тия необозрими планински вериги със сякаш разпенена снежна покривка ми напомняха повърхността на развълнувано море. Обърнех ли се на запад, виждах океана, който се простираше в цялото си величие като продължение на тия вълнообразни върхове. Окото ми едва можеше да различи къде свършваше земята и къде почваше морето.

Прехласнах се да съзерцавам тия планински върхове, но този път не ми се зави свят, сякаш бях свикнал най-сетне да гледам отвисоко. Възхитеният ми поглед се къпеше в прозрачните слънчеви лъчи, забравих кой съм, забравих къде се намирам, живеех с живота на духовете и самодивите, тия въображаеми обитатели от скандинавската митология. Опивах се от сладостната омая на висините и не мислех за бездните, в които моята съдба щеше да ме въвлече след малко. Чичо ми и Ханс се приближиха и присъствието им ме възвърна към действителността.

Чичо ми се обърна на запад и посочи някаква лека пара, някаква мъгла – смътно очертана земя, която доминираше на самия хоризонт на океана.

– Гренландия – поясни той.

– Гренландия ли? – извиках аз.

– Да. Само тридесет и пет левги ни разделят от нея и когато се топят ледовете, белите мечки, носени върху ледените блокове от север, достигат чак до Исландия. Но това не е съществено. Ние сме на Снефелс, ето и двата му върха – единият на юг, а другият на север. Сега Ханс ще ни каже името, което исландците са дали на върха, върху който сме стъпили.

На този въпрос Ханс отвърна:

– Скартарис.

Чичо ми ме погледна победоносно и каза:

– Към кратера!

Кратерът на Снефелс представлява обърнат конус, отворът на който бе приблизително половин левга в диаметър. Прецених, че дълбочината му достига две хиляди стъпки. Човек може да си представи състоянието на този резервоар, когато е бил пълен с гръм и пламъци. Дъното на тази фуния едва ли имаше повече от петстотин стъпки обиколка, а умереният ѝ наклон улесняваше достъпа до най-долната ѝ част. Неволно сравних кратера с разширена цев на огромна пушка-шишане и се ужасих от това сравнение.

„Само луди могат да се спуснат в тази цев, когато пушката може би е заредена и може да гръмне при най-малкото сътресение“ – помислих си аз.

Но не можех да се откажа. С видимо безразличие Ханс отново застана начело на нашата група. Последвах го безропотно.

За да улесни слизането, Ханс описваше от вътрешната страна на конуса дълги елипси, трябваше да се върви сред вулканични скали. Някои от тях се откъртваха, търкулваха се и подскачаха надолу до дъното на бездната. Падането им предизвикваше ехо, което се повтаряше с чудна звучност.

На места в конуса срещаме вътрешни ледници. Тогава Ханс вървеше извънредно предпазливо, опипваше почвата с железния си бастун, за да открие пукнатините. При съмнителни места стана нужно да се привържем един о друг с дълго въже, така че ако някой от нас се подхлъзнеше внезапно, неговите другари да могат да го задържат. Тази солидарност беше уместна. Но тя не изключваше всяка опасност.

Въпреки трудностите при спускането по непознати на водача склонове, пътят ни премина благополучно, като изключим, че един от исландците изгърва вързоп с въжета, който полетя по най-късия път към дъното на бездната.

На пладне стигнахме дъното. Вдигнах глава и видях горното

отверстие на конуса, в което се очертаваше къс от небето. Окръжността му беше чувствително смалена, но почти идеална. В една точка се открояваше, сякаш забит в безкрайността, връхът на Скартарис.

В дъното на кратера зееха три комина, през които централното огнище е бълвало лава и пари, когато Снефелс е изригвал. Всеки един от тях отвори имаше около сто стъпки в диаметър. Те бяха зинали пред краката ни. Нямах сили да погледна вътре. Професор Лиденброк побърза да разгледа тяхното разположение. Той се задъхваше от вълнение, пробягваше от един комин на друг, ръкомахаше и издаваше нечленоразделни звуци. Седнали върху късове лава, Ханс и другарите му го наблюдаваха – те го сметнаха очевидно за побъркан.

Внезапно чичо ми нададе вик. Помислих, че се е подхлъзнал и паднал в една от бездните. Но нищо подобно не бе се случило. Заварих го с разперени ръце, разкрачен, изправен пред една гранитна скала, поставена в центъра на кратера като някакъв огромен пиедестал за статуята на Плутон. Той беше застинал в позата на изумление, но неговото изумление скоро отстъпи място на безумна радост.

– Аксел! Аксел! – развика се той. – Ела! Ела!

Затичах се. Ханс и исландците не се и помръднаха.

– Погледни – каза професорът.

Аз също се изумих, но не споделих радостта му. Върху западната страна на тази скала разчетох, написано с полуизтрити от времето рунически букви, едно хиляди пъти прокълнато име:

1АА† 41ГММ44†Ж

– Арне Сакнусем! – извика чичо ми. – Още ли се съмняваш?

Не отговорих нищо и се върнах отчаян на пейката си от застинала лава. Този факт ме поразя.

Не помня колко време съм стоял така, потънал в размишления. Зная само, че когато вдигнах глава, видях чичо си и Ханс сами в дъното на кратера. Исландците бяха освободени и те навярно се спускаха сега надолу по склоновете на Снефелс, за да се върнат в Стапи.

Ханс спеше спокойно до една скала върху поток застинала лава. Чичо ми се въртеше в дъното на кратера като див звяр, попаднал в клопката на някой ловец. Нямах никакво желание, нито пък сили да стана. Последвах примера на водача и се унесох в мъчителна дрямка. Струваше ми се, че долавям шумове и трусове, идващи от недрата на

планината.

Така протече първата нощ в дъното на кратера.

На следната сутрин на върха на конуса надвисна мрачно, тежко, сиво небе. Това разбрах не толкова от настъпилата тъмнина в бездната, колкото от яростта, която обзе чичо ми.

Стана ми ясна причината за лошото му настроение и в сърцето ми трепна смътна надежда. Ще обясня защо.

От трите пътя, които се откриваха пред нас, само един е бил взет от Сакнусем. По думите на исландския учен пътят можел да се познае по това, че сянката на Скартарис се простираше до самия ръб на отвора в последните дни на месец юни – особеност, отбелязана в криптограмата.

Този остър връх можеше да бъде оприличен на стрелката на огромен слънчев часовник, сянката на който в определен ден посочва пътя за центъра на земята.

Но щом нямаше слънце, нямаше да има и сянка и следователно това указание не можеше да ни послужи. Беше 25 юни и ако в продължение на шест дни времето бъде облачно, щяхме да бъдем принудени да отложим наблюденията си за някоя друга година.

Няма да описвам безпомощната ярост на професор Лиденброк. Денят премина, но никаква сянка не се простря на дъното на кратера. Ханс не се помръдна от мястото си, макар че, ако изобщо е мислел нещо, той сигурно се е чудел какво ли чакаме. Чичо ми нито веднъж не ми заговори. Погледът му, неизменно устремен към небето, се губеше в сивата му мъглявост.

На 26 юни пак нищо. Дъжд, примесен със сняг, валя през целия ден. Ханс построи от късове лава една колиба. Забавлявах се, като проследявах хилядите импровизирани водопадчета, които се стичаха по склоновете на конуса и се разбиваха с оглушителен рев във всеки срещнат камък. Чичо ми вече не се съдържаше. Наистина дори и по-гърпелив да беше, имаше за какво да се ядосва, все едно кораб да заседне до самото пристанище.

Но след всяко нещастие providението изпраща радост. То готвеше за професор Лиденброк удовлетворение, което можеше да се сравни само с отчаянието му.

На следния ден небето бе все още заоблачено, но в неделя, 28 юни, предпоследния ден на месеца, с новолунието дойде и промяна на времето. Слънцето блисна като из ведро своите лъчи в кратера. Всяко възвишение, всяка скала, всеки камък, всяка грапавина получи дял от благотворните лъчи и хвърли сянката си върху земята. Сянката на Скартарис

се открии като някакво острие и започна незабелязано да се върти заедно със слънцето.

Чичо ми пък се въртеше с нея.

По обед, когато сянката беше най-къса, тя леко близна ръба на средния комин.

– Тук е! – извика професорът. – Тук! Към центъра на земята – прибави той по датски.

Погледнах Ханс.

– Forut – каза спокойно водачът.

– Напред – повтори чичо ми.

Беше един часа и тринадесет минути следобед.

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА

Истинското пътешествие започна. До този момент, като изключим умората, бяхме срещнали малко трудности, но отсега нататък ние буквално щяхме да се сблъскваме с тях на всяка крачка.

Още не бях надникнал в бездънната бездна, в която щях да се спусна. Тоя момент бе настъпил. Аз все още можех да реша дали да предприема това пътешествие, или да се откажа от него. Но ме беше срам от ловеца. Ханс приемаше авантюрата с такова спокойствие и безразличие, с такова абсолютно пренебрежение към опасностите, че целият се зачервих при мисълта, че мога да се покажа по-несмел от него. Ако бях сам, щях да отрупам чичо си с куп най-сериозни възражения, но в присъствието на водача нищо не казах. Мислите ми полетяха към хубавата ми фирландка. Приближих до централния комин.

Споменах вече, че той имаше около сто стъпки в диаметър или триста стъпки окръжност. Наведох се над една надвиснала над него скала и погледнах. Косите ми настръхнаха. Обхвана ме чувство на пустота и усетих как центърът на тежестта ми се измества. Започна да ми се вие свят, сякаш бях пиян. Няма нищо по-замайващо главата от притегателната сила на бездната. Щях да падна, но ръката на Ханс ме задържа. Уроците в Копенхаген излязоха недостатъчни.

Макар че хвърлих само бегъл поглед, успях да видя устройството на бездната. По почти отвесните ѝ страни стърчаха многобройни издатини, които можеха да улеснят спускането. Стъпала имаше, перила обаче липсваха. Едно въже, вързано при самия отвор, би било достатъчно да ни поддържа, но как ще го развържем, когато стигнем до другия му край?

За да се справи с тази трудност, чичо ми приложи твърде прост начин. Той разви едно въже, дебело колкото палец и дълго четиристотин стъпки, пусна в бездната едната му половина, преметна го около издаден блок застинала лава и чак тогава пусна и другия му край в кладенеца. Всеки от нас можеше да се спусне в бездната, като се хване за двойното въже, което не можеше да се развърже. Слезем ли на двеста стъпки дълбочина, въжето може лесно да се прибере, като се освободи единият му край и се издърпа другият. Това упражнение можеше да се повтори usque ad infinitum³⁴.

34. И така до безкрайност (лат.). Б.пр.

– Сега – каза чичо ми, след като привърши приготовленията си – да се занимаем с багажа. Ще го разпределим в три денка и всеки ще нарами един. Ще носим само чупливите уреди.

Безстрашният професор очевидно не включваше нас в тази категория.

– Ханс – добави той – ще се нагърби с инструментите и част от хранителните припаси, ти, Аксел – с една трета от храната и оръжието, а пък аз ще взема деликатните уреди и останалата храна.

– А кой ще носи дрехите и всички тия въжета и стълби? – запитах аз.

– Те ще слязат сами.

– Как така? – запитах учудено.

– Сега ще видиш.

Чичо ми беше решителен човек. По негово нареждане Ханс събра в един денк нечупливите предмети; този пакет бе здраво завързан и просто хвърлен в бездната.

Разнесе се глухо свистене, предизвикано от разместването на въздушните пластове. Надвесен над бездната, чичо ми проследи със задоволство полета на денка и се изправи, едва след като той изчезна от погледа му.

– Добре – каза той. – А сега е нашият ред.

Нека всеки разумен човек се запита дали е възможно да чуеш подобни думи, без да изтръпнеш?

Професорът нарами пакета с уредите, Ханс взе инструментите, а пък аз се заех с оръжието. Спускането започна в следния ред: най-напред Ханс, после чичо ми и накрая аз. То се извършваше при дълбока тишина, нарушавана само от падането на каменни отломки, които полетяваха в бездната.

Оставих се, тъй да се каже, да се хлъзгам по двойното въже, което бях стиснал здраво с едната ръка, а с другата търсех опора с бастуна си. Мислех само за едно: да не изгубя опорната си точка. Въжето ми се виждаше много слабо, за да издържи тежестта на трима ни. Затова си служех с него, колкото може по-малко, и върших чудеса, за да запазя относително равновесие по издатините на лавата, които налущквах с краката си като с ръка.

Когато някое от тия хлъзгави стъпала се разклатеше под краката на Ханс, той ни предупреждаваше със спокойния си глас:

– Gift akt!

– Внимание! – повтаряше чичо ми.

След половин час качнахме върху една здраво закрепена в стената на комина канара.

Ханс дръпна единия край на въжето. Другият му край се издигна нагоре, прехвърли се през горната скала, въжето падна и повлече парченца лава и каменни отломки, които се посипаха като дъжд или по-точно казано, като опустошителна градушка.

Надникнах от края на тясната площадка, но дъното на бездната още не се виждаше.

Повторихме маневрата с въжето и след половин час стигнахме на нови двеста стъпки дълбочина.

Не зная дали и най-запаленият геолог би се опитал при такова слизане да изучава естеството на земните пластове, които ни заобикаляха. Мен лично никак не ме безпокоеше това, дали бяха плиоценови, миоценови, еоценови, юрски, кредникови, триасови, каменновъглени, девонски, силурски или примитивни напластявания. Но професорът навярно бе направил някои наблюдения и си бе взел бележки, защото при една от нашите спирки той ми каза:

– Колкото по-надолу слизам, толкова по-уверен ставам. Разположението на тези вулканични пластове напълно оправдава теорията на Дейви. Това са първични слоеве. Тук е станала химическата реакция на металите, възпламенени при съприкосновение с въздуха и водата. Аз отхвърлям решително хипотезата за някакъв вътрешен огън. Впрочем в това сами ще се уверим.

Винаги все същото заключение! И разбира се, нямаше защо да си губя времето да споря. Мълчанието ми бе изтълкувано като съгласие и спускането продължи.

Минаха три часа, но дъното на кладенеца все още не се виждаше. Вдигнах глава и зърнах отвора, който бе чувствително умален. Отвесните му стени бяха леко наклонени навътре и започваха да се приближават. Мракът постепенно се сгъстяваше.

Но ние продължавахме да се спускаме надолу. Струваше ми се, че откъртените от стените камъни падаха с все по-глух тътен, което подсказваше, че приближаваме дъното на бездната.

Бях преброил точно броя на маневрите с въжето и затова можах да направя точна сметка за изтеклото време и достигнатата дълбочина.

Бяхме повторили четиринадесет пъти маневрата, която траеше по половин час. Това правеше седем часа, към които трябва да се прибавят четиринадесет почивки от по четвърт час, което прави три часа и половина или всичко – десет часа и половина. Бяхме тръгнали в един и

сега навярно беше единадесет часа вечерта.

Колкото за дълбочината, до която бяхме стигнали, четиринадесет маневри с въже, дълго двеста стъпки, се равняваха на две хиляди и осемстотин стъпки.

В този момент гласът на Ханс се разнесе:

– Halt!

Спрях точно когато щях да ударя главата на професора с краката си.

– Пристигнахме – каза чичо ми.

– Къде? – запитах аз, докато се спусках при него.

– В дъното на отвесния комин.

– Няма ли друг изход от него?

– Виждам някакъв тунел, който завива вдясно. Но това ще видим утре. Най-напред ще се навечеряме и после ще спим.

Мракът не беше съвсем непрогледен. Отворихме раницата с провизиите, нахранихме се и се настанихме колкото може по-удобно върху постелята си от камъни и отломки лава.

Когато легнах по гръб и отворих очи, видях на края на тази дълга три хиляди стъпки тръба, превърнала се в огромен телескоп, една светла точка.

Това бе звезда, която не излъчваше почти никакво сияние. Според изчисленията ми трябваше да бъде бета на Малката мечка.

Веднага след това заспах непробуден сън.

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

В осем часа сутринта ни събуди светъл слънчев лъч. Хилядите бляскави фасети на лавата го отразяваха и го пръскаха като дъжд от искри. Тази светлина беше достатъчно силна и можехме да различаваме обкръжаващите ни предмети.

– А сега, Аксел, какво ще кажеш? – запита чичо ми, като потриваше ръце. – Прекарал ли си някога но-спокойна нощ у нас на Кьонигщрасе? Никакво дрънкане на каруци, никакви викове на улични продавачи, никакви разправии на лодкари!

– Не ще и съмнение, че в дъното на този кладенец е много тихо, но в това спокойствие има нещо зловещо.

– Хайде де – извика чичо ми. – Ако почнеш отсега да се плашиш, какво ли ще бъде по-нататък? Та ние не сме проникнали дори с една педя под земята.

– Какво искате да кажете?

– Искам да кажа, че ние сме достигнали само равнището на острова. Дъното на тази дълга отвесна тръба, която стига до кратера на Снефелс, се намира приблизително на морското равнище.

– Положителен ли сте?

– Абсолютно. Виж барометъра и сам ще се увериш.

Наистина живакът постепенно се бе покачвал, докато сме се спускали надолу, и бе спрял на двадесет и девет инча.

– Виждаш, че налягането е само една атмосфера. С нетърпение очаквам момента, когато манометърът ще замести този барометър.

Тоя уред щеше да ни стане излишен тогава, когато атмосферното налягане надхвърли границата, изчислена на морското равнище.

– Увеличаването на налягането няма ли да бъде тежко за нас? – запитах аз.

– Не. Ние ще слизаме бавно и дробовете ни ще свикват да вдишват все по-сгъстен въздух. На въздухоплавателите, които се изкачват във високите атмосферни пластове, въздухът не достига, а ние може би ще имаме повече въздух, отколкото ни е необходимо. Но последното е по-добре. Да не губим време. Къде е денкът, който хвърлихме, преди да слезем?

Едва тогава си спомних, че снощи го търсихме напразно. Чичо ми запита Ханс, който се взря внимателно със силните си очи на ловец, и

каза:

– Der luppe!

– Там горе.

И наистина денкът се беше закачил на ръба на някаква скала и увиснал на стотина крачки над главите ни. Пъргавият исландец веднага се покатери като същинска котка и след няколко минути слезе с денка.

– А сега да хапнем – каза чичо ми – Но да хапнем като хора, на които предстои дълъг път.

Сухарите и сушеното месо бяха полети с няколко глътки вода, при-месена с хвойнова ракия.

След като се нахранихме, чичо ми извади от джоба си бележник, прегледа един подир друг разните уреди и отбеляза следните данни:

Понеделник, 29 юни.

Хронометър: 8 часа и 17 минути сутринта. Барометър: 29 инча 7.

Термометър: 6 градуса. Посока: И-Ю-И.

Последната забележка се отнасяше до тъмната галерия, а посоката определихме с компаса.

– Сега, Аксел – извика професорът възторжено, – наистина ще проникнем в земните недра. Именно от този момент започва нашето пътешествие.

И той хвана с едната ръка увисналия на врата му румкорфов апарат, а с другата съедини електрическият ток със спиралата във фенера. Обилна светлина разпръсна тъмнината в тунела.

Ханс носеше още един апарат, който също запалихме. Това остроумно приложение на електричеството щеше да ни позволи да вървим дълго време дори и сред най-възпламенителните газове, като използваме изкуствена дневна светлина.

– Да тръгваме – каза чичо ми.

Всеки нарами денка си. Ханс гласкаше пред себе си пакета с въжетата и дрехите и ние навлязохме в тунела.

Преди да потъна в тази мрачна галерия, вдигнах очи и за последен път видях през отвора на огромната тръба исландското небе, което „ми бе писано нивга вече да не видя“.

При последното изригване през 1219 година лавата си проправила път през тоя тунел. Тя бе покрила стените му с дебел, бляскащ пласт, който отразяваше електрическата светлина, от което ставаше значително по-светло.

Трудността на пътя се свеждаше до това, да не се подхлъзваме прекалено силно по 45-градусовия наклон. За щастие разните грапавини на

терена ни служеха за стъпала и ни позволяваха да слизаме, а багажа ни, вързан на дълго въже, се хлъзгаше надолу.

Но това, което ни служеше за стъпала, на места се превръщаше в сталактити: тук-таме лавата бе шуплива и образуваше малки закръглени колби. Матови кварцови кристали, повесени от свода като полилеи, украсени с прозрачни стъкловидни висулки, сякаш светваха при минаването ни. Човек би казал, че духовете на бездната бяха илюминирали палата си, за да посрещнат гостите от земята.

– Какво великолепиe! – провикнах се аз неволно. – Каква гледка, чичо. Полюбувайте се на тия багри на лавата, които се преливат от тъмнобакърен до яркожълто. Погледнете кристалите, които приличат на светещи глобуси!

– А, вече ти харесва, Аксел? – отвърна чичо ми. – Намирам всичко това наистина великолепно, мое момче! Надявам се, че ще видиш още по-хубави неща. Да вървим! Да вървим!

По-точно би било да се каже: „да се плъзгаме“, защото ние се спускахме без мъка по наклонената плоскост. Това бе „Facilis descensus Averni“³⁵ на Вергилий. Компасът, който често поглеждах, неизменно сочеше югоизточна посока. Потокът застинала лава не се отбиваше нито вдясно, нито вляво – вървеше все по права линия.

Температурата обаче не се покачваше чувствително, което оправдаваше теорията на Дейви. Неведнъж поглеждах с учудване термометъра. Два часа след тръгването той показваше само 10 градуса, с други думи, едно повишаване от 4 градуса. Това ме наведе на мисълта, че вървим по-скоро водоравно, отколкото вертикално. Не беше трудно да се определи до каква дълбочина сме стигнали, защото професорът измерваше точно ъгъла на спускането и наклона на пътя, но не казваше резултатите.

Привечер към осем часа той даде знак за спиране. Ханс веднага седна. Окачихме фенерите на една скала. Намирахме се в някаква пещера, дето имаше достатъчно въздух, нещо повече – усещаше се течение. Аз не се помъчих да отгатна произхода му, тъй като от умора и глад бях неспособен да разсъждавам. Бях изразходил много сили в това непрекъснато седем часово слизание и бях изтощен. Думата „спри“ ме зарадва. Ханс постави върху един блок застинала лава провизии и ние се нахранихме с апетит. Едно нещо обаче ме безпокоеше – бяхме изпили половината вода, която носехме. Чичо ми възнамеряваше да възстанови

35. Леко спускане към Авери – ада. Б.пр.

запасите от подземните извори, но досега не бяхме срещнали нито един извор. Споделих опасенията си с чичо.

– Учудваш ли се, че няма извори? – запита ме той.

– Разбира се, и това ме тревожи. Имаме вода само за пет дни.

– Бъди спокоен, Аксел. Уверявам те, че ще намерим вода, и то много повече, отколкото ни е нужно.

– Но кога?

– Щом се свърши тази обвивка от лава. Мислиш ли, че могат да бликнат извори през такива стени?

– Но този поток застинала лава няма ли да продължи до голяма дълбочина? Струва ми се, че не сме слезли много надълбоко.

– Защо мислиш така?

– Ако бяхме проникнали надълбоко във вътрешността на земята, температурата щеше да бъде по-висока.

– Според твоята теория е така – отвърна чичо ми. – А какво показва термометърът?

– Едва петнадесет градуса. Само девет градуса се е повишила, откак сме тръгнали.

– И какъв е изводът?

– Изводът е, че – според най-точни наблюдения – температурата се повишава с един градус всеки сто стъпки. Но известни местни условия могат да повлияят на тези цифри. В Иркутск, Сибир, е забелязано, че температурата се повишава с един градус на всеки тридесет и шест стъпки. Изглежда тия колебания са в зависимост от това, дали скалистата почва е добър, или лош проводник на топлината. Ще прибавя още, че в съседство с угаснал вулкан и в гнайсови почви, температурата се повишава само с един градус на сто двадесет и пет стъпки. Нека вземем последното предположение, което е най-подходящо за случая, и да пресметнем.

– Пресметни, мое момче.

– Нищо по-лесно от това – отвърнах аз, като нахвърлих няколко числа в бележника си. – Девет по сто двадесет и пет са равни на хиляда сто двадесет и пет стъпки дълбочина.

– Съвсем правилно.

– Тогава?

– Според моите наблюдения ние сме достигнали на десет хиляди стъпки под морското равнище.

– Как е възможно?

– Да, или пък цифрите не са цифри!

Изчисленията на професора бяха точни. Бяхме надминали с шест хиляди стъпки най-големите дълбочини, достигнати от човека – мините Киц Бал, Тирол и тия във Вютемберг, Бохемия.

Температурата на това място трябваше да достигне осемдесет и един градуса, а беше едва петнайсет. Това ме накара да се замисля сериозно.

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

На другия ден, вторник, 30 юни, в шест часа сутринта спускането продължи.

Вървахме пак по същия тунел от лава – същински естествен наклон като дъските, които все още заместват стълбите в някои стари къщи. Вървахме така до дванайсет часа и седемнайсет минути. Точно в този момент настигнахме Ханс, който току-що се беше спрял.

– Ах! – възкликна чичо ми. – Достигнахме края на вулканичния комин.

Огледах се наоколо. Намирахме се на някакъв кръстопът, откъдето се разклоняваха два еднакво мрачни и тесни тунела. Кой ли път трябва да следваме? Не беше лесно да се реши този въпрос.

Но чичо ми не искаше да покаже пред мен и пред водача, че се двоуми. Той посочи източния тунел и скоро тримата навлязохме в него.

Впрочем всяко колебание пред тия два пътя би се проточило безкрайно, тъй като ни липсваше каквото и да било указание, което да ни улесни в избора, и трябваше да се доверим напълно на случайността.

Наклонът на новата галерия беше незначителен, а размерите ѝ – твърде неравномерни. На места се извиваха високи сводести арки като тавана на някакъв готически храм. Тук художниците на Средновековието са могли да изучат различните образци на тази църковна архитектура с остроъгълни арки. Една миля по-далеч бяхме принудени да се навеждаме под ниски сводове в романски стил – дебели колони се огъваха под арките. На места галерията се превръщаше в ходове, направени сякаш от бобър. Тогава ние бяхме принудени да пълзим през тия тесни проходи.

През цялото време топлината беше поносима. Неволно си представих каква горещина е била, когато изригваните от Снефелс лави са минавали по този толкова спокоен сега път. Представих си огнените потоци, които са се разбивали по ъглите на тунела и как са се събирали нажежени пари в това тясно пространство.

„Дано старият вулкан не реши пак да се прояви“ – мислех си аз.

Не споделих тия си размишления с чичо Лиденброк. Той не би ме разбрал. Едничката му мисъл бе да вървим все напред и напред. Той вървеше, подхлъзваше се, дори падаше с една увереност, която въпреки всичко заслужаваше да ѝ се възхищаваш.

В шест часа вечерта, след не много уморителната разходка, бяхме отишли около две левги на юг, но едва четвърт миля в дълбочина.

Чичо ми даде знак за почивка. Нахранихме се без много приказки и заспахме, без много да му мислим.

Приготовленията ни за ношуване бяха съвсем прости. За постеля ни служеше походно одеяло, в което се увиваше всеки от нас. Нямахме защо да се страхуваме от студа или от неканени посетители. Пътешествениците, които навлизат в африканските пустини или в лесовете на Новия свят, са принудени да бдят на смени през нощта. Но тук цареше абсолютна самота и пълна безопасност. Не ни заплашваха диваци, нито пък диви зверове.

На следната сутрин се събудихме освежени и отморени. Тръгнахме отново. Както и предишния ден, минавахме през тунел от лава. Не можехме да разпознаем естеството на земните пластовете, но вместо да се спуска към гълбините, тунелът ставаше все по-равен. Стори ми се дори, че почвахме да се изкачваме към повърхността на земята. Към десет часа това бе толкова очевидно, а самото изкачване стана толкова уморително, че аз започнах да изоставам.

- Какво има, Аксел? – запита нетърпеливо чичо ми.
- Уморих се – отвърнах аз.
- Как? След три часа разходка по този хубав път?
- Хубав, да. Но уморителен.
- Как! Та ние просто се спускаме надолу.
- Ако нямате нищо против, изкачваме се.
- Изкачвали сме се! – възкликна чичо ми, като повдигна рамене.
- Очевидно. От половин час насам наклонът се измени и ако продължаваме да вървим все така, положително ще се върнем в Исландия.

Професорът тръсна глава като човек, който не иска да слуша. Опитих се да подновя разговора, но той не ми отвърна и даде знак за тръгване. Разбрах, че мълчеше, за да не издаде лошото си настроение.

Аз нарахих решително багажа си и тръгнах бързо по стъпките на Ханс, който вървеше пред чичо ми. Мъчех се да не изоставам – едничката ми грижа бе да не изгубя из очи другарите си. Изтръпвах при мисълта, че мога да се за губя сред този лабиринт.

Впрочем пътят ставаше все по-стръмен и уморителен, но мисълта, че приближаваме повърхността на земята ме утешаваше. С всяка измината крачка тази надежда се засилваше.

По обед стените на галерията се измениха. Забелязах, че електрическата светлина се отразяваше по-слабо по тях. Вместо лава се появиха

голи скали, наклонени, а понякога дори и разположени отвесно пластове. Намирахме се сред преходната ера, наречена силурска³⁶.

– Това е очевидно! – провикнах се аз. – Седиментите, оставени от водата, са образували през вторичния период на земята тия шисти, тия варовици и пясъчници. Обърнали сме гръб на гранитния масив и приличаме на хамбургци, които са взели пътя за Хановър, за да отидат в Любек.

Трябваше да запазя за себе си тия наблюдения, но темпераментът ми на геолог надделя над предпазливостта и чичо Лиденброк чу моите възклицания.

– Какво те прихваща? – запита ме той.

– Вижте – отвърнах аз, като му посочих разнообразните слоеве пясъчници, варовици и първите следи от шисти.

– Е та, какво от това?

– Ето ни в ерата, когато са се появили първите растения и животни.

– Така ли мислиш?

– Но вижте, изследвайте, наблюдавайте!

Накарах професора да освети стените на тунела с фенера. Очаквах поне да възкликне, но той не каза нито дума и продължи пътя си.

Беше ли ме разбрал, или не? Не го ли възпираше накърненото му честолубие на учен и на по-възрастен роднина да признае, че е сгрешил, когато е избрал източния тунел; не искаше ли той да продължи докрай проучването на този проход? Беше очевидно, че сме изоставили пътя на лавите и този тунел не можеше да ни изведе до огнището на Снефелс.

Започнах да се питам дали не съм преувеличил значението на тези промени в почвата и дали не се лъжех, като мислех, че преминаваме през тия пластове, легнали върху гранитната основа на земята. Казах си: „Ако съм прав, би трябвало да открия останки от някои първични растения и тогава ще трябва да се съгласим с очевидното. Да потърсим.“

Не бях изминал и сто крачки, а пред очите ми се изпречиха неопровержими доказателства. Така и трябваше да бъде, тъй като през силурската ера в моретата е имало повече от хиляда и петстотин вида растения и животни. Краката ми, привикнали с твърдата почва на лавата, внезапно нагазиха в някаква прах, образувана от стритите останки на растения и раковини. По стените ясно личаха отпечатъците на фукуси³⁷ и

36. Силурска ера – пластове на тази ера се срещат предимно в Англия, в области, обитавани някога от келтското племе силири. Б.пр.

37. Научно наименование на водораслите. Б.пр.

ликоподи – плавуни. Професор Лиденброк не можеше да се заблуждава повече, но той затваряше очи пред очевидни неща и продължаваше с равна крачка да върви напред.

Твърдоглавието му надминаваше всяка граница. Не се стърпях. Взех една напълно запазена раковина, която бе принадлежала на едно животно, подобно на днешната мокрица, настигнах чичо си и му казах:

– Вижте.

– Е добре – отвърна спокойно той. – Това е раковината на едно мекотело от изчезналите вече триболити. И нищо повече.

– Но от това не заключавате ли, че...

– Това, което и ти заключаваш? Да. Разбира се. Ние сме оставили гранитната основа и пътя на лавите. Възможно е да съм сбъркал пътя, но ще се убедя, че греша, едва когато достигна до края на този тунел.

– Чичо, вие постъпвате правилно и бих ви подкрепил безусловно, ако не ни заплашваше много голяма опасност.

– Каква именно?

– Липсата на вода.

– Тогава, Аксел, ще я пестим.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА

И наистина водата трябваше да се пести. Запасите можеха да стигнат само за три дни. Това разбрах по време на вечерята, а надеждата да срещнем някой извор в тия почви от преходния период беше съвсем малка.

На другия ден продължихме да вървим под безкрайните сводове на тунела. Вървахме, почти без да продумахме. Мълчаливостта на Ханс ни бе заразила.

Пътят не беше кой знае колко стръмен нагоре, понякога дори ми се струваше, че се наклонява надолу. Но това едва ли можеше да успокои професора, защото естеството на пластовете не се променяше и все повече личаха белезите на преходния период.

От електрическата светлина стените, образувани от шисти, варовици и червеникави пясъчници, блестяха ослепително. Човек можеше да си помисли, че се намира в някакъв изкоп, прокаран в Девоншир, областта, която е дала името си на този вид почва. Стените бяха покрити с прекрасен мрамор. Сивозеленикав, прошарен с причудливи бели ивици; друг припламваше в червеникави тонове или жълтееше, изпъстрен с червени петна. По-далеч се виждаха тъмни мрамори, в които варовикът беше ярко оцветен.

Върху повечето от тия мрамори личаха отпечатъци от низши животни, но от снощи насам животинският свят беше почнал да отбелязва очевиден напредък. Вместо триболити забелязах останки на по-съвършени видове. Тук се срещаха риби от рода на ганоидите³⁸ и своеобразни гущери, в които опитното око на палеонтолога би могло да открие първообразните форми на влечугите. Някога девонските морета са гъмжали от такъв вид животни и останките им са се утаили с хиляди върху новообразуваните скали.

Стана очевидно, че изкачваме стълбата на животинското царство, върхът на което се заема от човека. Но професор Лиденброк сякаш не обръщаше внимание на това.

Той очакваше или да зине някакъв кладенец пред краката му, за да продължи спускането, или да се изпречи някакво препятствие, което няма да ни позволи да продължим. Но вечерта дойде, а тия надежди не се сбъднаха.

38. Риби, прилични на шуката и есетрата. Б.пр.

В петък, след като бях прекарал една нощ, измъчван от жажда, нашата малка група навлезе още по-навътре в криволичетата галерия.

След десетчасов поход забелязах, че светлината на фенерите се отрязва все по-слабо по стените на тунела. Мраморът, шистите, варовикът и пясъчникът отстъпваха място на мрачна, матова обвивка. По едно време тунелът стана толкова тесен, че се допрях до стената.

Когато отдръпнах ръката си, забелязах, че тя е съвсем изчернена. Вгледах се по-внимателно и разбрах, че сме попаднали на каменовъглен пласт.

– Каменовъглена мина! – извиках аз.

– Мина без миньори – отвърна чичо ми.

– Кой знае?

– Аз зная – отсече професорът. – И съм положителен, че тази галерия, която минава през тия въглищни пластове, не е дело на човешка ръка. Но дали това е дело на природата, или не, малко ме интересува. Време е за вечеря. Хайде да вечеряеме.

Ханс приготви нещо за ядене. Едва се докоснах до храната и пийнах няколко капки вода, която ми се полагаше. Само полупразната манерка на водача ни беше останала за утоляване жаждата и на тримата.

След като се нахраниха, другарите ми се опънаха върху одеялата и в съня намериха лек против умората. Но аз не можах да мигна и чак до сутринта броях часовете.

В събота в шест часа тръгнахме отново на път. След двадесетина минути навлязохме в една огромна пещера. Едва тогава се уверих, че човешка ръка не е могла да прокопае тази мина, иначе сводовете щяха да бъдат подпирани с подпори, а те се крепяха по някакво чудо на равновесието.

Тази пещера беше широка стотина стъпки и висока около сто и петдесет. Почвата е била разтърсена от силен трус и под натиска му земният пласт се е разместил и образувал тази кухня, в която за първи път стъпваха обитатели на нашата планета.

Цялата история на каменовъглената ера беше изписана по тия тъмни стени и всеки геолог би могъл лесно да проследи тук отделните ѝ фази. Въглищните пластове бяха разделени от тънки, компактни слоеве пясъчници или глина и като че смазани от горните пластове.

В тази епоха, която предшествувала вторичния период, земята е била покрита с гъста растителност поради тропическия климат и постоянната влага. Тогава земното кълбо е било цялото обвито в изпарения, които не са пропускали слънчевите лъчи.

Оттук следваше и заключението, че високата температура не е била предизвикана от слънцето. А може би то не е било изобщо готово да играе своята животелна роля. Климатите не са съществували и задушната горещина се е разливала равномерно от екватора до полюсите по цялата земна повърхност. Откъде е идвала тази горещина? От вътрешността на земното кълбо.

В разрез с теориите на професор Лиденброк голям огън е тлеел в недрата на земното кълбо. Въздействието му се е усещало и на повърхността на земната кора. Лишени от животворните слънчеви лъчи, растенията не са имали нито багра, нито аромат, но корените им са черпели сили от горещите почви в първите дни от съществуването на земята.

Не е имало почти никакви дървета, а само тревиста растителност – необозрими ливади, папрати, плавуни, сигиларии и астербфилити – видове, които днес се срещат рядко, а тогава са били с хиляди.

Именно на тази буйна растителност се дължи и образуването на каменовъглени залежи. Тогава земната кора е била все още еластична и се е подчинявала на движенията на огненотечната маса, намираща се под нея. Това е предизвикало пукнатини и многобройни свличания. Растенията, въввлечени под водите, постепенно образували значителни наслоения.

По същото време на дъното на моретата започнали да действуват и естествените химически закони, напластените растения се превърнали първо в торфища, а по-късно под въздействието на разни газове и на ферментацията те напълно се вкаменили.

Така са се образували тия каменовъглени пластове, които народите ще използват още дълги векове, преди да ги изчерпят.

Такива мисли се породиха в главата ми, докато гледах въглищното съкровище, натрупано в тази част на земното кълбо. Тия залежи щяха вероятно да останат неоткрити. Експлоатацията на тия дълбоки находища ще изисква премного жертви. И защо е необходимо, когато въглищата, тъй да се каже, напират на самата земна повърхност в много страни? Тия каменовъглени залежи щяха да си остават така до края на света.

Но ние продължавахме да вървим напред и от тримата само аз бях забравил дългия път и се бях впуснал в геоложки размишления. Температурата беше приблизително същата както при минаването ни сред лавите и шистите. Но обонянieto ми бе раздразнено от силна миризма на въглеродно съединение и веднага усетих, че в тази галерия има голямо количество от опасния газ, който миньорите наричат „гризу“ и избухването на който толкова често е предизвиквало ужасни катастрофи.

За щастие осветлението ни бе осигурено от остроумния румкорфов апарат. Ако за нещастие бяхме непредпазливо обходили тази галерия с факли в ръце, ужасна експлозия щеше да сложи край на нашето пътешествие, щеше да унищожи самите пътешественици.

До вечерта обикаляхме из рудника. Чичо ми едва съдържаше нетърпението си, че пътят е все така равен. На двадесет крачки пред нас тъмнината беше непроницаема и това ни пречеше да преценим колко е дълъг тунелът. Бях започвал вече да мисля, че той е безкраен, когато в шест часа вечерта пред нас внезапно се изпречи стена. Нямаше никакъв изход нито вляво, нито вдясно, нито нагоре, нито надолу. Бяхме стигнали, както се казва, до задънена улица.

– Е, толкова по-добре! – извика чичо ми. – Сега поне зная какво е положението. Това не е пътят, следван от Сакнусем, и не ни остава друго, освен да се върнем обратно. Нека починем тази нощ, а до три дни ще стигнем кръстопътя, дето започват двата тунела.

– Да – отвърнах аз. – Ако ни стигнат силите.

– А защо не?

– Защото утре няма вече да имаме вода.

– И смелост ли няма да имаме? – каза професорът, като ме изгледа строго.

Не посмях да му възразя.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА

На следния ден тръгнахме рано. Трябваше да бързаме, тъй като ни деляха пет дни път от кръстопътя.

Няма да описвам подробно мъките на връщането. Чичо ми ги понесе с гнева на човек, който чувства безсилието си, Ханс – с примирението, присъщо на пасивния му характер, а пък аз, трябва да си призная, непрекъснато се оплаквах и изпадах в отчаяние. Нямах сили да се боря срещу злата съдба.

Както бях предвидил, водата се свърши още в края на първия ден. Единствената течност, която остана, бе хвойновата ракия, но това дяволско питие изгаряше гърлото и не можех дори да го гледам. Въздухът почна да ми се вижда задушен, умората ме сковаваше. На няколко пъти щях да припадна. Тогава всички спираха. Чичо ми или исландецът се мъчеха да ме свестят. Видях, че и професорът едва понасяше безкрайната умора и мъките, предизвикани от жаждата.

Най-после на 8 юли, пълзейки по корем и по ръце, стигнахме полумъртви до кръстопътя с двете галерии. Проснах се върху лавата като мъртъв. Беше десет часа сутринта.

Опрени на стената, Ханс и чичо ми се опитваха да схрускат няколко парчета сухар. От подутите ми устни се изтръгваха проточени стонове и след миг изпаднах в дълбока забрава.

След малко чичо ми се приближи до мен и ме приповдигна.

– Бедното дете – промълви той с искрено състрадание.

Тия думи ме развълнуваха, толкова повече че не бях свикнал на нежност от страна на суровия професор. Хванах разтрепераните му ръце. Той не ги отдръпна и ме погледна с овлажнели очи.

Видях го как взема манерката, окачена встрани, и за безкрайно мое учудване я опря до устните ми, като каза:

– Пий.

Добре ли чух? Чичо ми не беше ли полудял? Погледнах го тъпо. Не исках да разбера.

– Пий – повтори той.

И като вдигна манерката, той изля цялото ѝ съдържание между устните ми.

О, безкрайна наслада! Една глътка вода накваси пламналата ми уста – само една глътка, но тя бе достатъчна, за да възвърне живота, който

ме напускаше.

Благодарих на чичо, като оплетох молитвено ръце.

– Да – каза той. – Една глътка вода. Последната. Чуваш ли? Последната. Пазих я ревниво в дъното на манерката си. Двадесет пъти, сто пъти устоях на страхотното желание да пия. Но я запазих, за теб, Аксел.

– Чичо! – простенах аз през създи.

– Да, бедното ми дете. Знаех, че щом стигнем до този кръстопът, ще паднеш полумъртъв и запазих последните капки вода, за да те съживя.

– Благодаря! Благодаря! – извиках аз.

Колкото и недостатъчно да бях утолил жаждата си, силите ми се възвърнаха малко. Свитите мускули на гърлото ми се отпуснаха, възпалението на устните ми спадна и вече можех да говоря.

– Сега – казах аз – няма вече вода и не ни остава нищо друго, освен да се върнем обратно.

Когато произнасях тия думи, чичо ми отбягваше да ме гледа, той наведе глава и се извърна.

– Трябва да се върнем обратно към Снефелс! – извиках аз. – Дано намерим сили да стигнем до върха на кратера!

– Да се върнем ли? – каза чичо ми, сякаш отговаряше по-скоро на себе си, отколкото на мене.

– Да! И без да губим нито миг.

Настъпи дълго мълчание.

– И тъй, Аксел – подхвана чичо ми със странен тон. – Значи тия няколко капки вода не ти възвърнаха смелостта и енергията?

– Смелостта!

– Виждам те отпаднал както преди и думите ти са продиктувани от отчаяние.

С какъв ли човек имах работа и какви ли още безумия беше замислил той?

– Как? Не искате ли?...

– Ти искаш да се откажа от тази експедиция в момента, когато по всички личи, че тя може да успее? Никога!

– Тогава трябва да се примирим и да загинем.

– Не, Аксел, не. Аз не искам да загинеш. Нека Ханс те придружи. Остави ме сам.

– Вие ми предлагате да ви изоставя!

– Остави ме, казвам ти! Аз започнах това пътешествие и ще отида до края или изобщо няма да се върна. Хайде, Аксел, върни се!

Чичо ми говореше крайно възбудено. За миг разчувствуван, гласът му стана отново твърд и заплашителен. Той се бореше с мрачна енергия против невъзможното. Аз не можех да го изоставя в дъното на тая бездна, но от друга страна, инстинктът за самосъхранение ме подтикваше да избягам.

Водачът наблюдаваше тази сцена с обичайното си безразличие. Но той разбираше какво става между нас. Всяко едно движение красноречиво разкриваше противоположния път, по който всеки от нас се опитваше да въвлече другия. Но Ханс сякаш не се интересуваше ни най-малко от този въпрос, от който зависеше и неговият живот. Той беше готов да се отзове още при първия знак за тръгване или пък да остане тук, щом като това е желанието на господаря му.

Как да го накарам да ме разбере в този момент? Думите ми, стенанията ми, гласът ми щяха да разчувствуват тази студена натура. Щях да накарам водача ни да ме разбере и да усети опасностите, които той сякаш не подозираше. Двамата може би щяхме да успеем да разубедим упорития професор. В краен случай можехме да го върнем на Снефелс и с принуда.

Приближих се до Ханс и сложих ръка върху неговата. Той дори не трепна. Посочих му пътя към кратера. Не последва никакво движение. Измъченото ми лице издаваше всички мои страдания. Но исландецът поклати кротко глава, посочи спокойно чичо ми и каза:

– Master.

– Господарят ли? – развихах се аз. – Но, безумце, той не може да бъде господар на живота ти! Да бягаме! Трябва да го измъкнем насила! Чуваш ли? Разбираш ли?

Сграбчих ръката на Ханс. Искях да го заставя да стане, започнах да се боря с него, тогава чичо ми се намеси.

– Спокойно, Аксел – каза той. – Няма нищо да постигнеш с този невзмутим слуга. По-добре чуй какво ти предлагам.

Скръстих ръце и погледнах чичо си право в очите.

– Липсата на вода е единствената пречка за осъществяването на моите проекти – каза той. – В източната галерия, образувана от лава, шисти и каменни въглища, ние не срещнахме нито капка от тази течност. Но ако тръгнем по западната галерия, възможно е да сме по-щастливи.

Аз поклатих глава, изразявайки дълбокото си недоверие.

– Изслушай ме докрай – продължи професорът, като повиши глас. – Докато ти лежеше тук безчувствен на земята, аз отидох да разузная устройството на тази галерия. Тя води право към недрата на земята и за

няколко часа ще ни изведе до гранитния масив. Там ние сигурно ще срещнем извънредно много извори. Естеството на скалата го изисква и инстинктът в съгласие с логиката идва да подкрепи моето убеждение. Ето какво ти предлагам. Когато Колумб поискал три дни от екипажа си, за да открие нови земи, болните и ужасени моряци се съгласили с молбата му и той откри американския материк. Аз, Колумб на тия подземни простори, ти искам само един ден. Ако след като измине и този ден не намерим вода, кълна ти се, че ще се върнем на повърхността на земята.

Въпреки раздражението си тия думи и усилието, което чичо ми трябваше да направи, за да държи този език, ме трогнаха.

– Е, добре! – извиках аз. – Нека бъде, както вие желаете, и дано провидението възнагради свърхчовешката ви енергия! Остават ви няколко часа, за да победите съдбата. Да вървим!

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ВТОРА

Спускането започна тоя път през другата галерия. Както обикновено Ханс вървеше напред. Не бяхме изминали и сто крачки и професорът, като освети стената с фенера, извика:

– Това са примитивни пластове! Ние сме на прав път. Да вървим напред и само напред!

Когато земята е изстивала постепенно в първите дни на света, свиването на обема ѝ е предизвикало размествания, разкъсвания, свличания и пукнатини в кората ѝ. Тунелът представляваше именно една от тия пукнатини, през която се е разливал някога еруптивният гранит: хилядите му лъкатушни разклонения бяха образували непроходим лабиринт в тази първична почва.

Колкото по-дълбоко навлизахме, толкова по-ясно се очертаваха различните слоеве, които образуват първичните почви. Геоложката наука смята, че тази почва е основата на минералната кора и е установила, че тя се състои от три различни слоя – шисти, гнайс и слюдести лески, легнали върху непоклатимата скала, която наричаме гранит.

Но никога минералозите не са имали толкова благоприятни условия да наблюдават непосредствено природата. Ние можехме да видим с очите си и да докоснем с ръцете си онова, което сондата – груба и неразумна машина – не можеше да извади на повърхността на земята.

През красиво обгазените зелени шисти се точеха метални жилки от мед и манганова руда със следи от платина и злато. Мислех си за всички тия богатства, заринати в недрата на земята, на които човешката ненаситност никога не ще се радва. Тия съкровища са били заровени още при първите размествания на пластове на такава дълбочина, че никаква кирка не би могла да ги изтръгне от техния гроб.

След шистите следваха гнайсите, също така напластени в забележително правилни и успоредни слоеве; най-последна идеха слюдестите лески, разположени на едри люспи, в които проблясваше бялата слюда.

Светлината на нашите фенери се отразяваше в малките фасети на скалите, лъчите се кръстосваха и аз си представях, че се движа в някакъв кух диамант, в който светлинните лъчи се пречупваха и се разпадаха на хиляди ослепителни искри.

Към шест часа вечерта фееричната светлина значително намалела и после изчезна почти напълно; стените придобиха някакъв кристален, но

мрачен оттенък. Слюдата се сля все по-плътно с фелдшпата и кварца, за да образува най-твърдата и съвършена скала – гранита. Той поддържа-ше, без да бъде смазан, тежестта на четирите земни пласта. Ние бяхме живи вградени в огромен гранитен затвор.

Осем часа вечерта. Все още нямаше вода. Беше ужасно мъчително. Но чичо ми продължаваше да върви и не мислеше да спре. Той напряга-ше слух, за да долови ромоленето на някакъв извор, но напразно.

Краката ми обаче отказваха да ми служат. Понасях мълчаливо мъ-ките си, за да не принудя чичо си да спре. Това щеше да го отчае, тъй като последният ден, който му принадлежеше, вече проваляше.

Най-после силите ми ме напуснаха, простенах и паднах, като извиках:

– Помощ! Умирам!

Чичо ми се върна обратно. Той скръсти ръце, погледна ме и глухо изрече:

– Свърши се!

Долових за последен път гневното му ръкомахане и склопих очи.

Когато ги отворих отново, моите другари лежах неподвижно, уви-ти в одеялата си Нима спяха? Аз лично не можех нито за миг да се унеса в сън. Моите страдания надхвърляха всяка граница, особено когато си помислех, че за моята болка нямаше лек. Последните думи на чичо ми – „свърши се“, отекваха в ушите ми и наистина бях изпаднал в такова съ-стояние на слабост, че не можех дори и да мечтая да се върна обратно на земната повърхност.

Над нас имаше цяла левга и половина земна кора. Стори ми се, че тя лежеше с цялата си тежест върху раменете ми. Бях като смазан и пра-вех отчаяни усилия, за да се обърна върху гранитната си постеля.

Изминаха няколко часа. Наоколо цареше дълбока тишина – гробна тишина. Никакъв шум не достигаше през тия стени, от които най-тънка-та беше пет мили дебела.

В дрямката си долових някакъв шум. В тунела стана тъмно. Втрен-чих се и ми се стори, че виждам как исландецът се отдалечава с фенер в ръка.

Къде ли отиваше той? Нима ни изоставяше? Чичо ми продължава-ше да спи. Понечих да извикам, но никакъв звук не излезе от пресъхна-лите ми устни. Тъмнината беше станала непрогледна и последните стъп-ки на ловеца заглъхнаха.

„Ханс ни изостави! – помислих си аз – Ханс! Ханс!“ Изрекох тия думи почти безгласно. Никой не ги чу. След първия миг на ужас аз се

засрамах от подозрението си към човека, който с държанието си досега не бе заслужил никакво съмнение. Той не бягаше, не беше тръгнал по обратния път, а напротив, беше се спуснал надолу. Ако имаше лоши намерения, той щеше да се изкачи нагоре. Тия разсъждения ме поуспокоиха. Замислих се за други неща. Само някоя важна причина могла да наруши почивката на този спокоен човек. Дали не е доловил в нощната тишина ромолене, което не беше достигнало до моето ухо?

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА

В продължение на цял час се мъчех да отгатна причините, които са могли да вдигнат на крак спокойния ловец. Най-безумни мисли се въртяха в главата ми. Стори ми се, че ще полудея.

Най-сетне се чуха стъпки в дъното на бездната. Ханс се връщаше. Плаха светлина запълзя по стените, после блесна в отворието на тунела. Появи се Ханс.

Доближи се до чичо ми, сложи ръка на рамото му и леко го разбуди. Чичо ми се изправи и запита:

– Какво има?

– Vatten – отвърна ловецът.

Навярно под въздействието на непоносими мъки всеки става полиглот. Аз не знаех нито дума датски, но инстинктивно разбрах какво каза водачът ни.

– Вода! Вода! – провикнах се аз, плеснах с ръце и заръкомахах като обезумял.

– Вода ли? – повтори чичо ми. – Hvar? – запита той исландеца.

– Nedat – отвърна Ханс.

Къде? Долу? Всичко разбирах. Сграбчих ръцете на ловеца и ги стиснах, а той ме гледаше спокойно.

Приготових се за път без излишно суетене и скоро се спуснахме по тунела, наклонът на който достигаше два фута³⁹, на всеки разтег⁴⁰.

Един час по-късно бяхме изминали около хиляда тоаза и бяхме слезли две хиляди фута.

В този момент ясно доловихме необикновен звук в самите гранитни стени – някакъв глух тътен, приличен на далечна гръмотевица. Измина половин час, без да срещнем очаквания извор, и мен отново ме обзе безпокойство, но чичо ми обясни произхода на този шум.

– Ханс не се е излъгал – каза той. – Това е бученето на някакъв порой.

– Порой ли? – извиках аз.

– Няма никакво съмнение. Около нас тече някаква подземна река.

Окрилени от надежда, ние ускорихме крачките. Не чувствавах вече умора. Самото ромолене на водата ме освежаваше. Пороят бе текъл

39. Един фут – приблизително 33 сантиметра. Б.пр.

40. Френски разтег или тоаз – 1.949 милиметра. Б.пр.

дълго време над главите ни, сега клокочеше в лявата стена, като подскачаше и реवेशе. Опипвах често скалата с длан, надявайки се да откроя следи от влага или процеждане, но напрасно.

Мина още половин час, извървахме още половин миля.

Стана ясно, че по време на отсъствието си ловецът не е отишъл подалеч. Воден от свойствен на планинците и търсачите на подпочвени извори инстинкт, той „усетил“ този порой зад стената, но положително не бе видял скъпоценната течност и не бе уталожил жаждата си.

Скоро обаче забелязахме, че ако продължаваме да вървим напред, ще се отдалечим от водата, ромоленето на която бе започнало да отслабва.

Върнахме се обратно. Ханс спря точно на мястото, дето реката изглеждаше най-близо до нас.

Седнах край стената, а водите буйно течаха на две стъпки от мен, но отделени с цяла гранитна стена.

Не мислех, нито се запитах дали съществува някакъв начин, за да си набавим от тази вода, обхвана ме нов пристъп на отчаяние.

Ханс ме погледна и усмивка заигра по устните му. Той стана и взе фенера. Последвах го. Той се приближи до стената. Наблюдавах го какво прави. Той прилепи ухо до сухия камък и започна внимателно да се вслушва. Разбрах, че търсеше мястото, дето пороят се чува най-силно. Той установи, че е в лявата стена, на три стъпки от земята.

Бях страшно развълнуван! Не смеех да предугаждам какво ще направи ловецът. Когато той взе копачката и удари в скалата, едва се сдържах да не му ръкопляскам и да не го притисна в обятията си.

– Спасени сме! – извиках аз. – Спасени!

– Да – каза чичо ми възбудено. – Ханс има право! Ах, какъв преграшен човек! Ние нямаше да се сетим.

Разбира се. Този толкова прост начин не би ни минал и през ума. Няма обаче нищо по-опасно от това, да се копае с кирка в недрата на земята. Можеше да стане някое свличане и да бъдем премазани. Можеше пороят да нахлуе през пробива. Тия опасности бяха съвсем реални, но в тоя момент нито свличания, нито наводнения можеха да ни спрат, защото жаждата ни беше толкова силна, че бихме дълбали самото дъно на океана, за да я уталожим!

Ханс се залови на работа, която нито аз, нито пък чичо ми можехме да свършим. Нетърпението щеше да тласка ръката ни и под припрените удари на кирката гранитните отломки щяха да хвърчат. Но водачът, спокоен и умерен, разбиваше постепенно скалата, като ѝ нанасяше чести,

леки удари и дълбаеше половин стъпка отвор. Боботенето на пороя се засили и предусещах как благотворната вода се стича по устните ми.

Скоро копачката навлезе две стъпки в гранитната скала. Повече от час продължаваше работата. Аз треперех от нетърпение. Чичо ми искаше да вземе решителни мерки. Едва успях да го възпра. Той беше вече взел копачката си, когато внезапно се разнесе свистене. От отвора бликна водна струя и удари отсрещната стена.

Ханс едва не падна от силата на струята и не можа да сподави болезнения си вик. Потопих ръката си във водата и също извиках силно: изворът беше кипящ.

– Сигурно е сто градуса гореща! – извиках аз.

– Тя ще изстине – каза чичо ми.

Тунелът се изпълни с пара, а едно поточе се образува и рукна сред подземните лъкатушения. Малко след това отпихме първата глътка.

Каква наслада! Каква несравнима наслада! Каква бе тази вода? Откъде идеше тя? Това нямаше значение. Това беше вода макар и топла, тя ни възвърна живота, готов да отлитне. Пиех, без да спирам, без дори да усещам вкуса ѝ.

Едва след като се насладих, извиках:

– Но тази вода е желязна!

– Чудесно, тя е полезна за стомаха! – отвърна чичо ми. – И много минерална. Това пътешествие ще свърши работата на едно летуване в Спа или Теплиц⁴¹!

– Ах, колко е вкусна!

– И как още! Вода, черпена на две левги под земята! Тя има слаб, но приятен вкус на мастило. Това е чудесна придобивка, която дължим на Ханс, затова предлагам да наречем това спасително поточе на негово име.

– Отлично! – извиках аз.

И името „Хансбах“⁴² бе единодушно прието. От това Ханс никак не се възгордя. Той уталожил жаждата си разумно и се облегна в един ъгъл с обикновеното си спокойствие.

– А сега – казах аз – не бива да хабим тази вода.

– Че защо? – каза чичо ми. – Предполагам, че изворът е неизчерпаем.

– Нищо. Да напълним манерките и меха, а после ще се опитаме да

41. Прочути минерални извори и курортни места в Белгия и Чехия. Б.пр.

42. Vach (немски) – поток. Б.пр.

заприщим отвора.

Моят съвет бе възприет. Ханс се опита да запълни отвора в гранитната стена с кълчища и гранитни отломки. Това не бе лесно. Налягането беше много голямо и усилията му отиваха напразно. Изгорихме си ръцете, без да успеем да направим каквото и да е.

– Ако се съди по силата на струята, водите на тази река са очевидно много дълбоки – казах аз.

– Безсъмнено – каза чичо ми. – При тридесет и две хиляди стъпки дълбочина налягането е равно на хиляда атмосфери. Но хрумна ми една идея.

– Каква?

– Защо сме се заели тъй упорито да запушваме този отвор?

– Ами защото...

Трудно можех да намеря някаква причина.

– Когато свършим пак водата, сигурни ли сме, че ще намерим с какво да напълним нашите манерки?

– Естествено, не.

– Тогава нека оставим водата да си тече. Тя ще си проправи път по естествения наклон, ще ни сочи пътя и освежава.

– Отлична идея! – извиках аз. – Щом това поточе ще ни бъде спътник, няма вече никаква причина да не успеем в намеренията си.

– А, съгласи ли се с мене, момчето ми – каза професорът, като се засмя.

– Напълно съм съгласен с вас!

– Чакай! Нека си починем няколко часа.

Наистина бях забравил, че е вече нощ. Хронометърът ми припомни това. След малко, нахранени и утолили жаждата си, ние потънахме в дълбок сън.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА

На следния ден бяхме вече забравили миналите си страдания. В първия миг се чудех защо не ме измъчва вече жажда. Ромоленето на поточето, което течеше в краката ми, отговори на моя въпрос.

Закусихме и пихме от тази чудесна желязна вода. Чувствувах се освежен и готов да вървя по-нататък. Приятни мисли се въртяха в главата ми. Защо да не може да постигне целта си такъв убеден човек като чичо ми с помощта на един толкова находчив водач и „решителен“ племенник като мен? Ако някой беше ми предложил да се върна на върха на Снефелс, щях да откажа с възмущение.

Но ставаше дума само за слизане.

– Да вървим! – извиках аз възторжено и думите ми, подети от ехото, отекнаха в недрата на земята.

Продължихме в четвъртък, осем часа сутринта. Гранитният тунел се виеше извънредно много, правеше неочаквани завои и заприлича на непроходим лабиринт. Но общо взето, главното му направление беше все още югоизток. Чичо ми не преставаше да поглежда компаса, за да има представа за изминатия път.

Тунелът се простираше почти хоризонтално и наклонът не беше по-голям от два инча на тоаз. Потокът спокойно ромолеше в краката ни. Сравних го с някакъв добър дух, който ни водеше в недрата на земята, и погалих с ръка малката русалка, която съпровождаше с песни нашите стъпки. Доброто ми настроение придаваше на всичко митологическа окраска.

Чичо ми обаче проклинаше равния път. Нали беше „човек на вертикалите“? Пътят се удължаваше безкрайно и според професора, вместо да се спуска по радиуса на земята, той вървеше по хипотенузата. Но не биваше да се оплакваме, защото все пак се приближавахме малко по малко към центъра на земята.

От време на време наклонът се увеличаваше, поточето-русалка започваше да боботи и ние се спущахме след него все по-надълбоко.

Въпреки всичко обаче през този и следващия ден извървахме повече водоравен път и сравнително малко вертикален.

В петък вечерта, на 12 юли, по наша преценка се намирахме на тридесет и две мили югоизточно от Рейкявик и бяхме достигнали на дълбочина две мили и половина.

Тогава пред нас зина доста страшна бездна. Чичо ми плесна радостно с ръце, когато изчисли стръмнината на склоновете ѝ.

– Това ще ни изведе далеч – извика той. – И няма да бъде трудно, защото издатините на скалата образуват истинска стълба.

Ханс постави възетата така, че да предотврати всяко нещастие. Спускането започна. Не смея дори да го нарека опасно, защото бях вече свикнал с този род упражнения.

Кладенецът представляваше някаква пукнатина, появила се вероятно при свиването на земната кора по време на застиването ѝ. Не зная дали е служила за изход на еруптивните материи, изригнати от Снефелс, защото те не бяха оставили никакви следи. Спускахме се по тази вита стълба, направена сякаш от човешка ръка.

Всеки четвърт час трябваше да спираме, за да починем и раздвижим мускулите на краката си. Тогава сядяхме върху някоя издадена скала. Краката ни увисваха над бездната и докато хапвахме и пийвахме от потока, разговаряхме.

Нужно ли е да кажа, че в тази пукнатина Хансбах се бе превърнал във водопад, затова пък обемът му бе намалял. Но той беше предостатъчен, за да уталожить жаждата ни, а станат ли склоновете по-малко стръмни, поточето отново ще тече спокойно. В този момент потокът ми напомняше достопочтения ми чичо – нетърпението му, избухванията му. А по леките наклони той приличаше на исландския ловец.

На 13 и 14 юли ние вървахме по спиралите на бездната и проникнахме с още две левги под земята или общо с около пет левги под морското равнище. Но на 15 юли по обед процепът се насочи към югоизток и наклонът стана много по-малък – приблизително четиридесет и пет градуса.

Пътят беше лек и съвсем еднообразен. Но не можеше да се очаква друго. Пейзажът не можеше да разнообрази пътуването ни.

Най-сетне в сряда, на 17 юли, достигнахме на седем левги под земята и се намирахме приблизително на петдесет левги от Снефелс. Макар и малко уморени, чувствавахме се здрави и още не бяхме използвали походната аптечка.

Чичо ми нанасяше всеки час данните на компаса, хронометъра, манометъра и термометъра – същите данни, които той изнесе в научния доклад за пътуването си. Той можеше следователно лесно да си представи положението ни. Когато ме осведоми, че се намираме на петдесет левги от мястото на тръгването ни, не можах да не възкликна.

– Какво ти е? – запита ме той.

– Нищо. Хрумна ми една мисъл.

– Каква, мое момче.

– Ако изчисленията ви са точни, ние вече не се намираме под Исландия.

– Така ли мислиш?

– Можем лесно да се уверим в това.

С пергел нанесох измеренията върху картата.

– Не съм сгрешил – казах аз. – Задминали сме нос Портланд и тия петдесет левги в югоизточна посока ни извеждат под открито море.

– Под открито море – каза чичо ми, като потриваше ръце.

– Това означава – извиках аз, – че океанът се простира над главите ни!

– Какво по-естествено, Аксел? Няма ли в Нюкястъл каменовъглини мини, които лежат под водите?

Професорът можеше да гледа на това положение като на нещо съвсем нормално, но мисълта, че се движа под водните маси, ме безпокоеше. Всъщност нямаше никакво значение дали над главите ни се простираха равнините и планините на исландската земя, или водите на Атлантическия океан, щом като гранитните подпори бяха здрави. Впрочем аз привикнах бързо с тази мисъл, а коридорът ту прав, ту криволичещ, с капризен наклон, завои продължаваше да върви в югоизточно направление, затъваше все по-навътре и скоро ни изведе на големи дълбочини.

Когато четири дни по-късно, в събота, 20 юли, стигнахме привечер в някаква доста просторна пещера, чичо ми даде на Ханс трите риксдала и решихме на другия ден в неделя да почиваме.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА

Събудих се в неделя сутринта без обикновената си грижа, че трябва веднага да се тръгва на път. И макар че се намирахме дълбоко под земята, това усещане беше много приятно. Ние бяхме вече привикнали към този живот на пещерни хора. Аз не мислех нито за слънцето, нито пък за дърветата, къщите, градовете и за всички тия излишни земни блага, които хората са превърнали в насъщни потребности. В качеството си на изкопаеми ние презирахме тия ненужни нам чудеса.

Пещерата образуваше просторна зала. По гранитния ѝ под течеше верният поток. На това разстояние от извора водата беше придобила околната температура и станала годна за пиене.

След закуската професорът реши да отдели няколко часа, за да подреди всекидневните си бележки.

– Първо – каза той, – ще направя изчисления, за да определя точно местонахождението ни. След завръщането си искам да съставя карта за нашето пътешествие, нещо като вертикален разрез на земното кълбо, по който ще нанесе пътя на експедицията.

– Това ще бъде много интересно, чичо, но дали са точни наблюденията ви?

– Да. Аз отбелязах грижливо ъглите и наклоните и съм сигурен, че няма да сгреша. Нека видим първо къде се намираме. Взemi компаса и виж посоката, която показва.

Погледнах внимателно уреда и казах:

– Изток-четвърт – югоизток.

– Добре – каза професорът, като отбеляза това и направи набързо някакво изчисление – Заклучавам, че откак сме тръгнали, сме извървели осемдесет и пет левги.

– Следователно пътуваме под Атлантическия океан.

– Точно така.

– И в този момент може би буря се е развихрила и над главите ни вълните и ураганът подмятат кораби?

– Възможно е.

– А китовете удрят с опашките си стените на нашия затвор?

– Бъди спокоен, Аксел. Те не ще успеят да го разклатят. Но да се върнем към изчисленията си. Ние се намираме на осемдесет и пет левги от основата на Снефелс, в югоизточна посока. И според предишните ми

бележки смятам, че сме достигнали шестнадесет левги дълбочина.

– Шестнадесет левги! – възкликнах аз.

– Е, да.

– Но това е крайната граница, която науката е определила за земната кора.

– Не отричам.

– И тук според закона за повишаване на температурата би трябвало горещината да е хиляда и петстотин градуса.

– Би трябвало, мое момче.

– И цялата тази гранитна маса не би била в твърдо състояние, а напълно разтопена.

– Сам виждаш, че няма нищо подобно и фактите както винаги опровергават теориите.

– Съгласен съм, че това е така, но все пак то ме учудва.

– Какво показва термометърът?

– Двадесет и шест градуса и шест десети.

– Следователно липсват само хиляда четиристотин и седемдесет и три градуса и четири десети, за да се потвърди теорията на учените. Следва, че пропорционалното увеличаване на температурата е грешка. Следва, че Хъмфри Дейви не е сгрешил. Следва, че аз не съм сбъркал, като съм го послушал. Какво ще кажеш сега?

– Нищо.

В действителност доста неща можех да кажа. Аз никак не бях съгласен с теорията на Дейви и продължавах да поддържам хипотезата, че в центъра на земята има топлина, макар и да не чувствавах нейното проявление. Бях склонен да вярвам, че този комин на угаснал вулкан, покрит с огнеупорна лава, не позволява на горещината да проникне през нея.

Но без да се впускам да търся нови доводи, задоволих се да приема нещата такива, каквито са.

– Чичо – подхванах аз, – смятам всичките ви изчисления за точни, но позволете ми да си извадя от тях едно неизбежно заключение.

– Кажи, мое момче, не се стеснявай.

– На това място, дето се намираме сега, при географската ширина на Исландия радиусът на земята е приблизително хиляда петстотин осемдесет и три левги, нали?

– Хиляда петстотин осемдесет и три левги и една трета.

– Нека ги закръглим на хиляда и шестстотин. Значи от цялото разстояние от хиляда и шестстотин левги ние сме изминали дванадесет.

- Точно така.
- Но с осемдесет и три левги в диагонал.
- Точно така.
- За двадесет дни.
- За двадесет дни.

– А шестнадесет левги представляват само стотната част от земния радиус. Ако все така продължава, ще ни са нужни две хиляди дни или пет години и половина, за да стигнем до центъра.

Професорът нищо не отговори.

– Без да се смята и това, че ако преодоляването на шестнадесет левги дълбочина се равнява на осемдесет и три левги по водоравен път, това прави осем хиляди левги в югоизточно направление и в такъв случай ние отдавна ще сме излезли на земната повърхност, преди да сме достигнали до центъра ѝ.

– По дяволите с твоите пресмятания! – отвърна чичо ми с яростен жест. – По дяволите с твоите предположения? На какво почиват те? Кой ти каза, че този тунел води направо към целта? Впрочем аз имам предшественик. Това, което правя сега, друг е извършил вече. Там, където той е успял, ще успея и аз.

– Надявам се, но нямам ли право да...

– Имаш право само да мълчиш, Аксел, щом почваш да разсъждаваш неправилно.

Видях, че вместо чичото започваше да се проявява ужасният професор, и замълчах.

– А сега – продължи той, – погледни какво показва манометърът.

– Значително налягане.

– Добре. Виждаш, че като се спускаме полека, ние свикнахме постепенно със съгъстения въздух и никак не страдаме от това.

– Почти никак, ако не се смята болката в ушите.

– Това е нищо и неразположението бързо ще изчезне, когато започнеш да дишаш по-бързо.

– Точно така – отвърнах аз, решен да не противореча на чичо си. – Дори цяло удоволствие е да се чувствуваш в тази гъста атмосфера. Забелязали ли сте колко бързо се разпространява тук звукът?

– Да. Дори и глухият ще почне да чува идеално.

– Но тази гъстота няма ли да се увеличи?

– Да, според един не много категоричен закон. Едно е сигурно: колкото по-надълбоко влизаме, толкова повече намалява земното притяжение. Ти знаеш, че то се усеща най-много на повърхността, но в

центъра на земята предметите изобщо не тежат.

– Зная това, но кажете ми, дали въздухът няма да стане плътен като водата?

– Безсъмнено ще стане при налягане от седемстотин и десет атмосфери.

– А на още по-голяма дълбочина?

– А на още по-голяма дълбочина тази гъстота ще се увеличи още повече.

– Тогава как ще слизаме?

– Ще напълним джобовете си с камъни.

– Чичо, вие имате отговор за всичко.

Не смеех да се впускам по-далеч в областта на предположенията, защото бих се сблъскал отново с някоя непреодолима пречка и щях да накарам професора да подскочи.

Беше обаче очевидно, че при едно налягане от няколко хиляди атмосфери въздухът ще премине в твърдо състояние и тогава, дори ако приемем, че телата ни издържат, ще трябва да спрем въпреки всички съществуващи умувания.

Но аз не изтъкнах този довод. Чичо ми би противопоставил вечния си Сакнусем – довод без никаква стойност, защото дори ако бъде доказано, че исландският учен наистина е осъществил такова пътешествие, имаше едно твърде просто възражение.

През шестнадесетия век нито барометърът, нито пък манометърът са били изобретени, как тогава Сакнусем е могъл да определи, че е стигнал до центъра на земята?

Но аз премълчах този факт и реших да изчакам събитията.

Останалата част от деня прекарахме в изчисления и разговори. Аз се съгласявах във всичко с професор Лиденброк и завиждах на пълното безразличие на Ханс, който, без да търси причините и последствията, вървеше сяпо натам, накъдето го водеше съдбата.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА

Трябва да призная, че досега събитията се развиваха добре и нямах никаква причина да се оплаквам. Ако средният сбор от трудностите не се увеличи, ние щяхме положително да постигнем целта си. И тогава каква слава! Бях почнал да разсъждавам като професора. Съвсем сериозно. Това се дължеше вероятно на странната среда, в която живеехме.

През следващите дни стръмни, а понякога дори и опасни наклони ни изведоха дълбоко в земята. Понякога изминавахме на ден левга и половина до две към центъра на земята. При тия опасни спускания сръчността и забележителното хладнокръвие на Ханс бяха неocenими. Невъзмутимият исландец беше пожертвувателен и нему дължим измъкването от много неприятности, от които не бихме могли сами да се отървем.

Но мълчанието му нарастваше с всеки изминат ден. Мисля, че дори то се предаде и на нас. Външната обстановка оказва безспорно влияние върху мозъка. Човек, затворен между четири стени, изгубва способността да свързва понятията с думи. Колко уединени затворници, ако не полудеят, затыпяват, и то само защото не упражняват мисловните си функции.

В следващите две седмици след последния ни разговор не се случи никакво произшествие, което заслужаваше да бъде отбелязано. В паметта ми изплува само едно особено важно събитие и едва ли ще мога някога да забравя най-малките подробности около него.

На 7 август бяхме достигнали на тридесет левги дълбочина. Над главите ни имаше тридесет левги скали, океани, континенти и градове. Тогава се намирахме приблизително на двеста левги от Исландия.

Този ден тунелът следваше доста полегат наклон.

Вървах напред. Чичо ми носеше единия румкорфов апарат, а аз – другия. Наблюдавах гранитните пластове. Изведнъж, като се обърнах, забелязах, че съм сам. „Виж ти, вървял съм много бързо или пък чичо и Ханс са се спрели по пътя. Нищо, ще се върна при тях. Добре, че пътят не е много стръмен“ – помислих си аз.

Върнах се обратно. Вървах около четвърт час. Огледах се. Никой. Извиках. Никакъв ответ. Гласът ми заглъхна сред ехото на пещерите, които внезапно бях събудил.

Почнах да се безпокоя. Тръпки полазиха по тялото ми.

– Малко спокойствие – казах аз на глас. – Сигурен съм, че ще намеря другарите си. Друг път няма. Отишъл съм напред и сега трябва да се върна назад.

Вървах половин час. Вслушвах се дали някой не ме вика, защото в тази гъста атмосфера звукът може да стигне до мен и отдалеч. Необикновено мълчание цареше в огромната галерия.

Спрях. Не можех да вярвам, че съм сам. Бях склонен да мисля, че съм се заблудил, но не и изгубил. Заблуденият човек ще си намери пътя.

„Но нали има само един път – повтарях си аз – и щом като те вървят по него, аз трябва да ги намеря. Стига само да се върна още малко назад. А може да са забравили, че вървах напред, и като са видели, че ме няма, също да са се върнали да ме търсят. Дори и в този случай, ако побързам, ще ги намеря Разбира се!“

Повтарях последните думи, но не бях убеден. Впрочем употребих много време, за да свържа тия толкова прости мисли и да ги обединя под формата на съждения.

Тогава се породи съмнение. Дали наистина съм напред?

Да, Ханс вървеше след мен, следван от чичо. Той дори се беше спрял за миг, за да оправи багажа на гърба си. Припомних си тази подробност. Именно в този момент съм продължил да вървя сам.

„Впрочем – мислех си аз – разполагам със сигурно средство, за да не се заблудя – една нишка, която ще ме води в този лабиринт и която не може да се прекъсне. Това е моето вярно поточе. Ще се върна по течението му и непременно ще открия следите на моите другари.“

Тия размисли ме ободриха и реших да тръгна, без да губя време.

Как благославях тогава предвидливостта на чичо си, който не позволи на ловеца да запуши отвора в гранитната стена. Този благодатен поток бе утолил жаждата ми по пътя, а сега щеше да ме води сред лъка-тушенията на земните недра.

Преди да продължа, реших, че няма да бъде зле, ако се освежа.

Наведох се, за да потопя челото си във водите на Хансбах. Всеки ще си представи моя ужас. Стъпвах на грапав, сух гранит. Потокът беше изчезнал.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И СЕДМА

Не мога да опиша отчаянието си. Човешката реч не може да предаде чувствата ми. Бях жив погребан, единствената перспектива бе смърт сред мъките на глада и жаждата.

Неволно опипвах с пламналите си длани почвата. Скалата ми се видя страшно изсъхнала.

Но как бях изоставил течението на поточето? Едва сега разбрах причината на необичайната тишина, която ме бе поразила, когато за последен път се бях вслушал дали няма да чуя зов от другарите си. Така че, когато по невнимание съм тръгнал по погрешния път, не съм забелязал изчезването на поточето. Галерията очевидно се е разделила на две, Хансбах се подчинил на капризите на друг наклон и слизаше сега с моите спътници към неизвестни дълбини!

Но как да се върна? Не личаха никакви следи. Кракът ми не оставяше никакви отпечатъци върху гранита. Напрягах мозъка си да търся разрешение на тази неразрешима задача. Положението ми можеше да се изрази с една дума: загубен.

Да. Загубен в дълбини, които ми се сториха неизмерими. Тридесет левги земна кора тежаха над раменете ми със страшна сила. Чувствавах се смазан.

Опитах се с мъка да мисля за земни неща. Хамбург, къщата на Кьонигсрасе, моята клета Гройбен – целият този свят, в който не можех да се ориентирам, премина бързо в обърканото ми съзнание. Като някакво видение възкръсваха произшествията по пътя, пътуването по море, Исландия, господин Фридриксон, Снефелс. Казах си, че ако в това положение можех да храня някаква надежда, това би било признак на лудост и в такъв случай бе по-добре да се отдам на отчаянието.

И наистина коя земна сила можеше да ме върне на повърхността на земята, да разтвори тия огромни сводове над главата ми? Кой можеше да ми посочи обратния път и да ме заведе при моите другари?

– Ах, чичо! – провикнах се аз с отчаяние.

Това бе единственият упрек, който му отправих, защото разбрах, че клетият човек също страда, докато ме търси.

Когато ми стана ясно, че не мога да очаквам помощ отникъде, опитах се да съсредоточа мислите си, за да намеря изход от това положение.

Разполагах с храна за три дни и манерката ми беше пълна. Но не можех повече да стоя сам. Трябваше ли обаче да слизам надолу, или да се връщам обратно?

Да се качвам, разбира се, и само да се качвам. По този начин сигурно щях да стигна до мястото, където бях оставил поточето, при злополучното разклонение. А намеря ли поточето, все ще успея по някакъв начин да се върна на Снефелс.

Как не бях помислил по-рано за това? Тук имаше очевидно една възможност за спасение. Първата ми задача бе да намеря Хансбах.

Станах и подпирайки се с железния си бастун, започнах да се качвам по тунела. Склонът беше доста стръмен. Вървах обнадежден, без да се двоумя, като човек, който не може да избира пътя.

В продължение на половин час не срещнах никакво препятствие. Опитах се да разпозная пътя по формата на галерията, по някои издадени скали или разположението на разни вдлъбнатини. Но никакъв особен знак не забелязах и скоро разбрах, че по този път няма да стигна до разклонението. Пътят беше затворен. Блъснах се в непреодолима стена и паднах върху гранита.

Обзе ме неопишуем ужас и отчаяние. Бях съсипан. Последната ми надежда се разбиваше върху тази гранитна стена.

Бях загубен сред този лабиринт, галериите на който криволичеха, кръстосваха се във всички направления и не съществуваха и най-малка възможност да изляза от него. Бях осъден да загине от най-ужасната смърт. И колко странно, помислих си, че ако някога вкамененото ми тяло бъде открито на тридесет левги под земята, тази находка ще повдигне много важни научни спорове.

Исках да викам, но само прегракнали звуци излязоха от пресъхналите ми устни. Задъхвах се.

Сред този ужас нов страх овладя мислите ми. При падането фенерът се повреди. Нямах никаква възможност да го поправам. Светлината отслабваше и след малко щях да остана в пълен мрак.

Виждах светлината в спиралата да намалява. Сенки заиграха по мрачните стени. Не смеех дори и да мигам, толкова много се боях да не загубя и един атом от отслабващата светлина. Струваше ми се, че всеки миг тя може да изчезне и „мракът“ вече ме сграбчва.

Най-после лампата трепна за последен път: проследих този проблясък, поглъщах го с поглед, насочих в него цялата сила на моите очи. Това бе последното светлинно възприятие, което ми бе отсъдено да усетя, и внезапно бях потопен в безкраен мрак.

Страшен рев се изтръгна от устата ми. Там на земята и в най-тъмната нощ светлината не се отказва напълно от правата си. Тя е разпръсната, разсеяна, но колкото и да е незначителна, зеницата на окото успява да я долови. А тук – нищо. Пълният мрак ме превърна буквално в слепец.

Тогава обезумях. Станах, протегнах ръце напред и се опитах да вървя пипнешком. Затичах се наслуки в този безизходен лабиринт. Затъвах все по-дълбоко и се лутах във вътрешността на земята като някакъв обитател на подземните пещери, виках, крещях, ревах и скоро, наранен по острият ръбове на скалите, падах, изправях се отново, бях целият окървавен, опитвах се да ближа кръвта, която се стичаше по лицето ми, и всеки миг очаквах да се изпречи ненадейно някоя стена и да си разбия главата в това препятствие.

Докъде ли ме е довело това безумно бягство? Никога не ще узная. След няколко часа, напълно изтощен, се свлякох като мъртъв край стената и изгубих съзнание.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ОСМА

Когато се съвзех, лицето ми беше мокро от сълзи. Не бих могъл да кажа колко време съм бил в безсъзнание. По нищо не можех да определя времето. Никой никога не се е чувствувал тъй самотен.

От нараняването бях изгубил много кръв. Чувствувах се облян в кръв. Как съжалявах, че не бях умрял, а това трябваше тепърва да стане. Не исках повече да мисля. Пропъдих всяка мисъл и победен от страданията, се търкулнах близо до отсрещната стена.

Чувствувах, че отново ще припадна и след това ще настъпи краят, когато силен трясък долетя до мен. Той приличаше на проточения тътен на гръмотевица и звучните му вълни заглъхнаха в далечните дълбини на бездната.

Откъде идеше този шум? Навярно от някое явление в земните недра – експлозия на някакъв газ или срутване на земни пластове.

Продължих да се вслушвам. Исках да разбера дали шумът ще се повтори. Изминаха петнайсетина минути. Пълна тишина цареше в тунела. Не долавях дори ударите на сърцето си.

Несъзнателно бях долепил ухо до стената и отведнъж ми се стори, че долавям някакви неясни, едва доловими и далечни думи. Трепнах и си помислих, че това е халюцинация.

Но не. Напрегнах слух и наистина долових някакъв шепот. Бях толкова слаб, че не можех да разбера какво се говори. Но бях положителен, че това е човешки говор.

За миг се уплаших да не би да са собствените ми думи, понесени от ехото. Може би бях извикал несъзнателно. Стиснах силно устни и отново долепих ухо до стената.

„Говорят! Положително говорят!“

Преместих се с няколко стъпки по-далеч все покрай стената и почнах да чувам по-ясно. Успях да доловя странни неясни, неразбираеми думи. Те достигаха до мен като едва промълвени, прошепнати слова. Много пъти долових думата "forlorad"⁴³, изговорена с известна тъга.

Какво значеше тя? Кой я произнасяше? Очевидно чичо ми или Ханс. Но щом като аз ги чувам, те също могат да ме чуят.

– Помощ! – извиках с всичка сила. – Помощ!

Вслушах се, задебнах да доловя в мрачините някакъв ответ, вик,

43. Датски – изгубен. Б.пр.

въздишка. Но нищо не чух. Изминаха няколко минути. Безброй мисли се въртяха в главата ми. Помислих, че отпадналият ми глас не може да достигне до другарите ми.

„Те са – повтарях си аз. – Могат ли други хора да бъдат заровени на тридесет левги под земята?“

Отново напрегнах слух. Като слагах ухо на разни места по стената, открих една точка, дето се чуваше най-ясно. Думата „forlorad“ още веднъж достигна до слуха ми, а малко по-късно се повтори гърмът, който ме бе изтръгнал от вцепенението.

„Не – мислех си аз. – Не. Тези гласове не достигат до мен през стените. Те са гранитни и дори най-силната експлозия не би се чула. Този шум достига по самата галерия. Това е някаква особена игра на акустиката.“

Отново се вслушах. Този път чух ясно името си.

Навярно чичо ми го произнасяше. Той говореше с водача и думата „forlorad“ беше датска дума.

Тогава всичко ми стана ясно: за да бъде чут, трябваше просто да говоря край самата стена, която служеше за проводник на гласа ми, както жицата предава електрическия ток.

Нямах време за губене. Ако моите другари се отдалечат с няколко крачки, акустиката щеше да бъде нарушена. Приблжих се до стената и произнесох колкото може по-отчетливо следните думи:

„Чичо Лиденброк“.

Зачаках с извънредно голямо безпокойство. Звукът няма много голяма скорост. Гъстотата на атмосферата не увеличава бързината му, а само интензивността му. Изминаха няколко секунди, които ми се сториха като векове, и най-после дочух следните думи:

„Аксел, Аксел, ти ли си?“

.....
„Да, да“ – отвърнах аз.

.....
„Бедното ми дете, къде се намираш?“

.....
„Загубен съм в непрогледен мрак.“

.....
„А фенерът ти?“

.....
„Изгасна.“

.....

„А поточето?“

.....

„Изчезна.“

.....

„Аксел, клети Аксел, смелост.“

.....

„Почакайте малко. Изтощен съм и нямам сили, за да ви отговарям, но говорете ми.“

.....

„Смелост – отвърна чичо ми. – Не говори, а слушай добре. Ние те търсихме, като се върнахме обратно, и слизахме по тунела. Но не можахме да те открием. Ах, да знаеш само как съм те оплаквал, мое дете! Най-последно, тъй като все още предполагаме, че си по пътя на Хансбах, спуснахме се надолу и стреляхме с пушка. Сега можем да чуем гласовете си по някаква игра на акустиката, но ръцете ни не могат да се допрат. Не се отчайвай, Аксел. Ние се чуваме, а това все пак е нещо.“

.....

През това време бях обмислил. Известна, макар и още смътна надежда проблесна в съзнанието ми. Трябваше първо да се разясни една подробност. Приблжих устните си до стената и казах:

„Чичо?“

.....

„Какво има, мое дете?“ – бе отговорът, който чух след малко.

.....

„Трябва да разберем какво разстояние ни отделя.“

.....

„Това е лесно.“

.....

„У вас ли е хронометърът?“

.....

„Да.“

.....

„Добре тогава. Вземете го. Произнесете името ми и отбележете точно секундата, в която го изговаряте. Аз ще го повторя и ще отбележите точния момент, когато чуете отговора ми.“

.....

„Отлично. Половината от времето между моя въпрос и твоя отговор ще бъде именно времето, необходимо, за да стигне гласът ми до теб.“

.....

„Точно така, чичо.“

.....

„Готов ли си?“

.....

„Да.“

.....

„А сега внимавай, ще произнеса твоето име.“

.....

Долепих ухото си на стената и щом думата Аксел достигна до мен, веднага отговорих „Аксел“ и зачаках.

.....

„Четиридесет секунди – съобщи чичо ми. – Изминаха четиридесет секунди между двете думи. Звукът е употребил двадесет секунди, за да дойде до мен. При хиляда и двеста стъпки в секунда това прави двадесет хиляди и четиристотин стъпки или една левга и половина и една осма.“

.....

„Левга и половина“ – промълвих аз.

.....

„Не е страшно, Аксел.“

.....

„Да се изкачвам ли трябва, или да слизам надолу?“

.....

„Ще слизаш. Чуй защо. Ние се намираме в една просторна местност, където достигат многобройни галерии. Галерията, по която си тръгнал, не може да не те изведе дотук. Изглежда, че всички тия пукнатини, тия пропуквания на земята започват от огромната пещера, където се намираме. Стани и тръгни. Върви, ако е необходимо, влачи се, плъзгай се по стръмните наклони и на края на твоя път ще те посрещнат нашите обятия. Тръгвай, мое дете, тръгвай.“

.....

Тия думи ме ободриха.

„Сбогом, чичо – извиках аз. – Тръгвам. Няма вече да чуваме гласовете си, щом напусна това място. Затова сбогом.“

.....

„Довиждане, Аксел, довиждане.“

.....

Това бяха последните думи, които чух. Този чудноват разговор, воден през земните пластове, разменен на повече от една левга

разстояние, приключи с тия думи на надежда.

Тази чудна акустична особеност се обяснява със законите на физиката. Дължеше се на формата на тунела и добрата проводност на скалата. Има доста примери за такова разпространение на звука. Спомних си, че това явление е било наблюдавано на много места – във вътрешната галерия на храма „Св. Павел“ в Лондон, а най-вече в странните пещери в Сицилия, изоставените мраморни кариери край Сиракуза, най-чудната от които е известна под името ухото на Дионисий⁴⁴.

Това ме накара да разбера, че щом като гласът на чичо ми достига до мен, значи между нас няма никакво препятствие. Като тръгна по пътя на звука, трябва логически да стигна до чичо, ако, разбира се, силите не ми изневерят.

Станах. Не вървах, а по-скоро се влачех. Наклонът беше доста голям. Почнах да се плъзгам надолу.

След малко спускането се ускори многократно и заприлича на истинско падане, още повече че няха сили да се задържа.

Внезапно под краката ми зина някаква пропаст. Почувствавах как се търкалям и подскачам по неравния отвесен тунел, истински кладенец. Ударих главата си в някаква остра скала и изгубих съзнание.

44. Дионисий Сиракузки – тиранин, който превърнал мраморните кариери в Сиракуза в огромен затвор. Благодарение особеното разположение на сводовете най-малкият шум достига до определено място, наречено „ухото на Дионисий“. Според легендата тиранинът е стоял на това място, долавял всеки стон ва затворниците и следял техните разговори. Б.пр.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА

Когато се свестих, видях, че се намирам в полумрак, проснат върху дебели одеяла.

Чичо ми бдеше. Той се мъчеше да долови по лицето ми признаци на живот. При първата ми въздишка той хвана ръката ми, при първия ми поглед нададе радостен вик.

– Жив е! Жив е!

– Да – отвърнах аз с отмалял глас.

– Мое дете! – каза чичо ми, като ме притискаше до гърдите си. – Ти си спасен.

Трогна ме тонът, с който бяха изговорени тия думи, а още повече грижите, с които бях заобиколен. Само такива необикновени изпитания можеха да предизвикат подобни излияния.

В този момент пристигна Ханс. Той видя, че чичо ми държи отпуснатата ми ръка. Стори ми се, че в очите му заигра радостен пламък.

– God dag! – каза той.

– Добър ден, Ханс, добър ден – прошепнах аз. – А сега, чичо, кажете ми къде се намираме?

– Утре, Аксел, утре. Ти си още много слаб. Главата ти е бинтована и компресите не бива да се пипат. Спи, мое момче, утре всичко ще узнаеш.

– Поне кажете ми колко е часът и кой ден сме.

– Сега е единадесет часът вечерта и е неделя, 11 август. Не ти решавам повече да ме разпитваш до дванадесети.

Чувствах се наистина много слаб. Очите ми се затваряха сами. Имах нужда от една нощ почивка. Унесох се в дрямка с мисълта, че цели четири дни съм бил загубен.

Щом се събудих на другия ден, погледнах наоколо. Постелята ми, направена от всичките одеяла, които носехме, бе разположена в чудесна пещера, украсена с великолепни сталагмити и постлана със ситен пясък. Тук цареше полумрак. Не гореше никакъв факел или фенер, но въпреки това необяснима светлина проникваше отвън през една тясна пролука на пещерата. Долавях и някакво смътно ромолене, сякаш плискане на вълни и навремени свистене на лек ветрец.

Почнах да се съмнявам дали наистина съм буден, дали все още не сънувам, или пък мозъкът ми, контузен при падането, възприема

въображаеми шумове. Но очите и ушите ми не можеха да се заблуждават до такава степен.

„От отвора на пещерата се промъква дневна светлина – помислих си аз. – Чувам ромоленето на вълните, а ето и свистенето на вятъра. Заблуждавам ли се или сме отново на земната повърхност? Отказал ли се е чичо ми от пътешествието или го е завършил успешно?“

Когато си задавах тия неразрешими въпроси, влезе чичо ми.

– Добър ден, Аксел – приветствува ме весело той, – Готов съм да се обзаложа, че се чувствуваш добре.

– Да – отвърнах аз, като се понадигнах върху одеялата.

– Така и трябва да бъде. Ти спа много спокойно. Ханс и аз бдяхме над тебе и следяхме как здравето ти чувствително се подобряваше.

– Наистина чувствавам се много бодър и за доказателство ще приветствувам закуската, която ще благоволите да ми поднесете.

– Ще се нахраниш, мое момче. Треската мина вече. Ханс намаза раните ти с някакъв мехлем, тайната на който е позната само на исландците, и раните като по чудо зараснаха. Знаменит мъж е нашият ловец!

Докато говореше, чичо ми приготви закуска, която изядох лакомо въпреки предупрежденията му. През това време го отрупвах с въпроси, на които той отговаряше на драго сърце.

Научих, че щастливото ми падане ме бе довело до изхода на отвесния тунел. Бях пристигнал заедно със същинска лавина от камъни, най-малкият от които е достатъчен, за да ме смаже. Чичо ми предполагал, че галерията се срутила. Това страшно превозно средство ме довело в ръцете му, в които съм се отпуснал безчувствен и окървавен.

– Истинско чудо е това, че не си се пребил – каза той. – Но отсега нататък няма вече да се разделяме, защото рискуваме никога вече да не се видим.

„Да не се разделяме!“ Значи пътешествието не било свършено. Опулих учудено очи и професорът веднага ме запитва:

– Какво става с теб, Аксел?

– Искам да ви запитам нещо. Вие твърдите, че съм здрав и читав.

– Безусловно.

– Всичките ми крайници са здрави, нали?

– Разбира се.

– А главата ми?

– Главата ти, като изключим, че тук-таме е понатъртена, е на мястото си върху раменете ти.

– Тогава страхувам се, че мозъкът ми нещо е повреден.

– Повреден ли?

– Да. Не се ли намираме на повърхността на земята?

– Разбира се, не.

– Тогава трябва да съм луд, защото виждам дневна светлина, долавям шума на вятъра, плискането на морските вълни.

– Ах, това ли е?

– Обяснете ми.

– Нищо няма да ти обяснявам, защото то е необяснимо. Но ще видиш и ще разбереш, че геоложката наука още не е казала последната си дума.

– Искам да изляза! – извиках аз, като станах внезапно.

– Не, Аксел, не. Свежият въздух може да ти навреди.

– Свежият въздух ли?

– Да. Вятърът е доста силен. Не искам да рискуваш.

– Но уверявам ви, че се чувствавам отлично.

– Малко търпение, мое момче. Ако здравето ти се влоши, това ще ни затрудни, а не трябва да губим време, защото пътуването по море може да трае дълго.

– Пътуването по море ли?

– Да. Почини си и днес, а утре ще се качим на лодката.

– На каква лодка?

Последната дума ме накара да подскоча.

Да се качим на лодка? Да не би да сме достигнали някоя река, езеро или море? Кораб ли бе хвърлил котва в някое вътрешно пристанище?

Любопитството ми бе възбудено извънредно много. Чичо ми напразно се опитваше да ме задържи, но когато видя, че нетърпението ми може да ми навреди много повече, отколкото задоволяването на моите желания, той отстъпи.

Облякох се набързо, наметнах се с одеяло и напуснахме пещерата.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТА

Отначало нищо не видях. Очите ми бяха отвикнали от светлината и аз зажумях. Когато ги отворих отново, учудването ми надхвърли всички граници.

– Море! – възкликнах аз.

– Да – отвърна чичо ми. – Морето Лиденброк. Искам да вярвам, че нито един мореплавател няма да ми оспори честта, че съм го открил, както и правото да носи моето име.

Пред мен се простираше, додето погледът стига, необятна водна шир – началото на някакво езеро или море. Силно извитата дъга на брега беше образувана от ситен, златист пясък, осеян с дребни раковини, в които са живели първите животинки на земята. Морските вълни го заливаха, а шумът им се разнасяше като глух тътен, свойствен за просторните закрити места. Лек ветрец отвяваше морската пяна и пръскаше капчици по лицето ми. По леко наклонения бряг, на стотина разтега от ивицата на вълните, се възправяха огромни скали и недостъпни височини. Някои от тях разкъсваха с острите си ръбове брега и образуваха разяждани от водата носове и полуостровчета. Още по-далеч погледът различаваше ясните им очертания, които се открояваха върху мъгливия фон на кръгозора.

Това бе същинско море с капризен рисунък на бреговата ивица, но пустинно и с необикновено дива природа.

Погледът ми проникваше надалече благодарение на „особената“ светлина, която обливаше и най-малките подробности. Това не беше светлина на слънцето с неговите ослепителни снопове лъчи, нито пък бледата и неясна светлина на луната. Нейното особено трептение и значително по-силният блясък от този на луната подсказваше чисто електрически произход. Това бе постоянно космическо явление – северно сияние, което изпълваше със светла, суха белота тази пещера, в която се ширеше цял океан.

Сводът, надвиснал над главата ми, или ако искате – небето, сякаш беше забулено от големи облаци – подвижни и променливи пари, които понякога вероятно се изливат в обилен дъжд. Смятах, че при толкова голямо атмосферно налягане водата не се изпарява, но въпреки това поради някаква необяснима физическа причина във въздуха се носеха облаци. В момента времето беше „хубаво“, електрическите лъчи обливаха в

чудна светлина високите, забулени в сянка облаци, а от време на време между два пласта се провираше някой лъч с ослепителен блясък. Въпреки всичко обаче това не бе слънце, защото светлината му не излъчваше топлина. Гледката беше тъжна и извънредно меланхолична. Небосводът не беше осеян със звезди и над облаците се чувствуваше гранитният свод, който бе прихлупил с цялата си тежест това пространство. Колкото и огромно да бе, то би било тясно за движението и на най-малкия небесен спътник.

Тогава си спомних за теорията на един английски мореплавател, който оприличаваше земята на грамадно кухо кълбо, във вътрешността на което въздухът сияел поради налягането, а две небесни тела – Плутон и Прозерпина, очертавали тайнствени орбити. Дали той не бе налучкал истината?

Ние действително бяхме затворени в една огромна пещера. Човек не можеше да има представа нито за широчината ѝ, защото бреговете се губеха в безкрайността, нито за дължината ѝ, защото погледът се спираше на смътното очертание на хоризонта. Височината ѝ пък надхвърляше няколко левги. Къде ли се намираха гранитните подпори, върху които се опираше този свод? Погледът не стигаше дотам. Някои облаци се носеха на височина от две хиляди разтега. Това бе височина по-голяма от тази на надземните облаци и се дължеше навярно на голямата гъстота на въздуха.

Думата „пещера“ естествено не може да даде представа за това огромно затворено пространство. Но думите, с които си служи човекът, са бедни, щом той се спусне в недрата на земята.

Впрочем аз не знаех с кое геоложко явление да се обясни съществуването на подобна пещера. При изстиването на земята ли се бе създала тя? От разказите на пътешественици знаех за съществуването на някои прочути пещери, но нито една от тях нямаше тези размери.

Пещерата Гуахара в Колумбия е била изследвана от Хумболт. Тя не е разкрила цялата си дълбочина, ученият успял да достигне само на две хиляди и петстотин стъпки под земята. Но тя навярно не се е спускала много по-дълбоко. Огромната пещера на Мамонтите в Кентъки има наистина гигантски размери. Сводът се простира на петстотин стъпки над бездънното езеро. Изследователите са проникнали десет левги навътре, без да стигнат до края. Но какво представляваха ония празнини в сравнение с тази, която наблюдавах с нескрито възхищение – небето от изпарения, електрическото сияние и огромното море, затворено между стените? Въображението ми беше безсилно пред тази необятност.

Наблюдавах мълчаливо всички тия чудеса. Нямах думи, за да изразя чувствата си. Струваше ми се, че се намирам на някоя далечна планета – Уран или Нептун – и наблюдавам природни явления, непостижими за жителите на земята. За нови усещания са нужни нови думи, но моето въображение не беше чак толкова богато. Гледах, мислех, възхищавах се, бях изумен и в същото време изпитвах известен ужас.

От неочакваната гледка лицето ми бе поруменяло. Бях почнал лечение чрез учудване и с помощта на тази нова терапия се излекувах. Свежият състен въздух ме ободряваше дробовете ми поемаха обилно кислород.

Човек лесно ще разбере, че след като сме били затворени четиридесет и седем дни в тясна галерия, повоят на наситения с влажни солни изпарения ветреца беше истинска наслада.

Не съжалявах за тъмната галерия. Чичо ми, привикнал вече с тия чудеса, не проявяваше никакво учудване.

– Имаш ли достатъчно сили, за да се поразходиш? – ме запита той.

– Разбира се – отвърнах му. – Какво по-приятно от това.

– Тогава хвани ръката ми, Аксел, и да тръгнем по брега.

Приех предложението му с готовност и ние закрачихме по брега на непознатия океан. Вляво почти отвесни скали, натрупани една върху друга, образуваха внушителна грамада, която правеше чудно впечатление. По склоновете им се спускаха с грохот многобройни водопади и бистрите им води се разбиваха о скалите. Леки пари изскачаха между скалите и издаваха наличието на горещи извори, а поточета се вливаха тихо в общия басейн и огласяха с приятното си ромолене околността.

Между тия поточета познах и нашия верен спътник – Хансбах. Той току-що се бе влял спокойно в морето, сякаш открай време си бе текъл така.

– Занапред ще ни липсва – казах аз и въздъхнах.

– А – отвърна пренебрежително професорът. – Какво значение има дали ще е това поточе, или някое друго?

В отговора личеше неблагодарност.

Но в този миг вниманието ми бе привлечено от необикновена гледка. Бяхме заобиколили една висока скала и на петстотин крачки от нас се появи висока, гъста и буйна гора. Дърветата бяха средно високи, очертани с ясни геометрически контури като слънчобрани. Въздушните течения сякаш не оказваха никакво въздействие върху листата им и те стояха неподвижни сред ветровете като някаква вкаменена кедрова гора.

Ускорих крачки. Не можех да позная тия необикновени растения и да ги причисля към един от двете хиляди познати видове. Може би трябваше да им се отреди особено място в царството на водораслите? Не. Когато стигнахме под сянката им, учудването ми отстъпи място на възхищението.

Наистина виждахме пред себе си създания на земята, но разкроени в огромни размери Чичо ми ги нарече веднага с тяхното име.

– Това е просто гора от гъби – поясни той.

И имаше право. Човек може да си представи как се бяха развили тия растения, които обичат топлите и влажни места. Знаех, че според Бюлиар прахудката може да достигне от осем до девет стъпки в окръжност; но тук се касаеше до обикновени бели печурки, високи от тридесет до четиридесет стъпки, и чадърчета със същите размери в диаметър. Бяха израснали тук с хиляди и светлината не можеше да проникне под сенчестите им чадърчета. Под съединените им куполи, прилични на кръглите покриви на някой африкански град, цареше пълен мрак.

При все това реших да проникна по-далеч. От месестите сводове лъхаше смразяващ студ. Лутахме се половин час в тази влажна тъмница и когато се върнахме на морския бряг, изпитвах чувство на облекчение.

Но растителността на тази подземна страна не се ограничаваше само с тези гъби. Малко по-далеч се изправяха на групи многобройни дървета с обезцветени листа. Познах ги веднага: това бяха скромните храсти на нашата земя, но с огромни размери – високи сто стъпки ликоподи, гигантски силигарии, папрати, високи колкото планински бор, лепидодендрони с раздвоени кръгли стебла, украсени с дълги, обрасли с твърди бодили като огромни кактуси листа.

– Чудесно! Великолепно! Възхитително! – възкликна чичо ми. – Това е растителността на вторичната ера, преходната ера. Ето скромните ни градински растения, които са били дървета в първите векове на света Гледай, Аксел, възхищавай се. Това е истински празник за един ботаник!

– Имате право, чичо. Сякаш провидението е поискало да запази в този огромен парник тия праисторически растения, така умело възпроизведени от въображението на учените.

– Така е, мое момче. Това е парник, но добре ще бъде да прибавим, че това може да е и зверилница.

– Зверилница ли?

– Положително. Виж прахта, която тъпчем – костите, пръснати по земята.

– Кости! – извиках аз. – Това са наистина кости на допотопни животни.

Спуснах се към тия многовековни останки, направени от една неразрушима материя⁴⁵. Назовавах, без да се колебая, имената на тези огромни кости, които приличаха на изсъхнали дървени стебла.

– Ето долната челюст на мастодонта, ето и кътниците на динотериума⁴⁶, а това е бедрена кост, която може да принадлежи само на най-големия от тия зверове – мегатериума⁴⁷. Това е наистина цяла зверилница. Тия кости положително не са били донесени тук от някаква стихия. Тези животни са живели край бреговете на това подземно море, под сянката на тези дървоподобни растения. Вижте, ето и цели скелети. И въпреки всичко...

– Въпреки всичко? – запита чичо ми.

– Не мога да си обясня съществуването на такива четириноги в тази гранитна пещера.

– Защо?

– Защото те са се появили на земята едва през вторичната ера, тогава, когато седиментната почва се е образувала от утайките и е изместила нажежените скали от първичната ера.

– На твоето възражение, Аксел, имам много прост отговор – тази почва е образувана от седименти.

– Как е възможно на такава дълбочина от земната повърхност?

– Разбира се. Геологията може да обясни този факт. В дадена епоха земята е била покрита с еластична кора, подчинена на свивания и повдигания въз основа на законите на земното притегляне. Вероятно е имало свличане на почвите и част от седиментните терени са могли да потънат в дъното на бездните, които внезапно са се разтворили.

– Това е възможно. Но щом като тези допотопни животни са живели в тези подземия, кой може да твърди, че някой от тия зверове не продължава да скита в тези мрачни гори или зад тия стръмни скали?

При тази мисъл се поогледах страхливо. Но нито едно живо същество не се показваше на пустинния бряг.

Почувствавах се малко уморен и приседнах върху една скала, издадена към морето В подножието ѝ вълните шумно се разбиваха Оттук погледът ми обхващаше целия залив, който представляваше дълбоко врязан полукръг. В дъното се гушеше някакъв естествен пристан,

45. Калциев фосфат. Б.автора.

46. Огромен звяр, приличен на днешните слонове. Б.пр.

47. Млекопитаещ звяр. Достигал е пет метра дължина и два метра височина. Б.пр.

ограден от пирамидални скали. Притихналите му води бяха защитени от ветровете. Тук свободно можеха да хвърлят котва няколко шкуни. Очаквах да се появи кораб с вдигнати платна и да заплава към открито море под южния вятър.

Но тази илюзия бързо се разсея. Ние бяхме наистина единствените живи същества в този подземен свят. Когато вятърът стихваше, над сухите скали се спущаше мълчание по-дълбоко и от безмълвието на пустините и тегнеше върху повърхността на океана. Тогава се опитвах да проникна отвъд далечните мъгли, да разкъсам тази завеса, спусната на тайнствения фон на хоризонта. Какви ли не въпроси напиреха на устните ми? Къде свършваше това море? Къде ли водеше то? Ще може ли някога да достигнем отсрещния му бряг?

Чичо ми не се съмняваше в това. Аз го желяех, но в същото време се боях.

Прекарахме цял час захласнати във възхитителната гледка. После тръгнахме обратно по пясъчливия бряг и се върнахме в пещерата. Уморен от тия странни мисли, заспах дълбок сън.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА

На следната сутрин се събудих напълно здрав. Реших, че не ще бъде зле да се окъпя и се потопих няколко минути във водите на това средиземно море. Това име беше много подходящо.

Върнах се и закусих с голям апетит. Ханс умееше да готви чудесно. Той разполагаше с вода и огън, така че можеше да поразнообрази храната ни. За десерт Ханс ни поднесе кафе. Никога това прекрасно питие не ми се е виждало толкова вкусно.

– Сега – каза чичо ми – е време за морски прилив и не трябва да изпуснем случая да наблюдаваме това явление.

– Как така прилив? – учудих се аз.

– Разбира се.

– И тук ли се усеща влиянието на луната и на слънцето?

– Защо не? Не са ли всички тела подчинени на закона на притеглянето? Тая водна маса не може да избегне този универсален закон. Така че въпреки атмосферното налягане, което тежи на повърхността ѝ, ей сега ще видиш как морето се издига също като Атлантическия океан.

Вървахме по пясъчния бряг и вълните започнаха постепенно да го заливат.

– Приливът наистина започва – извиках аз.

– Да, Аксел, и можеш да видиш по пенливата ивица, оставена върху пясъка при предишния прилив, че морето се качва с около десетина стъпки.

– Това е просто чудо!

– Не. Това е естествено.

– Приказвайте, каквото си искате, но всичко това изглежда толкова чудно, че просто не вярвам на очите си. Кой би могъл да си представи, че под земната кора съществува истински океан с приливи и отливи, с ветрове и бури?

– А защо не? Съществуват ли физически закони, които да изключват тази възможност?

– Според мен не съществуват, само ако се отхвърли теорията, че в центъра на земята има огън.

– Следователно дотук теорията на Дейви се потвърждава, нали?

– Да. И тогава може да се предположи, че съществуват морета или празни пространства във вътрешността на земята.

– Разбира се. Но безлюдни.

– А защо да не живеят в тия води някакви неизвестни видове риби?

– Досега не сме видели нито една.

– Тогава нека направим въдици и проверим дали и тук няма да клъвне риба, както и в моретата на земната повърхност.

– Ще опитаме, Аксел. Ние трябва да проникнем във всички тайни на тези нови области.

– Съвсем забравих да ви запitam, чичо, къде се намираме сега? Уредите навярно са отговорили на този въпрос.

– В хоризонтална линия сме на триста и петдесет левги от Исландия.

– Толкова ли?

– Положителен съм, че не греша и с петстотин разтега.

– Компасът все още ли показва югоизточна посока?

– Да, но с едно отклонение на запад от деветнадесет градуса и чегридесет и две минути. Също както на земната повърхност. Колкото до отклонението, забелязах едно твърде любопитно явление, което проверих най-внимателно.

– Кое е то?

– Вместо да се насочи към полюса, както би трябвало да бъде в северното полушарие, стрелката се вдига.

– Не следва ли да предположим, че магнитният полюс се намира някъде между земната повърхност и мястото, дето се намираме сега?

– Точно така. И ако достигнем до полярните области, приблизително на седемдесет градуса северна ширина, дето Джеймс Рос е открил магнитния полюс, вероятно стрелката ще застане отвесно. Следователно тази тайнствена точка не е на голяма дълбочина.

– Наистина. Ето един факт, който науката не е подозирала.

– В науката, мое момче, има много грешки, но грешки, които са неизбежни и които водят постепенно до истината.

– А на каква дълбочина се намираме сега?

– На тридесет и пет левги дълбочина.

– Да – казах аз, като погледнах картата. – Над нас лежи планинската част на Шотландия. Тук Грампиенските планини издигат своите високи, покрити със снегове върхове.

– Да – каза професорът, като се засмя. – Товарът е тежичък, но сводът е здрав. Великият архитект на света го направил от здрави материали и никога човек не би могъл да създаде подобно нещо. Какво представляват арките на мостовете или сводовете на катедралите в сравнение

с този таван с радиус от три левги и под който могат свободно да се развихрят цял океан и бури!

– О, аз не се страхувам, че небето може да падне върху главата ми. Но кажете ми, какви са вашите намерения, чичо? Не смятате ли да се върнем на земната повърхност?

– Да се върнем ли? И тази добра! Напротив, смятам да продължим пътешествието си, тъй като досега всичко вървя така добре.

– Но аз не виждам как ще проникнем под тази водна площ.

– Не възнамерявам да се хвърля с главата надолу. Но океаните са, тъй да се каже, един вид езера, заобиколени от земя. Какво ни пречи да смятаме, че това е едно вътрешно море, затворено в гранитен масив.

– Това е положително така.

– Тогава аз съм сигурен, че ще намеря други пътища на отсрещния бряг.

– Според вас каква е дължината на това море?

– От тридесет до четиридесет левги.

– Ах! – казах аз и си помислих, че това предположение може да излезе невярно.

– И тъй като нямаме време за губене, още утре тръгваме по море.

Неволно затърсих с очи кораба, с който щяхме да тръгнем.

– Добре. Ще тръгнем по море – казах аз. – Но къде е корабът, с който ще пътуваме?

– Няма да пътуваме с кораб, мое момче, а с хубав и здрав сал.

– Сал ли? – учудих се аз. – Сал може да се направи толкова, колкото и кората. Не виждам как...

– Ти не виждаш, Аксел. Но ако се вслушаш, ще чуеш.

– Какво ще чуя?

– Ударите от чук, които ще ти подскажат, че Ханс е започнал вече работа.

– Нима Ханс е започнал да прави сал?

– Да.

– Но как? Да не би да е изсякъл дървета с брадата?

– Дърветата са били вече повалени. Ела и ще видиш.

След четвърт час се озовахме зад скалите, които заграждаха малкото естествено пристанище, там видях Ханс. Отидох при него. За моя голяма изненада на пясъка лежеше направен до половината сал. Беше сглобен от греди от някакво особено дърво. Голям брой греди, дъги, чатали бяха буквално осеяли земята. Тук имаше достатъчно материал, за да се построи цяла флотилия.

– Чичо – запитях аз, – какви са тия дървета?

– Това са борове, чамове, брези, всички видове иглолистни северни дървета. Те са се вкаменили под действието на морската вода.

– Нима е възможно това?

– Такова дърво се нарича „surtarbrandur“ или вкаменено дърво.

– Но тогава то ще е твърдо като камък, като лигнита например, и няма да може да плава над водата.

– Някои дървета наистина са станали твърди като антрацит, а други като тези са били само отчасти вкаменени. Впрочем виж и се увери.

И чичо ми хвърли в морето едно от тия скъпоценни парчета.

Дървото потъна, после изплава на повърхността и се залюшка по вълните.

– Убеди ли се? – запитва чичо ми.

– Убедях се, че всичко това е невероятно.

На следната вечер благодарение сръчността на водача ни салът беше готов. Той бе дълъг десет стъпки и широк – пет. Гредите от „surtarbrandur“ бяха свързани със здрави въжета и образуваха солидна плоскост. Спуснат във водата, този импровизиран плавателен съд се понесе върху повърхността на морето Лиденброк.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ВТОРА

На 13 август се събудихме рано. Предстоеше ни да изпробваме новото бързо и удобно превозно средство.

Корабните принадлежности се състояха от мачта, направена от два съединени пръта и една напречна върлина, а за платно служеше едно одеяло. Разполагахме с достатъчно въжета. Всичко беше здраво направено.

В шест часа професорът даде знак за потегляне. Храната, багажът, уредите, оръжието и голямо количество сладка вода бяха натоварени върху сала. Ханс бе направил и кормило, с което можеше да направлява плаващия съд Той седна до кормилото. Отвързах въжето, вдигнахме платното и бързо се отдалечихме от брега.

Когато напуснахме малкия пристан, чичо ми, който държеше да попълни с географски названия картата си, настоя да кръстим пристанището на мое име.

– Предлагам ви друго име – казах аз.

– Кое?

– Гройбен, порт Гройбен ще изглежда прекрасно на картата.

– Добре, нека бъде порт Гройбен.

Така споменът за скъпата ми фирландка бе свързан с нашето щастливо пътешествие.

Имахме североизточен бакшаг⁴⁸. Сгъстените пластове на въздуха упражняваха значителен натиск върху платното и действаха като същински вентилатор.

След един час чичо ми успя да изчисли с каква скорост се движехме.

– Ако продължаваме да напредваме все така, ще изминаваме най-малко тридесет левги на денонощие и скоро ще видим отсрещния бряг.

Не отговорих нищо и се настаних на предната част на сала. Северният бряг постепенно изчезваше и заливът се разтваряше широко, сякаш да улесни заминаването ни. Пред очите ми се простираше необятно море. Сивкавите сенки на облаците пробягваха върху повърхността му и сякаш притискаха тихите води. Сребристите лъчи на електрическата светлина се отразяваха тук-там в някоя капчица и по страните на сала блестяха светли точки. Сушата скоро изчезна, изчезна всяка опорна

48. Вятър откъм западната част на кораба. Б.пр.

точка и ако не беше разпенената следа, която оставяше салът, можех да помисля, че стоим на едно място.

По пладне огромни водорасли изплуваха над водната повърхност. Аз знаех как буйно се развиват тия растения, как пълзят по дъното на моретата на повече от двадесет хиляди стъпки, как се размножават при налягане от около четири хиляди атмосфери и как заемат понякога значителни пространства и пречат на движението на корабите, но едва ли е имало някога по-грамадни водорасли от тия в морето Лиденброк.

Салът мина край тези фукуси, дълги от три до четири хиляди стъпки и прилични на грамадни змии, които погледът не можеше да обхване. Забавлявах се да следя безкрайните им панделки, като очаквах всеки момент да видя къде свършват. Но търпението ми не бе възнаградено. Изминаха цели часове и за мое голямо учудване краят им не се виждаше.

Каква ли бе тази природна сила, която бе създала такава растителност и как ли е изглеждал светът в първите векове на съществуването си, когато благодарение на топлината и на влагата само растителният свят е господствувал над повърхността му?

Вечерта дойде, но както бях забелязал и предишната вечер, светлината не отслабна. Ние можехме напълно да разчитаме на това постоянно явление.

След вечерята легнах край мачтата и унесен в смътни мечти, скоро заспах.

Ханс стоеше неподвижен на кормилото и оставяше салът да върви все напред, тъй като благодарение на попътния вятър не бе нужно да се направлява.

Когато напуснахме порт Гройбен, професорът ми възложи да водя „дневник на кораба“. Трябваше да отбелязвам най-малките наблюдения, да записвам интересните явления, посоката на вятъра, скоростта, изминатото разстояние – с една дума, всички събития през време на това странно плаване.

За да се получи точна представа за пътуването ни, ще се задоволя да предам и тук тези бележки, продиктувани, тъй да се каже, от събитията.

Петък, 14 август – равномерен северозападен вятър. Салът напредва бързо в права посока. Брегът остана на тридесет левги зад нас. На хоризонта – нищо. Силата на светлината е без промени. Времето е хубаво, с други думи – облаците са много високи, леки и облени в белезникава

светлина, подобна на разтопено сребро.

Термометър: +32 градуса.

На пладне Ханс прикрепил кукичка на края на едно въже. За стръв той сложи късче месо и хвърли въдицата във водата. Изминаха повече от два часа, без да улови нещо. Дали наистина в тия води няма никакъв живот? Не. Нещо дръпна въжето. Ханс изтегли въдицата, беше хванал една риба, която бясно се мяташе.

– Риба! – възкликна чичо ми.

– Това е есетра – извиках аз на свой ред. – Или по-точно – чига.

Професорът разгледа внимателно животното и не се съгласи с мен. Тази риба има плоска, закръглена глава, а задната част на тялото е покритата с твърди люспи. Тя няма зъби, нито опашка, а страничните перки са доста развити. Рибата наистина е от вида на есетрите, но съществено се различава от тях.

Чичо ми не се излъга, той я поразгледа и каза:

– Тази риба принадлежи към изчезнал от векове вид, следи от който има в девонските пластове.

– Нима сме уловили жив един от обитателите на първичните морета?

– Да – отвърна професорът, като продължаваше да я разглежда – Сам виждаш, че тия риби нямат никаква прилика със сегашните риби. За един естественик е истинско щастие да държи в ръцете си жив екземпляр от тази епоха.

– Но към какво семейство принадлежи тя?

– Към разреда на ганоидите, рода на цефаласпидите, класа на...

– На?

– Класа на птерихтистите. В това съм готов да се закълна, но тази риба има една особеност, която се среща само при рибите в подземните води.

– Каква?

– Тя е сляпа.

– Сляпа?

– Не само че е сляпа, но изобщо не притежава никакви зрителни органи.

Разгледах я. Беше напълно вярно. Но това можеше да бъде някакво изключение. Ханс сложи отново стръв на кукичката и я хвърли във водата.

Това море гъмжи от риба. За два часа уловихме много птерихтисти, както и риби от също така отдавна изчезнал род – диптеридите. Но чичо

ми не можа да определи класа. Всичките риби бяха без зрителни органи. Този неочакван улов допълни щастливо хранителните ни припаси.

Изглежда по всичко, че в това море живеят само отдавна изчезнали видове животни, запазили се такива, каквито са били в далечни времена.

Може би ще срещнем някои влечуги, които науката е успяла да възстанови от парче кост или хрущял?

Взимам далекогледа и наблюдавам морето. То е пусто. Навярно сме още много близо до брега.

Гледам и в небесата. Няма ли някоя от птиците, възстановени от безсмъртния Кювие, да раздвижи с крилете си тежките атмосферни пластове. Рибите представляват достатъчна храна за тях. Наблюдавам въздушното пространство, но небесата са пустинни като бреговете.

...Моето въображение ме отнася в чудния свят на палеонтологията. Сънувам в будно състояние... Сякаш виждам на повърхността на водата грамадни шерсити – допотопните костенурки, които са приличали на плаващо островче. По мрачните брегове минават млекопитаещите от първите дни – лептотериумът, намерен в пещерите на Бразилия, лерикотериумът, дошъл от студените области на Сибир, а ето и лофиодона – огромен слоноподобен тапир. Той се притайва зад една скала и се готви да оспори плячката на аноплотериума – странно животно, което прилича и на носорог, и на кон, и на хипопотам, и на камила, сякаш природата в припряността си е събрала няколко животни в едно. Огромният мастодонт е вдигнал хобота си и троши с извитите си зъби скалите. Мегатериумът, опрян на грамадните си задни крака, рови земята и ехото подема ръмженето му. Появява се и протопитекът – първата маймуна, която е живяла на земята. Тя се катери по високите върхове. Още по-нависоко птеродактилът е разперил криле и се рее в сгъстения въздух като огромен прилеп. На безкрайни висини летят грамадни птици. Те са по-силни от касуара и щрауса, а главите им се удрят в гранитния свод.

Целият този изкопаем свят възкръсва в съзнанието ми. Пренасям се в библейските времена на сътворението на света, много преди да се появи човекът, когато земята е била все още несъвършена и за него не е имало условия за живот. Мечтите ми ме понасят далеч преди появяването на живи същества – млекопитаещите изчезват. Изчезват и птиците, и влечугите от вторичната ера. Изчезват рибите, раковините, мекотелите, зоофитите от преходната ера. Те потъват в небитието. Единственото живо същество на земята съм аз и в този безлюден свят само моето сърце тупти. Няма вече нито сезони, нито климати. Горещината на земното кълбо непрекъснато се повишава и пред нея дори топлината на слънцето

е незначителна. Навред расте буйна растителност. Бродя като сянка сред папрати. Пристъпвам плахо по изпъстрени с цветовете на дъгата варовичноглинести почви и пясъчници. Облягам се на стеблата на грамадни иглолистни дървета, почивам под сянката на сфенофили, астерофили и ликоподи, които достигат до сто стъпки височина. Вековете летят като дни. Отивам все по-назад. Растенията изчезват. Гранитните скали се размекват, под влияние на силната топлина разтопената материя все повече измества твърдата материя. Водите върху земната повърхност завират, изпаряват се, парите обвиват земята, която постепенно се превръща в някакво газообразно тяло, нажежено до бяло, грамадно и светещо като слънцето.

В средата на тази мъглявост един милион и четиристотин хиляди пъти по-голяма от земята, която тя ще образува един ден, се понасям в междупланетните пространства. Тялото ми се разпада, изчезва и се слива като неуловим атом с тия необхватни пари, които чертаят в безкрайността огнената си орбита...

Какъв сън! Накъде ме води той? Ръката ми нахвърля на хартията тези странни подробности. Забравил бях всичко – професора, водача и сала. Имах халюцинация...

– Какво става с теб? – ме запита чичо.

Гледах го с широко отворени очи, но не го виждах.

– Внимавай, Аксел, ще паднеш във водата!

В този момент почувствувах, че ме сграбчи силната ръка ка Ханс. Ако не беше се намесил ловецът, щях да падна в морето под въздействието на съновидението си.

– Да не си полудял? – извика професорът.

– Какво има? – запитах аз най-сетне, като взех да идвам на себе си.

– Болен ли си?

– Не. Имах халюцинация. Но мина. Нали всичко е наред?

– Да. Вятърът е попътен. Морето – тихо. Напредваме бързо и ако не съм сгрешил в преценката си, няма да мине много време и ще стигнем от срещния бряг.

Станах и загледах хоризонта, но водата все още се сливаше с облаците.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА

Събота, 15 август – морето е все така еднообразно. Никаква земя не се вижда. Хоризонтът изглежда много далеч.

Главата ми още тежи от силата на видението. Чичо ми не е сънувал, но има лошо настроение. Той обхожда внимателно кръгозора с далекогледа и скръства сърдито ръце.

Забелязах, че професор Лиденброк отново става раздразнителен, какъвто си беше по-рано, и записах този факт в дневника. Опасностите и мъките, на които бях подхвърлен, бяха събудили човешкото у него, но щом оздравях, природата му взе връх. Защо ли се ядосва? Не пътуваме ли при най-благоприятни условия? И салът не се ли носи с чудна скорост по водата?

– Изглеждате неспокоен, чичо – казах аз, тъй като видях, че гледа често с далекогледа.

– Неспкоен? Не.

– Тогава нетърпелив?

– Има защо.

– Но ние просто летим...

– Какво значение има това? Наистина скоростта не е малка, но морето е много голямо.

Спомних си, че преди да тръгнем, професорът смяташе, че това подземие има около тридесет левги дължина. Ние бяхме изминали вече три пъти по-голямо разстояние, а южните брегове все още не се виждаха.

– Ние не се спускаме надолу – каза професорът. – Губим си само времето, а аз не съм дошъл толкова далеч, за да се разхождам с лодка по някакво бласто!

Той нарича това пътуване разходка, а самото море – бласто.

– Но нали следваме пътя на Сакнусем?... – подхвърлих аз.

– Там е въпросът, дали следваме наистина пътя му? Срещнал ли е Сакнусем това водно пространство? Дали го е преплавал? Поточето, което бяхме взели за водач, не ни ли заблуди?

– Във всеки случай няма защо да съжаляваме, че сме стигнали до тук. Гледката е прекрасна и...

– Не е там работата. Аз съм си поставил една цел и искам да я постигна. Тъй че не ми говори за гледката!

Взех това под внимание. Оставих професора да хапе устни от нетърпение. Към шест часа вечерта Ханс поиска да му се платят трите риксдали и професорът му ги брои.

Неделя, 16 август – нищо ново. Времето е без промени. Вятърът се позасили. Събуждам се и виждам светлината. Все се страхувам, че това електрическо явление ще отслабне и ще изгасне. Но опасенията ми са напразни – сянката на сала ясно се откроява върху водната повърхност.

Това море наистина е безкрайно. Може би то е широко колкото Средиземно море или пък дори колкото Атлантическия океан. А защо не?

Чичо ми пусна на няколко пъти сонда. Той върза най-тежкия лост с едно въже и го спусна на дълбочина двеста сажена⁴⁹, но не намери дъното. Едва успяхме да издърпаме сондата.

След като прибрахме железния лост, Ханс ми обърна внимание на някакви дълбоки следи по него. И наистина сякаш желязото е било стиснато с клещи.

Погледнах ловеца.

– Tander – каза той.

Не разбрах и се обърнах към чичо си, но той беше така унесен в размишления, че не посмях да го смущавам. Погледнах отново исландеца. Той отвори и затвори няколко пъти устата си, за да поясни мисълта си.

– Зъби! – възкликнах изумен, като разглеждах внимателно лоста.

Да, върху метала бяха оставени отпечатьци от зъби. Челюстите, въоръжени с такива зъби, навярно притежават невероятна сила. Не е ли това някой от отдавна изчезналите зверове, раздвижил се в дълбокото си подводно леговище – звяр по-кръвожаден от акулата и по-страшен дори и от кита? Очите ми се приковаха в лоста. Дали действителността щеше да надхвърли и най-безумните ми мечти?

Тия мисли не ми дадоха покой цял ден. Поуспокоих се едва след няколко часа сън.

Понеделник, 17 август – искам да си припомня особеностите на допотопните животни от вторичната ера. Те са се появили след мекотелите, раковините и рибите, но са предшествували появата на млекопитаещите. Тогава светът е принадлежал на влечугите. Тия чудовища са

49. Един сажан е равен на 162 сантиметра. Б.пр.

господствували в юрските морета Природата ги надарила със съвършено устройство, огромни размери и огромна сила. Днешните влечуги – дори най-големите алигатори или най-страшните крокодили, са просто играчки в сравнение с прадедите им от първите години.

Потръпвам, като си помисля за тия чудовища. Човешко око не ги е виждало живи. Те са се появили на земята хиляди векове преди хората, но в глинестите варовици, които англичаните наричат лиас, бяха намерени костите им и това позволи на учените да възстановят анатомическия им строеж и да узнаят грамадните им размери.

В хамбургския музей съм виждал скелета на едно от тия влечуги, дълъг тридесет стъпки. Не съм ли предопределен да бъда първият жител на земята, който ще се изправи лице срещу лице с един от представителите на тези допотопни животни? Не. Това е невъзможно. Но следите на здрави зъби бяха отпечатани върху железния лост. Видях, че те са конусообразни като зъбите на крокодила.

Очите ми са втрънчени с ужас в морето. Страхувам се да не се появи някой обитател на подводните пещери.

Предполагам, че и професор Лиденброк споделя мислите ми, дори и страховете ми, защото, като разгледа лоста, той обгърна с поглед морето.

„Дявол да го вземе, отде му хрумна тая мисъл да сондира морето! Може би е смутил почивката на някой звяр и сега той може да ни нападне.“

Взех оръжието и проверих дали е в изправност. Чичо ми гледа и кима одобрително с глава.

Някакви вълнения диплят гладката повърхност на водата, сякаш нещо се е раздвижило в дълбините. Опасността е близка. Трябва да бъдем нащрек.

Вторник, 18 август – нощта настъпва. Или по-точно казано – времето, когато сънят натежава на клепачите ни, защото над това море няма нощ и безмилостната светлина уморява упорито очите ни, сякаш пътуваме под слънцето на арктическите области. Ханс е на кормилото. Докато той дежури, аз заспивам.

Два часа по-късно страшен трясък ме разбужда. Неописуема сила беше гласнала и подхвърлила сала на двадесет разтега разстояние.

– Какво има? – вика чичо ми. – В бряг ли се ударихме?

Ханс показва с ръка на двеста разтега от нас някакво тъмно туловище, което ту потъва, ту се появява над водата.

– Това е огромен делфин! – провиквам се аз.

– Да – отвръща чичо ми. – А ето и един морски гушер с необикновени размери.

– А по-нататък един чудовищен крокодил! Виджте широката му челюст и зъбите, с които е въоръжена. Ах, той изчезна!

– Кит, кит! – развика се професорът. – Видях грамадните му перки. Не виждаш ли въздуха и водата, които той пропъжда през духлата си?

И наистина два водни стълба се издигат на значителна височина над морето. Ние сме изненадани, поразени, ужасени пред това стадо морски чудовища. Те имат неестествени размери и най-малкото от тях може да строши сала само като го захапе веднъж. Ханс се опитва да завърти кормилото по посока на вятъра, за да се отдалечи от това опасно съседство, но той вижда и от другата страна не по-малко страшни врагове: една костенурка, широка четиридесет стъпки, и някаква змия, дълга около тридесет стъпки, издигнала над водата огромната си глава.

Пътят за отстъпление е затворен. Влечугите наближават. Те започват да се въртят около сала със скорост, която надминава скоростта и на най-бързите влакове. Те описват около нас концентрични кръгове. Грабвам карабината. Но какво може да направи един куршум срещу люспите, с които телата на тези животни са покрити?

Онемели сме от ужас. Ето те се приближават. От едната страна – крокодилът, от другата – змията. Другата част от морското стадо е изчезнала. Готов съм да стрелям, но Ханс ме възпира с едно движение. Двете чудовища минават на стотина крачки от сала и се нахвърлят едно срещу друго. Заслепени от ярост, те дори не ни забелязват.

Двубоят започва на стотина крачки. Видяме ясно двете чудовища, които се борят.

Но сякаш и другите животни – делфинът, китът, гушерът и костенурката – се намесват в борбата. Показвам ги на исландеца. Но той клати отрицателно глава и отвръща:

– Тва.

– Как? Две ли? Той твърди, че имало само две чудовища...

– Има право – вика чичо ми, който не престава да наблюдава животните с далекогледа.

– Как е възможно?

– Да. Едното чудовище има муцуна на делфин, глава на гушер, зъби на крокодил и това ни е объркало. Това е най-страшният звяр от допотопните влечуги – ихтиозавърът.

– А другото чудовище?

– Другото е змия, скрита в черупката на костенурка – плезиозавър, смъртен враг на ихтиозавъра.

Ханс има право. Само две чудовища смушават повърхността на водата и пред очите ни са две от влечугите на първите морета. Виждам кървавото око на ихтиозавъра, голямо колкото човешка глава. Природата го е снабдила с извънредно здрав орган на зрението, способен да издържи налягането на водните пластове в дълбините, дето живее. Ненапразно учените са го нарекли кита на влечугите, защото е огромен и бърз като него. Този ихтиозавър не е по-малък от сто стъпки. Мога да преценя размерите му, когато той изправя над водата опашката си с две успоредни перки. Огромните му челюсти са снабдени според палеонтолозите със сто осемдесет и два зъба.

Плезиозавърът е змей с цилиндрично туловище, къса опашка, а краката му са разположени встрани като гребла. Цялото му тяло е покрито с броня, а гъвкавата му лебедова шия се издига на тридесет стъпки над водата.

Тия животни се борят с невъобразима стръв. Те вдигат цели водни планини, които достигат до сала. Двайсетина пъти щяхме да се преобърнем. Оглушително съскане се разнася. Животните тъй са се преплели, че не мога вече да ги различа едно от друго. От яростта на победителя може да се очаква всичко.

Минава час. Двубоят продължава със същото настървение. Борците ту се приближават, ту се отдалечават от сала. Ние не се помръдваме, готови всеки момент да стреляме.

Внезапно ихтиозавърът и плезиозавърът потъват, като издълбават същинска бездна. Щеше ли двубоят да завърши в дъното на морето?

Внезапно огромната глава на плезиозавъра се появява на повърхността. Чудовището е смъртно ранено. Огромната му черупка не се вижда над водата, само проточеният му врат ту клюмва, ту се издига, свива се, удря водите като грамаден камшик и се гърчи като прорязан червей. Водата плиска на голямо разстояние и ни заслепява. Предсмъртните гърчове на влечугото стихват, движенията му отслабват и безчувственото тяло на змията се понася по успокоените води.

Не зная дали ихтиозавърът се е прибрал в подземната си пещера и дали няма да се появи отново над водата.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА

Сряда, 19 август – за щастие силният вятър ни позволи да се отдалечим от полесражението. Ханс е на кормилото, а чичо ми, когото двубоят бе отвлякъл за миг от грижите му, отново се загледа нетърпеливо в морето.

Пътуването е скучно и еднообразно както преди, но никак не държа еднообразието му да бъде нарушено с цената на вчерашните опасности.

Четвъртък, 20 август – непостоянен северо-североизточен вятър. Времето е топло. Носим се по водата със скорост от три левги и половина в час.

Към пладне долавяме някакъв далечен шум.

Не мога да си обясня този факт. Шумът прилича на непрекъснато бучене.

– Някъде далече има остров или канари, о които морето се разбива – казва професорът.

Ханс се качи на върха на мачтата, но не видя никаква подводна скала. Повърхността на океана е равна до самата линия на хоризонта.

Минават три часа. Сега бученето сякаш иде от някакъв далечен водопад.

Споделям тази мисъл с чичо си, който тръсва глава. Но аз имам чувството, че не греша. Не летим ли към някой водопад, който ще ни отнесе в дълбока бездна? Може този начин на слизане да е по вкуса на професора, защото е най-близък до отвесното спускане, но на мен никак не ми харесва...

Във всеки случай навярно на няколко левги оттук по посока на вятъра има някаква причина, която предизвиква това шумно явление, защото бученето се чува сега с още по-голяма сила. Дали идва от морето, или от небето, не мога да кажа.

Вдигам очи към облаците, които са виснали над нас, и се опитвам да проникна зад тях. Но небето е спокойно, облаците са високо под свода. Те сякаш не се помръдват и се губят сред заслепителното сияние на светлината. Другаде трябва да се търси причината на това явление.

Тогава се вглеждам в чистия, ясен хоризонт. Гледката не се е променила. Ако този шум произлиза от някакъв водопад, ако морето се влива в някой по-нисък басейн и тия бучения са предизвикани от водите,

които падат, би трябвало течението да се усили. Тогава увеличаващата се скорост би ми подсказала на каква опасност сме изложени. Хвърлям празна бутилка, за да определя силата на течението, но тя изостава от сала, носен от вятъра.

Към четири часа Ханс става и се покатерва на върха на мачтата. Той бавно обгръща с поглед кръгозора пред сала и очите му се спират в една точка. Лицето му не изразява никаква изненада, но погледът му е втрещен.

– Забелязал е нещо – казва чичо ми.

– И аз мисля така.

Ханс слиза, посочва на юг и казва:

– Der nere!

– Там ли? – пита чичо ми, като взема далекогледа и наблюдава с него цяла минута, която ми се вижда цял век.

– Да, да! – вика той.

– Какво видяхте?

– Огромен фонтан, който се издига над водата.

– Да не е пак някой подводен звяр?

– Може би.

– Тогава нека се насочим по на запад. Ние вече знаем какви опасности се крият при среща с тия допотопни чудовища.

– Не, нека се приближим – отвръща чичо. Обръщам се към Ханс. Той все така здраво държи кормилото.

Щом водните струи, които животното изхвърля от духлата си, могат да се видят от едно разстояние, което не е по-малко от дванадесет левги, значи този звяр има свърхестествени размери. Най-елементарната предпазливост налага човек да бяга. Но ние не сме дошли тук, за да бъдем предпазливи.

Вървим все напред. Колкото повече се приближаваме, толкова по-висок изглежда водният стълб. Какво ли е това чудовище, което поглъща толкова количество вода и я изхвърля така без прекъсване навън?

В осем часа вечерта само две левги ни отделят от него. Огромното му черно и чудовищно туловище се простира в морето като остров. Въображение ли е това, или пък страх? Струва ми сега, че дължината му надхвърля хиляда разтега. Какво ли представлява този кит, неизвестен на Кювие и на Блуменбах? Той не се помръдва, сякаш спи. Морето не може да го повдигне и вълните се разбиват в хълбоците му. Водният стълб се издига на петстотин стъпки височина и пада с оглушителен шум. Ние отиваме като същински безумци към тази огромна маса, която

не би могла да се нахрани и със сто кита на ден.

Обзема ме ужас. Не желая повече да се приближаваме. При нужда ще прережа въжето на платното. Бунтувам се срещу професора, но той дори не ми отговаря.

Внезапно Ханс се изправя и казва, като сочи с пръст страшилището:

– Holme!

– Остров! – вика чичо ми.

– Остров ли? – повтарям аз и вдигам рамене.

– Очевидно – отвръща чичо ми и избухва в смях.

– А водната струя?

– Geizer⁵⁰ – казва Ханс.

– Но разбира се, гейзер – казва професорът. – Гейзер като тия в Исландия.

Не мога да повярвам, че съм допуснал толкова груба грешка и че съм взел един остров за водно чудовище. Но заблудението ми е толкова очевидно, че трябва да призная грешката си. Пред нас е едно напълно естествено явление.

С приближаването ни размерите на водния стълб стават величествени. Островът поразително прилича на някакъв огромен кит, чиято глава се издига на десетина разтега над вълните. Гейзерът – дума, която исландците произнасят „жейзир“ и която означава „ярост“ – се издига величествено на брега. От време на време се разнасят глухи гърмежи, огромната струя сякаш изпада в бясна ярост, разтърсва перчема си от пари и подскача до височината на облаците. Няма друг гейзер наоколо и цялата вулканична мощ се е събрала в него. Лъчите на електрическата светлина се смесват с тази ослепителна струя и капките се оцветяват с багрите на дъгата.

– Нека се приближим до брега – казва професорът.

Но трябва внимателно да се избегне този воден стълб, който може да обърна сала в един миг. Ханс сръчно маневрира и ни довежда до брега на островчето.

Скачам на брега, чичо ми след мене, а ловецът остава на поста си като човек, когото тия чудеса не могат да учудят.

Гранитната почва, примесена с кремъчен туф, трепери под краката ни като стените на парен котел, в който бесуват нажежени пари. Почвата е много гореща. Стигаме до малкия централен басейн, откъдето

50. Прочут извор в подножието на вулкана Хекла. Бел.автора.

извира гейзерът. Водата клокочи в него и когато потапям термометъра, той показва сто шестдесет и три градуса.

Тази вода извира следователно от някакво нажежено огнище. Това противоречи на теориите на професор Лиденброк и аз не устоявам на желанието да подхвърля една забележка.

– Е – отвръща той. – С какво опровергава това моята теория?

– С нищо – отсичам аз сухо, като виждам, че се сблъсквам отново с непреклонното му упорство.

Но трябва да призная, че до този момент на нас изключително ни вървеше и поради някои неизвестни причини това пътешествие се извършваше при особени температурни условия. Но рано или късно ние положително ще стигнем до места, дето вътрешната топлина достига до най-високата си точка и надхвърля всички градации на термометъра.

Но ще видим, както казва професорът. Той дава на това вулканично островче името на племенника си и прави знак да се качим отново на сала.

Наблюдавам още няколко минути гейзера. Забелязвам, че струята му е непостоянна, силата ѝ понякога намалява, после изведнъж става пак буйна – нещо, което отдавам на колебанията в налягането на парите, насъбрани в резервоара му.

Най-после тръгваме, като заобикаляме отвесните скали откъм южния бряг. Ханс е използвал престоя ни, за да сложи в ред сала.

Преди да отпътуваме, правя някои наблюдения, за да изчисля изминатото разстояние и го вписвам в дневника. Изминали сме двеста и седемдесет левги по море от порт Гройбен дотук и се намираме на шестстотин и двадесет левги от Исландия, под Англия.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЕТА

Петък, 21 август – на следния ден чудният гейзер изчезна. Вятърът се усилва и ни отдалечава от остров Аксел. Бученето постепенно заглъхва.

Изглежда, че след малко времето ще се промени дотолкова, доколкото може изобщо да се говори тук за време. Атмосферните пари са наситени с електричество. Облаците надвисват над морето и добиват равномерно маслинен цвят. Електрическите лъчи едва успяват да проникнат през тази непроницаема завеса, спусната пред сцената, на която ей сега ще се разиграе драмата на бурите.

Като всяко живо същество аз изпитвам особено чувство от приближаването на стихията. На юг кълбестите облаци са зловещи. Те имат оня „неумолим“ вид, който често съм наблюдавал пред буря. Въздухът е тежък. Морето – тихо.

В далечината облаците приличат на едри, натрупани в живописен безпорядък кълба памук. Те постепенно набъбват и се сливат. Толкова са тежки, че не могат да се откъснат от линията на кръгозора, но силните пориви на вятъра ги разпръскват; те потъмняват и се разстилат в страшна наглед маса. Навремени някой кълбест облак, още осветен, подскача върху този сивкав килим, преди да бъде погълнат от непроницаемата му маса.

Очевидно въздухът е наситен с електричество. Пропит съм цял с него и косите ми са щръкнали, като че съм се приближил до електрическа машина. Струва ми се, че ако в този момент моите спътници ме докоснат, ще получат силен удар.

Към десет часа признаците на бурята се засилват. Вятърът стихва, сякаш за да поеме дълбоко въздух. Облакът прилича на огромен мях, в който се събират урагани.

Не искам да вярвам в заканите на небето и все пак не мога да се стърпя да не кажа:

– Времето се разваля.

Професорът не отговаря. Той е в убийствено настроение при вида на безкрайната водна шир. Той само вдига рамене.

– Ще има буря – повтарям аз, като посочвам кръгозора. – Облаците падат ниско над морето, сякаш искат да го смажат.

Пълна тишина. Вятърът утихва. Природата прилича на мъртвец, тя

вече не диша. На мачтата блуждае пламъче, което е известно под името „огъня на свети Елм“⁵¹. Платното е увиснало на тежки дипли. Салът не се помръдва сред притихналото море. Ние вече не се движим и при това положение би трябвало да приберем платното, което още при първото сблъскване с бурята може да ни погуби.

– Да свалим платното и отсечем мачтата – предлагам аз – Това ще бъде по-разумно.

– Не, дявол да го вземе! – провиква се чичо ми. – Хиляди пъти не! Нека ни грабне вятърът, нека буря да ни понесе, но искам най-сетне да видя скалите на някой бряг, та ако ще салът да се разбие на парчета.

Чичо ми не успява да се доизкаже, на юг хоризонтът внезапно се променя, облаците се изливат в дъжд, въздухът нахлува, за да запълни безвъздушното пространство, образувано при кондензирането на парите, и се превръща в ураганен вятър. Той връхлита от самите недра на пещерата. Небето потъмнява и едва успявам да нахвърля откъслечни бележки.

Салът се надига над вълните и полита напред. Чичо ми пада. Пропълзвам до него. Той се е вкопчил здраво в някакво въже и зрелището на развилнелите се стихии го радва.

Ханс не се помръдва. Дългите му коси, развени от вятъра, прилепват върху невъзмутимото му лице, като му придават странно изражение – космите са настръхнали с искрящи светлинки. Страшната му маска наподобява лицето на първобитен човек, съвременник на ихтиозавъра и мегатериума.

Мачтата обаче устоява. Платното се издува като готов да се пръсне мехур. Салът лети със скорост, която не мога да определя, но все пак по-бавно от водните бразди, които той чертае като ясни прави линии на повърхността.

– Платното! Платното! – викам аз и правя знак да го приберат.

– Не! – противопоставя се чичо ми.

– Неј! – повтаря и Ханс, като клати леко глава. Дъждът обаче се излива с рев и притуля хоризонта, към който летим стремглаво. Преди да стигнем облаците, те се разкъсват, морето почва да кипи и електричеството, получено от химическите реакции в горните пластове, влиза в действие. Гърмежите се сливат със заслепителните мълнии, безброй светкавици се кръстосват сред тътнежа; изпаренията пламтят; едрите зърна на градушката, които чукат по оръжието и железните

51. Явление, което се наблюдава на корабите, когато приближава буря. Б.пр.

инструменти, светват, надигащите се вълни приличат на нажежени хълмове, в които бушува скрит огън, и всеки хребет е окичен с пламък.

Очите ми са заслепени от ярката светлина, а ушите ми ог-глушават от грохота на гръмотевиците. Трябва да се държа за мачтата, която се огъва като тръстика под напора на урагана.

.....
 (От този момент пътните ми бележки са крайно непълни. Отбелязал съм само някои мисли, написани, тъй да се каже, несъзнателно. Но в самата им лаконичност и дори в неясността личи вълнението, което ме бе обзело, и предават по-добре дори и от паметта състоянието, в което бях изпаднал.)

.....
 Неделя, 23 август – де се намираме? Летим с несравнима бързина.

Нощта беше ужасна. Бурята не стихва. Ние живеем сред непрекъснатия тътен на гръмотевиците Ушите ни са разкъравени и не можем да разменим нито дума.

Непрекъснато се святка. Виждам как зигзазите на светкавиците докосват водата, връщат се обратно и се разбиват в гранитния свод. Дали няма да се срути? Някои светкавици се разклоняват или се превръщат в огнени кълба, които се пръскат като бомби. Общата шумотевица сякаш се усилва. Тя е достигнала границата на това, което човешкото ухо може да долови, и дори да избухнат едновременно всички погребени на света, не бихме чули повече от това, което чуваме.

От облаците непрекъснато се излъчва светлина и електричество. В атмосферата нещо е нарушено. Многобройни водни колони се издигат нагоре и отново падат, разбити на пяна.

Къде отиваме?... Чичо ми се е проснал на единия край на сала.

Температурата се повишава. Поглеждам термометъра, той показва... (Цифрата е изтрита.).

Понеделник, 24 август – това няма да има край! И наистина защо, като се е променило веднъж състоянието на тази гъста атмосфера, да не си остане такава?

Капнали сме от умора. Но Ханс изглежда както винаги. Салът неизменно лети към югоизток. От остров Аксел сме изминали повече от двеста левги.

По пладне ураганът се усилва. Трябва да вържем здраво всичкия багаж. Ние също се завързваме. Вълните ни заливат.

От три дни не можем да разменим нито дума. Отваряме уста,

мърдаме устни, но не долавяме никакъв звук. Дори и когато си говорим на ухо, не можем да се чуем.

Чичо се приближи до мен. Той произнесе няколко думи. Предполагам, че каза: „Загубени сме“, но не съм сигурен.

Реших да му напиша следното: „Да свием платното“. Със знак той ми дава да разбира, че е съгласен. Но докато успее да ми кимне, някакъв огнен диск се появява в края на сала. Мачтата и платното изчезват и виждам как изхвъркват на невероятна височина като фантастичната птица перодактил от първите векове.

Примрели сме от ужас. Синкавобялата топка е колкото десетдюймов снаряд. Тя се разхожда бавно и се върти с голяма скорост като пумпал, шибан от урагана. Тя лази тук-там катери се върху една греда, скача на раницата с храната, спуска се леко надолу, подскача и докосва сандъчето с барут. Ужас! Ние ще хвъркнем във въздуха! Но не! Ослепителният диск се отдалечава и се насочва към Ханс, който го гледа втренчено. После огненото кълбо се отправя към чичо ми, който бързо коленичи, за да го избегне. Най-сетне то се насочва към мене. Аз съм пребледнял и целият треперя, облян от светлина и топлина. Дискът се върти до крака ми. Опитвам се да го отместя, но не мога.

Във въздуха се носи силна миризма на озон. Тя прониква в гърлото и гърдите. Задушаваме се.

.....

Не разбирам защо не мога да си отместя крака. Той е като прикован на сала. Внезапно ми става ясно, че това електрическо кълбо е намагнетизирало желязото на сала. Уредите, инструментите, оръжията подскачат и със звън се удрят един о друг. Гвоздеите на подкованите ми обувки са залепнали в някакво парче желязо, забито в дървото. Не мога да поместя крака си.

Най-сетне с цената на огромно усилие успявам да го откъсна в момента, когато топката щеше да ме удари във вихрения си вървеж и да ме повлече, ако...

Ах, каква силна светлина! Топката се пръсва, обливат ни огнени езици.

После всичко угасва. Можам да видя чичо си, проснат на сала. Ханс все още бе на кормилото и буквално „бълваше огън“ под въздействието на електричеството, което е проникнало в него.

Накъде ли се носим? Накъде ли се носим?

.....

Вторник, 25 август. Свестявам се от продължителен припадък.

Бурята продължава. Светкавиците се развихрят и бесуват като някакво пуснато във въздуха змийско гнездо.

Още ли сме сред морето? Да, и се носим с неизмерима бързина. Минали сме под Англия, под Ламанша, под Франция, а може би и под цяла Европа.

.....

Долавям някакъв нов шум. Очевидно морето се разбива о скали.

Но тогава...

.....

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ШЕСТА

Тук свършва това, което бях нарекъл „дневник на кораба“, спасен по чудо при корабокрушението. Продължавам разказа си.

Не мога да опиша какво се случи, когато салът се удари о скалите на брега. Паднах в морето и не се удавих, нито се пребих по острите ръбове на скалите само защото Ханс успя да ме сграбчи с яките си ръце и да ме издърпа на брега.

Смелият исландец ме пренесе далеч от вълните и ме остави върху топлия пясък до чичо ми.

После отново отиде към скалите, по които се разливаха яростно вълните, за да се опита да спаси нещата, оцелели след корабокрушението. Не можех да говоря. Бях съсипан от вълнение и умора. Трябваше ми цял час, за да се съвзема.

Проливният дъжд продължаваше, но това бе последният пристъп на бурята и ние разбрахме, че края ѝ приближава. Няколко скали ни предложиха естествен навес срещу небесния поток. Ханс приготви някаква закуска, която не докоснах, и тримата, изтощени от трите безсънни нощи, се унесохме в мъчителен сън.

На следния ден времето беше чудесно. По взаимно споразумение небето и морето се бяха укротили. Нямаше и следа от бурята. Когато се събудих, професорът ме приветствува радостно:

– Добре ли спа, мое момче?

Сякаш се намирахме в къщата на Кьонигщрасе. Като че слизам спокойно за закуска, като че в същия ден щях да се венчая за клетата Гройбен.

Уви! Ако бурята е тласнала сала на изток, значи сме минали под Германия и под скъпия ми Хамбург – под улицата, дето живееше най-скъпото ми същество. Едва четиридесет левги ни разделяха. Но това бяха четиридесет левги отвесна гранитна стена, които представляваха в действителност повече от хиляда левги.

Тия нерадостни мисли бързо минаха през ума ми, преди да отговоря на професора.

– А, така значи, не искаш да ми отговориш дали си спал добре? – повтори той.

– Отлично – отвърнах аз. – Още съм като разбит, но това няма значение.

– Никакво значение. Чувствувах се малко уморен и нищо повече.
– Но вие ми се виждате тъй весел тая сутрин, чичо.
– Аз съм във възторг, мое момче! Във възторг! Ние пристигнахме.
– Нима стигнахме до целта на нашето пътешествие?
– Не, но преминахме това безкрайно море. Сега ще се спуснем отново в недрата на земята.

– Чичо, разрешете ми един въпрос.
– Разрешавам ти, Аксел.
– А връщането?
– Връщането ли! А! Ти си се загрижил за връщането, преди още да сме стигнали?

– Не, но исках само да попитам как ще стане то?
– По най-лесния начин. Щом стигнем до центъра на земята, или ще намерим друг път, за да се върнем на повърхността, или ще се върнем просто по обратния път. Предполагам, че той няма да се затвори след нас.

– Тогава ще трябва да поправим сала.
– Естествено.
– Но ще стигнат ли провизиите, за да извършим тези велики дела?
– Разбира се. Ханс е съобразителен. Той положително е успял да спаси по-голямата част от багажа ни. Впрочем това можем да проверим веднага.

Напуснахме нашето убежище, открито за всички ветрове. Бях убеден, че когато салът се разби в скалите, всичко, което се намираше на него, е загинало. Аз хранех тази надежда, но същевременно се боях от нея. Когато се приближих до брега, видях Ханс сред множество предмети, които той бе грижливо подредил. В знак на признателност чичо ми му стисна горещо ръка. Докато сме почивали, този човек, чиято преданост надминаваше всяка представа, бе спасил с риск на живота си най-скъпоценните предмети.

Наистина бяхме понесли чувствителни загуби. Например оръжията. Но в края на краищата можехме да минем и без тях. Барутът, който едва не се запали по време на бурята, беше спасен.

– Ех, нищо, щом нямаме пушки, няма да ходим на лов – каза професорът.

– Хубаво, а уредите?
– Ето най-нужния от всички: манометъра. За него бих жертвувал останалите. С него мога да измервам дълбочината и да узная кога ще достигна до центъра. Без него има опасност да го задминем и да излезем

на антиподите.

Това весело настроение беше жестоко.

– А компаса? – запитах аз.

– Ето го в пълна изправност там на скалата. Ето и хронометъра и термометрите. Ах, този ловец е незаменим!

И наистина всички уреди се оказаха налице. Колкото до инструментите, по пясъка бяха разхвърляни въжени стълби, лостове, кирки и т.н.

Оставаше да разберем какво е положението с хранителните припаси.

– А храната? – запитах аз.

– Ето я – отвърна професорът.

Сандъчетата с хранителните припаси бяха подредени на песъчливия бряг. Те бяха напълно здрави. Морето беше пощадilo значителна част от тях и ние разполагахме със сухар, солено месо, сушена риба и хвойнова ракия за четири месеца.

– Четири месеца! – извика професорът. – Имаме време да отидем и да се върнем, а с останалото ще дам богат обед на всичките си колеги в Иоханеум.

Би трябвало отдавна да свикна с характера на чичо си, но въпреки всичко този човек винаги ме учудваше.

– Сега – каза той – ще се запасим с вода, която бурята изля във вид на дъжд в тия гранитни басейни, и следователно няма защо да се страхуваме, че ще страдаме от жажда. Колкото до сала, ще посъветвам Ханс да го пооправи колкото може по-добре, макар да смятам, че вече няма да ни бъде нужен.

– Как така? – извиках аз.

– Така мисля, мое момче. Чини ми се, че няма да излезем, откъдето сме влезли.

Изгледах професора с известно недоверие. Запитах се дали не е по-людял. А всъщност той не подозираше колко беше прав.

– Хайде да закусим – каза той.

След като професорът даде указанията си на ловеца, аз го последвах на един висок нос. Нахраних се с месо, сухари и чай така хубаво, както никога през живота си. Гладът, свежият въздух и успокояването след преживените вълнения бяха възбудили апетита ми.

Докато се хранехме, запитах чичо си къде се намираме сега.

– Струва ми се, че е трудно да се направят изчисления – казах аз.

– Да, трудно бихме могли да изчислим точно нашето местонахождение – отвърна той – През тия три дни, докато трая бурята, не можах да

отбележа нито скоростта, нито направлението на сала. Но ние бихме могли да определим приблизително нашето местонахождение.

– Наистина последните наблюдения направихме на островчето с гейзера...

– На остров Аксел, мое момче. Не се отказвай от честта името ти да бъде дадено на първия остров, открит в центъра на земята.

– Добре. До остров Аксел бяхме изминали около двеста и седемдесет левги по море и се намирахме на повече от шестстотин левги от Исландия.

– Така. Нека това ни послужи за изходна точка и да пресметнем четирите дни буря, през които сме се движили с не по-малко от осемдесет до деветдесет левги на денонощие.

– И аз тъй мисля. Значи трябва да се прибавят още триста левги.

– Да. Следователно от единия бряг на морето Лиденброк до другия има около шестстотин левги. Знаеш ли, Аксел, че това море може би съперничи по големина със Средиземно море?

– Да. Особено ако сме го прекосили по широчина.

– Това е твърде възможно!

– Но най-интересното е, че ако изчисленията ни са точни, над нас сега се намира Средиземно море.

– Така ли?

– Да, щом като се намираме на деветстотин левги от Рейкявик.

– Хубав път сме извървели, мое момче. Но дали се намираме под Средиземно море, Турция или Атлантическия океан, може да разберем само ако посоката ни не е била изменена.

– Не вярвам. Вятърът постоянно духаше в едно направление. Предполагам, че този бряг се намира на югоизток от порт Гройбен.

– В това ще се уверим лесно, като видим компаса. Я да видим компаса.

Професорът се отправи към скалата, върху която Ханс бе оставил уредите. Той беше весел, оживен, потриваше ръце и се смееше като същински младеж. Последвах го. Бях любопитен да узная дали правилно бях преценил.

Когато стигнахме до скалата, чичо ми взе компаса, постави го водоравно и се загледа в стрелката, която се поколеба после се спря неподвижно.

Чичо ми погледна, потърка очите си и отново погледна. Най-сетне той се обърна към мен смяя.

– Какво има? – запитах аз.

Той ми направи знак да погледна компаса. Извиках от изненада. Острието на стрелката сочеше север натам, дето предполагаме, че се намира юг. Вместо да сочи морето, стрелката показваше сушата!

Разтърсих компаса, разгледах го – беше в пълна изправност. При каквото положение да обръщам стрелката, тя упорито се връщаше в това неочаквано направление.

Нямаше никакво съмнение, че по време на бурята вятърът бе променил посоката си, без да забележим, и бе върнал сала към бреговете, които чичо ми мислеше, че са останали зад нас.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И СЕДМА

Не мога да опиша чувствата, които разтърсиха професор Лиденброк – смайването му, недоверието му и най-после яростта му. Никога не бях виждал човек толкова смутен в началото и така ядосан накрая. Уморителното пътуване, опасностите, които ни бяха заплашвали – всичко това трябваше да започне отново! Вместо да вървим напред, бяхме се върнали назад!

Но чичо ми се овладя бързо.

– Съдбата е решила да си играе с мен! – развика се той. – Въздухът, огънят и водата са обединили усилията си, за да ми попречат. Но тепърва ще видят на какво е способна моята воля. Няма да отстъпя нито педя и ще видим кой ще се наложи – човекът или природата!

Изправил се на скалата, раздразнителен и заплашителен, Ото Лиденброк приличаше на неукротимия Аякс, който предизвиква боговете. Но аз сметнах за уместно да се намеся и да охладя безумния му жар.

– Слушайте – казах твърдо аз. – Има граници на всяка амбиция. Срещу невъзможното не можем да се борим. Ние сме зле екипирани за пътуване по море. Петстотин левги не могат да се изминат върху лошо сглобени греди, с одеяло вместо платно и някаква пръчка вместо мачта и при това при силен вятър. Ние не можем да направляваме сала и сме играчка на бурите. Би било същинско безумие, ако опитаме още веднъж това невъзможно пътуване!

В продължение на десет минути аз изложих, без да бъда прекъсван, цялата редица от неопровержими доводи, но това можах да направя само благодарение на невниманието на професора, който не чу нито една дума от доводите ми.

– На сала! – извика той.

Това беше неговият отговор. Молих се, сърдих се, но нищо не помогна: сблъсках се с воля по-твърда и от гранита.

Ханс беше поправил вече сала. Това странно същество сякаш предугаждаше намеренията на чичо ми. Ловецът беше затегнал сала с няколко парчета „surtabrandur“. Някакво платно вече се издигаше и вятърът играеше в гънките му.

Професорът каза няколко думи на водача и той веднага натовари багажа и се приготви за път. Въздухът беше чист и духаше попътен северозападен вятър.

Какво можех да направя? Не можех да се опълча срещу двамата. Поне Ханс да беше ме подкрепил, но исландецът сякаш се беше отказал от собствени мисли и се бе заклеял в послушание. Не можех нищо да очаквам от човек, напълно подчинен на волята на господаря си. Принуден бях да тръгна с тях.

Щях вече да заема мястото си на сала, когато професорът с едно движение ме възпря.

– Ще заминем утре – каза той.

Преклоних безропотно глава като човек, примирен с всичко.

– Нищо не бива да пропускам – прибави професорът – и щом съдбата ни е довела на този бряг, не ще го напусна, без да го изследвам.

Читателят ще разбере тия думи на професора, когато знае, че се намирахме на северния бряг, но не на същото място, което бяхме напуснали. Порт Гройбен навярно е останал някъде на запад. И затова съвсем естествено беше да се изследва внимателно тази част от брега.

– Да вървим – отвърнах аз.

Оставихме Ханс да довърши работата си и тръгнахме. Разстоянието от отвесните скали до морето беше голямо. Трябваше да вървим половин час, за да го достигнем. Брегът беше осеян с раковини от всякаква големина и форма, в които бяха живели първите обитатели на земята. Понякога виждах огромни черупки с диаметър по-голям от петнадесет стъпки. Те бяха принадлежали на грамадните глиптодони от плиоцена. В сравнение с тях днешните костенурки са съвсем малки. Освен това бяха разхвърляни много каменни отломки. Това бяха гладки, излъскани от водата камъчета, подредени в последователни редици. Дойдох до заключение, че някога морето е стигало дотук. Тук-там по скалите, които се намираха далеч от него, морските вълни бяха оставили незаличими следи.

Единственото обяснение за образуването на това подземно море на четиридесет левги под земната повърхност е, че водите на океана са проникнали тук през някакъв отвор. Освен това водата постепенно се просмукуваше в недрата на земята. Трябваше също така да се приеме, че предполагаемият отвор е бил заприщан, защото тази пещера или по-добре казано, този резервоар би се напълнил за относително късо време. А може би водата се изпарява отчасти под действието на вътрешния огън. Това обясняваше съществуването на облаците, надвиснали над главите ни, както и излъчването на електричество, което предизвикваше бури във вътрешността на земята.

Това обяснение на явленията, които бяхме наблюдавали, ми се

струваше задоволително, защото колкото и големи да са чудесата на природата, те винаги се обуславят от законите на физиката.

Ние вървахме върху един вид седиментна почва, образувана от водите, като всички почви от този период, тъй разпространени върху земната повърхност. Професорът разглеждаше внимателно всяка цепнатина в скалите и проверяваше най-щателно дълбочината на всеки отвор.

Бяхме изминали една миля по брега на морето Лиденброк, когато почвата внезапно се измени. Тя сякаш бе разместена, нагърчена от силното надигане на долните пластове. На много места личаха хлътвания и възвишения, които свидетелстваха за голямо разместване на земните пластове.

Едва вървахме по гранитните отломки, примесени с кремък, кварц и рохкава пръст, когато една поляна или поточно казано, равнина, осяна с кости, се откри пред очите ни. Тя представляваше грамадно гробище, дето в продължение на двадесет века поколение след поколение бе смесвало вечната си прах. В далечината се открояваха високи купчини. Те се разстилаха вълнообразно до края на хоризонта и се губеха в леката мъгла. Тук върху площ от приблизително три квадратни мили бе събрана, цялата история на животинското царство, едва очертана в младите почви на обитавания свят.

Изгаряхме от любопитство. Под краката ни сухо хрущяха костите на праисторически животни. Тия редки и ценни вкаменелости се търсеха от музеите на големите градове. Но не би стигнал животът на хиляди учени като Кювие, за да бъдат възстановени скелетите на органическите същества, които се намираха в тази прекрасна костница.

Бях изумен. Чичо ми беше вдигнал дългите си ръце към дебелия свод, който заместваше небето. Устата му беше зинала, очите святкаха зад стъклата на очилата му, главата му се люшкаташе и в цялото му държане се четеше безкрайно учудване. Той се намираше пред несметно съкровище от лептотериуми, мерикотериуми, мастодонти, протопитеки, птеродактили и всички допотопни зверове, събрани тук за негова голяма радост. За да разбере човек в какво състояние се намираше чичо Лиденброк, нека за миг си представи някой страстен библиофил, пренесен внезапно в прословутата Александрийска библиотека, подпалена от Омар и възкръснала по чудо от пепелищата си.

Той изпадна в същински възторг, когато, бягайки в тази вулканическа прах, сграбчи някакъв оголен череп и извика развълнувано:

– Аксел, Аксел! Човешки череп!

– Човешки череп ли, чичо? – възкликнах аз, не по-малко смяян.

– Да, мое дете! Ах, защо не са тук Милн Едуардс и дъо Катрфаж!
Защо не сте тук, дето се намирам сега аз, Ото Лиденброк!

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ОСМА

За да разбере читателят защо чичо ми призова тия прочути френски учени, трябва да знае за извънредно важното за палеонтологията събитие, което стана малко преди нашето заминаване.

На 28 март 1863 година под ръководството на Буше дьо Перт земекопи правели разкопки в кариерите на Мулен Киньон до Абвил, департамента Сом, във Франция, и на четиринадесет стъпки под земята открили човешка челюст. Това бе първото изкопаемо от този род, намерено до днес. До челюстта били намерени каменни брадви, очукани кремъци, оцветени и зеленияли от времето.

Около тази находка се вдигна много голям шум не само във Франция, но и в Англия и в Германия. Няколко учени от Френския институт, между които Милн Едуардс и дьо Катрфаж, се заеха сериозно с тази работа, доказаха автентичността на въпросната челюст и станаха горещи защитници на „процеса на челюстта“, както го нарекоха англичаните.

Към английските геолози Фалконер, Бъск, Карпентър и други, които не оспориha факта, се присъединиха и германски учени и на първо място, най-буиният и възторжен между тях чичо ми Лиденброк.

Автентичността на човешка кост от четвъртичната ера изглеждаше безспорно доказана и бе възприета от всички.

Но в лицето на господин Ели дьо Бомон тази теория намери упорит противник. Този учен с голяма известност твърдеше, че почвата в Мулен Киньон не е от допотопна ера, а е от по-късно образуване и като се присъединяваше към мнението на Кювие, той не се съгласяваше, че човекът е бил съвременник на животните от четвъртичната ера. Чичо ми заедно с огромното болшинство от геолози не се предаваше, спореше, караше се и господин дьо Бомон остана почти единствен на своята позиция.

Ние познавахме в подробности цялата работа, но не подозирахме, че откакто бяхме тръгнали, въпросът е претърпял ново развитие. Други подобни челюсти, макар и да принадлежали на индивиди от различен тип и различни националности, били открити в рохкавите сиви почви на някои пещери във Франция, Швейцария, Белгия, както и оръжия, прибори, инструменти, кости на деца, младежи, мъже, старци. И следователно съществуването на човека от четвъртичната ера се потвърждаваше с всеки изминат ден.

Но и това не беше всичко. Нови останки, изровени от третичния плиоцен, дали повод на още по-смели учени да припишат дълбока древност на човешкия род. Останките не били наистина човешки кости, а само предмети, обработвани от човека – пищяли и бедрени кости на разни животни, но гравирани и носещи отпечатъка на човешки труд.

По такъв начин с един скок човекът се връщаше с векове назад по стълбата на времето Той предшествуваше мастодонта, ставаше съвременник на „Елефас меридионалис“⁵². Той съществуваше от сто хиляди години, щом като това бе времето, което най-известните геолози определяха за образуването на плиоцена!

В такова състояние се намираще тогава палеонтологията и това, което ни бе известно, бе достатъчно, за да обясни отношението ни към костницата край морето Лиденброк. Всеки ще разбере смайването и възторга на чичо, особено след като двадесет крачки по-далеч той се изправи буквално лице срещу лице с един от представителите на човека от четвъртичния период.

Веднага можеше да се разбере, че това е човешко тяло. Не бих могъл да кажа дали в случая някаква особеност на почвата както в гробището Сен Мишел в Бордо бе допринесла за запазването на това тяло през вековете, но този труп имаше опъната, изсъхнала кожа. Крайниците му поне наглед не бяха вдървени, зъбите му бяха непокътнати, косата – гъста, ноктите на ръцете и краката бяха страхотно израснали. Виждах ме го такъв, какъвто е бил приживе.

Онемях пред това видение от минали времена. Чичо ми, обикновено толкова приказлив и невъздържан, също мълчеше. Ние вдигнахме тялото и го изправихме. То ни гледаше с кухите си очници. Опипвахме кънтящите му гърди.

След известно мълчание чичо ми бе победен от професора. Ото Лиденброк даде воля на нрава си, той забрави защо бяхме пътували, къде се намирахме, забрави огромната пещера, в която се бяхме промъкнали. Навярно си мислеше, че се намира в Йоханеум, пред студентите си, защото гласът му стана наставнически и той заговори пред някаква въображаема аудитория:

– Господа, имам чест да ви представя човек от четвъртичната ера. Велики учени отричаха съществуването му. Други, не по-малко велики, поддържаха обратното. Неверните томовци на палеонтологията, ако се намираха сега тук, биха могли да го пипнат с пръст и да се уверят, че са

52. Южният слон (лат.). Б.пр.

се заблуждавали. Зная, че науката трябва да се отнася предпазливо към подобни находки. Зная как Барнум⁵³ и други шарлатани от същото тесто са използвали съществуването на останките от праисторическия човек. Познавам баснята за капачето на коляното на Аякс, приказката за тъй нареченото тяло на Орест, намерено от спартанците, и за трупа на Асте-риус, за когото говори Паузаниас и който бил дълъг десет лакти. Четох и описанията на скелета, открит в Трапани през четиринадесетия век, който са приписвали на Полифем⁵⁴, както и случката с гиганта, изровен през шестнадесетия век в околностите на Палермо. И вие знаете не ползе от мен за едрите кости, открити през 1577 година край Люцерн, които известният Феликс Платер твърдеше, че са кости на гигант, висок деветнадесет стъпки. Аз съм чел с интерес трактатите на Касанион и всички бележки, забележки, доклади, речи и спорове, публикувани във връзка с откриването на скелета на вожда на Цимбрите, Тевтобохус, поробителя на Галия, и намерен в някаква пясъчна кариера в Дофине през 1613 година! През осемнадесетия век бих оспорвал заедно с Пиер Кампе съществуването на доадамовите хора на Шьохцер! Притежавам и един труд, озаглавен „Гиганс...“.

Тук се прояви вроденият недъг на чичо ми, който не можеше да произнася пред хората трудни за изговаряне думи.

– Труда, озаглавен „Гиганс...“ – повтори той.

Той не можа да продължи по-нататък.

– „Гигантео...“

Невъзможно! Злополучната дума просто не искаше да излезе от устата му. Как биха се смели в Иоханеум!

– „Гигантотеология“ – успя да изговори професор Лиденброк между две проклетия.

И той продължи с още по-голямо оживление.

– Да, господа. Всички тия неща ми са известни! Зная също така, че Кювие и Блуменбах са познали, че това са обикновени кости на мамонт и други някои животни от четвъртичната ера. Но тук всяко съмнение би било обидно за гамата наука! Трупът е тук! Вие можете да го видите, да го пипнете! Това не е скелет, а непокътнато тяло, запазено сякаш изключително в интерес на антропологията!

Не исках да оспорвам последното му твърдение.

– Ако можех да измия това тяло в слаб разтвор от сярна киселина,

53. Барнум – известен американски цирков директор от XIX век. Б.пр.

54. Полифем – циклоп, митологически герой. Б.пр.

пръстта и тия разноцветни раковини, които са се впили в него, ще изчезнат – продължи професорът. – Но не разполагам с този ценен разтвор. При все това тялото и в този вид може да ни разкаже собствената си история.

Тук професорът хвана трупа и започна да го обръща сръчно като фокусник.

– Сами виждате, че той няма и шест стъпки височина и сме далеч от въображаемите гиганти. Колкото до расата, към която той принадлежи, тя е очевидно кавказка. Той е от бялата раса, от нашата раса! Черепът на този труп е яйцевиден, скулите не са много изпъкнали, челюстта не е прекомерно развита. Той няма нито един белег на прогнатизъм, който видоизменя лицевия ъгъл⁵⁵. Ако измерите този ъгъл, ще видите, че има почти деветдесет градуса. Но аз ще ида още по-далеч по пътя на логичното мислене и ще се осмеля да кажа, че този екземпляр на човешкия род принадлежи към семейството на япетите, което е разпространено от Индия до границите на Западна Европа. Не се усмихвайте, господа!

Никой не се усмихваше, но професорът беше свикнал да вижда как лицата разцъфват в усмивки по време на лекциите му.

– Да – подхвана той още по-оживено. – Това е човек, съвременник на мастодонтите, чиито кости са осеяли този амфитеатър. Но аз не мога да ви кажа по какъв път той е стигнал дотук и как земните пластове, в които е бил заровен, са се плъзнали до тази огромна кухня на земята. Навярно в четвъртичната ера са ставали все още значителни смущения в земната кора. Непрекъснатото изстиване на земното кълбо е предизвикало пукнатини, разпуквания и свличания, които са повличали и част от горните пластове. Аз не мога да изкажа категорично становище, но човекът е тук, заобиколен от предмети на своя труд – брадви и кремъци, които дадоха името на каменната ера. Аз не мога да се съмнявам в древния му произход, освен ако и той като мен не е дошъл тук като пътешественик, като пионер на науката.

Професорът млъкна. Аз започнах възторжено да ръкопляскам. Впрочем чичо ми имаше право и дори по-големи учени от племенника му мъчно можеха да го оборяят.

Имаше и друго доказателство. Това вкаменено тяло не беше

55. Лицевият ъгъл е образуван от две плоскости – едната, повече или по малко вертикална, се допира на челото и резците. Другата е хоризонтална и минава през отвора на слуховите органи и долната част на носа. В палеонтологията прогнатизъм се нарича издадената напред челюст, която изменя лицевия ъгъл. Б.автора.

единственото в огромната костница. На всяка крачка започнахме да срещаме тела, повалени в праха, и чичо ми можеше да избере най-чудния измежду тях, за да убеди неверниците.

И наистина чудна гледка представляваха останките на тия поколения хора и животни, събрани в това гробище. Но пред нас възникна един труден въпрос, който не посмяхме да разрешим. Дали тези живи същества бяха попаднали тук край морето Лиденброк, след като са били вече превърнати в прах? Или пък са живели в този подземен свят, под това неестествено небе, раждайки се и умирайки като обитателите на земята? Досега бяхме срещнали само морски чудовища и риби. Не бродеха ли все още по тия пустинни брегове някои хора на бездните?

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА

В продължение на половин час вървахме сред тия купчинки кости. Ние отивахме все напред, подтиквани от горещо любопитство. Какви ли други чудеса съдържаше тази пещера, какви ли съкровища за науката? Погледът ми беше готов да възприеме, всякакви изненади, а въображението ми всякакви чудесии.

Морските брегове отдавна се бяха скрили зад хълмовете, които обграждаха костницата. Непредпазливият професор, без да се безпокои много, че можем да се заблудим, ме водеше все по-надалеч. Ние вървахме мълчаливо, облени от електрическите лъчи. Поради някакво явление, което не можех да си обясня и благодарение на равномерното си разпространение светлината къпеше всички страни на предметите. Източникът ѝ не беше в определена точка в пространството и предметите не хвърляха никаква сянка. Човек можеше да помисли, че се намира сред лято, по обед на екватора, под отвесните слънчеви лъчи. Водните изпарения бяха изчезнали. Скалите, далечните планини, неясните очертания на някакви гори в далечината добиваха странен вид под равномерното разпределение на светлината. Приличахме на въображаемия хофманов герой, който загубил сянката си.

Изминахме около една миля и пред очите ни се показва крайт на грамадна гора. Това не беше вече гора от гъби както при порт Гройбен. Това беше растителност от третичния период в цялото ѝ величие. Грамадни палми от отдавна изчезнали видове, прекрасни палмацити, борове, тисове, кипариси, туюй представляваха семейството на иглолистните и бяха преплетени в страшно омотани лиани. Мек килим от мъх покриваше земята. Поточета ромоляха под гъсталака, който не пазеше никаква сянка. Край водата растяха папрати, прилични на тия, които хората отглеждат в парниците. Но дърветата, храстите и растенията, лишени от животворната слънчева светлина, бяха безцветни.

Всичко се преливаше в еднообразен, сякаш избелял кафен цвят. Листата, лишени от зеленина, и дори цветята, толкова многобройни в тази третична епоха, през която са се появили, бяха безцветни и не ухаеха, сякаш бяха направени от избеляла на въздуха хартия.

Чичо ми Лиденброк навлезе решително в тази гигантска гора. Последвах го не без известен страх. Щом като природата беше създала в изобилие растителна храна, защо тогава да не се срещат и опасни

млекопитаещи? По-горе полянки, образувани от повалени дървета, разядени от времето, растяха бобови, брошови и други растения, както и хиляди храсти, обичани от преживните животни през всички периоди. После се появиха разбъркано дървета от различни пояси на земната повърхност. Дъбът растеше край палмовото дърво, австралийският евкалиптус се опираше до норвежкия бор, северната бреза преплиташе клоните си с новозеландското дърво каурис. Това смесение на видовете можеше да обърка понятията и на най-остроумния ботаник.

Внезапно се спрях. Дръпнах и чичо си.

Разсеяната светлина позволяваше да се забелязват и най-малките предмети в дълбочината на гората. Стори ми се, че видях... Но не, аз наистина видях със собствените си очи огромни фигури, които се движеха под дърветата! Това бяха грамадни животни – цяло стадо мастодонти, не изкопаеми, а живи и съвсем прилични на ония, чиито останки бяха намерени в тресавищата на Охайо през 1801 година. Видях тия грамадни слонове, хоботите на които се провираха като змии между дърветата. Чух скърцането на дългите им зъби, които пробиваха старите дънери. Те кършеха клони, скубеха листа и ги поглъщаха в огромни количества с широките си уста.

Този предисторически свят от третичната и четвъртичната ера, който бях видял насън, стоеше пред очите ми. Намирахме се сами в недрата на земята, предоставени на милостта на дивите му обитатели. Чичо ми ги гледаше.

– Хайде – каза той, като ме дръпна за ръка. – Напред! Напред!

– Не! – развиках се аз. – Не! Ние нямаме оръжие. Какво ще правим сред това стадо грамадни четириноги? Хайде, чичо, нека се върнем! Нито едно човешко същество не може да предизвика безнаказано яростта на тия чудовища!

– Нито едно човешко същество ли? – отвърна чичо ми, като сниши глас, – Ти грешиш, Аксел! Виж, виж там! Струва ми се, че виждам едно живо същество! Едно същество, което прилича на нас – един човек!

Погледнах, вдигнах рамене и отказах да вярвам на очите си. Но в края на краищата трябваше да се съглася с очевидното.

На по-малко от четвърт миля, облегнато на огромно дърво каурис, едно човешко същество, един Протей на този подземен свят, един син на Нептун, пазеше безбройното стадо мастодонти!

*Immanispecoris custos, immanior ipse!*⁵⁶

56. Пазач на гигантско стадо и сам гигантоподобен. Б.пр.

Да! Гигантоподобен! Това не беше вкамененият труп, който бяхме намерили в костницата, а великан, способен да държи в подчинение тия зверове. Ръстът му надхвърляше дванадесет стъпки. Главата му беше колкото биволска глава и се губеше в дълга, дива коса, която приличаше на гривата на първите слонове. Той размахваше огромен прът – достойна гега за този праисторически овчар.

Ние замряхме неподвижни, поразени. Но той можеше да ни забележи. Трябваше да бягаме.

– Елате! Елате! – извиках аз, като повлякох чичо си. За пръв път той се подчини.

Четвърт час по-късно ние бяхме далеч от погледа на този опасен враг.

Сега когато размислям спокойно и трезво, когато са изминали месеци от тази необикновена и свръхестествена среща, какво да мисля, какво да вярвам? Не! Това е невъзможно. Ние сме били заблудени. Очите ни не са видели това, което им се сторило, че виждат. Никакво човешко създание не съществува в този подземен свят! Никакъв човешки род не обитава тия пещери във вътрешността на земята, без да има някаква връзка с жителите на повърхността, без да се интересува за тях. Това е безсмислено. Пълна безсмислица!

По-склонен съм да допусна съществуването на някакво животно, което по външност прилича на човек, някаква маймуна от първите геологически времена, протопитек или мезопитек, подобен на онзи, който е бил намерен от Ларте в костницата край Сансан! Но това животно надминаваше по ръст всички размери, познати на палеонтологията! Няма значение! Това е маймуна. Да, маймуна, колкото и невероятно да е. Не може да бъде човек, жив човек и заедно с него цяло поколение, погребано в недрата на земята. Невъзможно!

Напуснахме светлата гора, онемели от учудване, потиснати от изумление, граничещо със затъпяване. Ние бягахме въпреки волята си и това бягство приличаше на бягство в кошмарен сън. Върнахме се инстинктивно към морето Лиденброк и не зная дали нямаше да се отдам на някакви изстъпления, ако не бе една мисъл, която ме накара да изтрезнея.

Бях сигурен, че се намирам в съвършено непозната местност, но започнах да срещам все по-често някои канари, които ми напомнях скалите край порт Гройбен. Приликата беше поразителна. Поточета и водопади се стичаха със стотици по назъбените скали. Стори ми се, че виждам същия бряг, осеян със „surtarbrandur“, върното поточе Хансбах,

пещерата, дето се бях свестил; но няколко крачки по-нататък разположението на скалистия бряг, появата на някое поточе, неочаквания профил на някоя скала ме хвърляше отново в съмнение.

Професорът също се колебаеше. И той не можеше да се ориентира сред тази еднообразна местност. Това разбрах от няколко думи, които измърмори.

– Очевидно ние не сме се върнали там, отдето сме тръгнали, но като вървим по брега, ще се приближим до порт Гройбен – казах аз.

– В такъв случай няма смисъл да продължаваме тази разходка – отвърна чичо ми. – Най-добре е да се върнем при сала. Да не би да грешиш, Аксел?

– Не може човек да бъде съвсем положителен, защото всички тия скали си приличат. Но ми се струва, че познах склона, в подножието на който Ханс построи сала. Навярно се намираме близо до пристанището. А може би сме стигнали до него – прибавих аз, като се вгледах в едно заливче, което ми се стори познато.

– Не, Аксел. Щяхме да открием поне собствените си следи, а аз нищо не виждам...

– Аз пък виждам! – извиках, като се спуснах към някакъв предмет, който проблясваше в пясъка.

– Какво е това?

– Вижте – и аз показах на чичо си камата, която вдигнах от земята.

– Я виж ти! – учуди се чичо. – Твое ли е това оръжие?

– Не. Предполагам, че е ваше.

– Доколкото си спомням, никога не съм притежавал подобно нещо.

– Нито пък аз, чичо.

– Чудна работа.

– Напротив, няма нищо чудно. Понякога исландците носят такова оръжие и Ханс го е изгубил на брега...

– Ханс! – каза чичо ми, като поклати глава. И той разгледа внимателно ножа.

– Аксел – продължи той сериозно, – тази кама е от шестнайстия век. Това е истински кинжал, който благородниците са носели, за да довършат жертвата си⁵⁷. Ножът е от испански произход и не е нито твой, нито мой, нито пък на ловеца.

– Да не би да си мислите?...

57. Обикновено явление са били дуелите между благородниците, които са носели шпага и кинжал. Б.пр.

– Виж! Той не е ощърбен от прерязване на гърла. Острието е ръждасало и ръждата не е нито от вчера, нито от година, нито от един век!

Както винаги професорът се оживи и въображението му се развихри.

– Аксел – продължи той, – ние сме на път да направим някакво голяма откритие! Този нож е лежал на пясъка сто, двеста, триста години и се е нащърбил по скалите на това подземно море!

– Но той не е дошъл сам! – възразих аз. – Нито пък се е изкривил от само себе си! Някой ни е изпреварил!...

– Да. Един мъж.

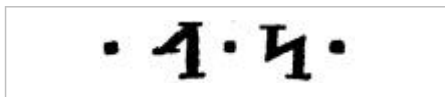
– Кой е този мъж?

– Този мъж е издълбал името си с камата! Този човек е искал още веднъж да отбележи пътя към центъра! Да потърсим, да потърсим!

С изострено любопитство тръгнахме край високата скала. Вгледахме се и в най-малкия процеп, за да проверим дали не се превръща той в галерия.

Достигнахме до едно място, където брегът се стесняваше. Морето се разливаше почти до подножието на скалите, като оставяше ивица, широка до един разтег. Между две издадени напред скали забелязахме входа на мрачен тунел.

Тук върху плоска гранитна скала личаха полуизтрити тайнствени букви – инициалите на смелия и легендарен пътешественик:

– А. С!... – извика чичо ми. – Арне Сакнусем! Винаги Арне Сакнусем!

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТА

От началото на пътешествието бях видял много чудни неща и си мислех, че нищо вече не може да ме изненада и учуди. Но когато видях тия две букви, издълбани тук преди триста години, аз се стъписах. Не само подписът на учения исландец можеше да се прочете върху скалата, но и камата, с която го бе издълбал, се намираше в ръцете ми. Бе невъзможно повече да се съмнявам в съществуването на пътешественика и в действителността на пътешествието му.

Докато тези мисли се въртяха в главата ми, професор Лиденброк се отдаде на възвеличаване на Арне Сакнусем.

– Чуден гений! – провикна се той. – Ти не си пропуснал нищо, за да посочиш и на други смъртни пътищата в земните недра и твоите събратя сега откриват следите, които си оставил преди три века в дъното на тия мрачни подземия. Ти си се погрижил и други да се възхищават на тези чудеса! Името ти, оставено ту тук, ту там, води право към целта пътешественика, достатъчно смел, за да тръгне по стъпките ти, това име ще бъде издълбано от собствената ти ръка и в центъра на земята! Сега аз също ще подпиша последната гранитна страница! Но нека от днес този нос, край това море, което ти пръв си открил, да носи во веки веков името нос Сакнусем!

Ето какво приблизително чух. Ентусиазмът, с който бяха пропити тия думи, се предаде и на мен. Някакъв вътрешен огън пламна в гърдите ми. Забравих опасностите по пътя, трудностите, които ще срещнем на връщане. Исках и аз да постигна онова, което друг бе направил, и нищо повече не ми се виждаше невъзможно.

– Напред! Напред! – извиках аз.

Спуснах се към мрачната галерия, но професорът – този буен човек, ме възпря и ме посъветва да бъда търпелив и хладнокръвен.

– Първо, ще се върнем при Ханс – каза той – и ще докараме сала тук.

С известна мъка се подчиних на тази заповед и се плъзнах бързо между крайбрежните скали. Докато вървахме, аз казах:

– Не смятате ли, чичо, че досега обстоятелствата твърде много ни помагаха?

– Така ли мислиш, Аксел?

– Да. Дори бурята ни върна на правия път. Нека бъде блогословена!

Хубавото време щеше да ни отдалечи от пътя ни, а тя ни върна към брега! Да допуснем, че бяхме ударили с носа (с носа на сала!) южните брегове на морето Лиденброк, какво щеше да стане с нас? Нямахме да открием името на Сакнусем и щяхме да се намираме на някакъв безизходен бряг.

– Наистина, Аксел, има нещо необикновено в това: уж плавахме на юг, а излязохме на север, и то на нос Сакнусем. Трябва да кажа, че това ми се вижда повече от чудно. Има нещо, което никак не мога да разбера.

– Какво значение има това? Няма защо да обясняваме фактите, трябва само да ги използваме.

– Така е, мое момче, но...

– Ще тръгнем отново на север. Ще минем под северните европейски страни – Швеция, Русия, Сибир и кой знае още къде! Няма да се движим под африканските пустини, ни го под водите на океана! За друго не искам дори и да зная!

– Да, Аксел, ти имаш право и всичко се развива много добре от момента, когато изоставихме това водоравно море, което не можеше да ни изведе доникъде. Сега ще слизаме, ще слизаме, ще слизаме, само ще слизаме. Знаеш ли, че за да стигнем до центъра на земята, ни остават само хиляда и петстотин левги път?

– Ах! – извиках аз. – Не заслужава да се споменава тази подробност! Напред!

Този безумен разговор продължи и когато се върнахме при сала. Всичко бе готово за отплаване. Багажът бе натоварен. Качихме се на сала, вдигнахме платното и Ханс насочи сала покрай брега към нос Сакнусем.

Вягърът не беше благоприятен за такъв плавателен съд като нашия и бяхме принудени от време на време да се придвижваме с помощта на бастуните. Често скалите, които се издаваха навътре в морето, ни принуждаваха да описваме големи дъги. Но най-сетне след три часа плаване към шест часа вечерта стигнахме до удобно за акостиране място.

Скочих пръв на брега, след мен скочиха чичо ми и исландецът. Пътуването по море не бе ме успокоило. Напротив. Аз дори предложих да унищожим сала, за да прекъснем всякакъв път за отстъпление. Но чичо ми се противопостави. Той ни се видя необикновено въздържан.

– Поне – казах аз – да тръгнем, без да губим време.

– Добре, мое момче. Но нека преди това разгледаме тази нова галерия и да видим дали не ще стане нужда да приготвим въжените стълби.

Чичо ми включи румкорфовия апарат. Привързахме сала на брега и

го оставихме. Входът на галерията се намираше само на двадесет крачки отук и нашата малка група, предвождана от мен, се отправи незабавно към него.

Отверстието образуваше почти идеална окръжност и имаше четири-пет стъпки в диаметър. Тъмният тунел беше прокаран в голата скала, а еруптивните материи, на които някога е давал път, облепваха вътрешността му. Долната му част се намираше на равнището на земята и затова можеше да се стигне до него без никакъв труд.

Ние вървахме по водоравен път, но след няколко стъпки пред нас се изпречи огромна скала.

– Проклетата скала! – развиках се аз яростно, като видях непреодолимото препятствие.

Колкото и да търсихме наляво, надясно, нагоре, надолу, не намерихме никакъв проход, никакво разклонение. Изпитвах безкрайно разочарование и не исках да се примиря с тази пречка. Навеждах се. Гледах отдолу. Не видях никаква пукнатина. Гледах отгоре. Все същото гранитно препятствие. Ханс освети с фенера цялата стена, но не се виждаше никаква цепнатина.

Трябваше да се откажем от всякаква надежда да минем.

Аз бях седнал на земята, а чичо ми крачеше насам-натам в тунела.

– Но как е минал Сакнусем? – чудех се аз.

– Да – каза чичо ми. – И той ли е бил възпрепятствуван от тази каменна врата?

– Не, не! – възразих живо аз. – Тази скала е задръстила внезапно прохода след някой трус или някое магнетично явление, което разтърсва земята. Много години са минали между връщането на Сакнусем и свличането на тази скала. Тази галерия е била очевидно един от пътищата на лавата и еруптивните материи са минавали свободно през нея. Вижете, по гранитния свод личат пресни пукнатини. Сводът е образуван от отделни грамадни камъни, сякаш това подземие-е правено от някой великан. Един ден под влияние на силния натиск този блок се е срутил като свод, останал без опора и заприщил входа. Сакнусем не е срещнал това препятствие и ако не го съборим, ние сме недостойни да стигнем до центъра на земята!

Така говорех аз. Духът на професора ме бе овладял напълно. Геният на откритията ме вдъхновяваше. Бях забравил миналото, пренебрегвах бъдещето. За мен на повърхността на това земно кълбо, в което бях проникнал, не съществуваше нищо – нито градовете, нито полята, нито Хамбург, нито Кьонигщрасе, нито клетата ми Гройбен, която навярно

смяташе, че съм загинал в земните недра.

– Е добре! – каза чичо ми. – Ще си пробием път с кирки и лостове!

– Скалата е много твърда за лост! – заявих аз.

– Тогава кирки.

– Много време ще отнеме!

– Но...

– Тогава барут! Мина! Ще минираме това препятствие и ще го вдигнем във въздуха!

– С барут!

– Разбира се. Всъщност работата се свежда до някакво парченце скала, което да се разбие!

– Ханс, залови се за работа! – извика чичо ми.

Исландецът отиде при сала и се върна с един лост, с който си послужи, за да направи огнище за мината. Това не бе никак лесно. Трябваше да се пробие достатъчно голяма дупка, за да се поберат петдесетте фунта пироксилинов взрив, експлозивната сила на който е четири пъти по-голяма от тази на обикновения барут.

Бях силно възбуден. Докато Ханс работеше, аз помагах на чичо си да приготви фитила, направен от овлажнен барут, увит в платнено чревце.

– Ще минем – казах аз.

– Ще минем – повтори чичо ми.

В полунощ привършихме сапъорската си дейност. Зарядът пироксилин бе поставен в огнището и фитилът се проточи през галерията до изхода ѝ. Сега вече една искра бе достатъчна, за да приведе в действие този мощен способ.

– Утре – каза професорът.

Трябваше да се примира и да чакам още шест безкрайни часа.

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЪРВА

Следният ден, четвъртък, 27 август, ще остане паметна дата в това подземно пътешествие. Когато си спомням за нея, сърцето ми се разтуптява от ужас. От този миг нататък нашият разум, нашата съобразителност, нашето умение не играят вече никаква роля и ние станаме играчка в ръцете на природните стихии.

В шест часа бяхме на крак. Наближаваше моментът, когато щяхме да си пробием път през гранитната стена с помощта на барута.

Аз издействувах честта да възпламеня мината. Веднага след това трябваше да отида при другарите си на сала, който не бяхме разтоварили, и щяхме да се отдалечим, за да предотвратим всяка опасност, тъй като експлозията можеше да не се ограничи само във вътрешността на скалата.

Според изчисленията ни фитилът щеше да гори десет минути, преди да възпламени силния минен заряд. Разполагахме с достатъчно време, за да се върна при сала.

Готвех се да изпълня ролята си с известно вълнение.

След като закусихме набързо, чичо ми и ловецът се качиха на сала, а аз останах на брега. Носех един фенер, с който трябваше да си послужа, за да възпламеня фитила.

– Отивай, мое момче – каза чичо ми, – и се върни веднага.

– Бъдете спокоен, чичо. Няма да зяпам по пътя.

Отправих се към входа на тунела, отворих фенера и хванах края на фитила.

Професорът държеше хронометъра си в ръка.

– Готов ли си? – извика той.

– Готов съм.

– Тогава пали, мое момче!

Допрях бързо фитила до пламъка, той запраща и аз веднага се затихах към брега.

– Качвай се и да се отдалечим – каза чичо.

Ханс силно отблъсна сала от брега и той навлезе двадесетина разтега навътре в морето.

Изживявахме трепетни мигове. Професорът следеше стрелката на хронометъра.

– Още пет минути – каза той. – Още четири... Само три.

Пулсът ми се ускори.

– Още две... Една!... Рухнете, гранитни планини!

Какво се случи тогава? Струва ми се, че не чух трясъка на експлозията, но формата на скалите внезапно се промени. Те се разтвориха като завеса. На самия бряг зина бездънна бездна. Морето побесня и се превърна в някаква огромна вълна, на гребена на която се изправи салът.

И тримата бяхме повалени. За по-малко от секунда светлината изчезна и бяхме погълнати от непроницаем мрак. После почувствах как губя почва не под краката си, а под сала и помислих, че той потъва. Но нямаше такова нещо. Поисках да кажа нещо на чичо си, но от воя на водите той не можеше да ме чуе.

Въпреки тъмнината, шума, изненадата, вълнението аз разбрах какво се бе случило.

Отвъд вдигнатата във въздуха скала е имало бездна. Експлозията предизвикала същинско земетресение в разпукнатата почва, пропастта зинала и морето, превърнато в порой, ни въвличаше в нея.

Чувствах, че съм загубен.

Не зная дали мина час или два. Притиснахме се един о друг, хванати за ръце, за да не бъдем изхвърлени от сала. Когато той се блъскаше в стените, ние усещахме силни удари. Но това се случваше рядко, от което разбрах, че галерията чувствително се е разширила. Без съмнение това бе пътят, следван от Сакнусем, но от неблагоприятие ние бяхме повлекли със себе си цяло море.

Естествено, тези мисли се раждаха в неясна и смътна форма. Едва успях да ги свържа през време на това главоломно препускане, което приличаше на падане. Ако се съдеше по силата, с която въздушната струя ме удряше в лицето, скоростта ни надминаваше тази на най-бързите влакове. При това положение бе невъзможно да запалим факел, а единственият ни електрически апарат бе повреден при експлозията.

За това бях силно изненадан, когато до мен проблесна светлина, която се разля върху невъзмутимото лице на Ханс. Сръчният ловец бе успял да запали фенера и макар пламъкът едва да мъждукаше, той хвърляше бледа светлина в ужасния мрак.

Галерията беше широка, както бях предположил, и недостатъчното осветление не ни позволяваше да видим двете ѝ стени едновременно. Наклонът на водата надминаваше този на най-бързите американски водопади. Повърхността ѝ бе направена сякаш от сноп стрели, пуснати с извънредно голяма сила. Не намирам по-точно сравнение, за да предам

впечатлението си. Понякога салът започваше да се върти, увлечен от някакъв въртоп. Когато се приближавахме до една от стените на галерията, насочвах лъчите на фенера и можех да съдя за скоростта ни по това, че издатините на скалата се превръщаха в безкрайни линии, така че ние бяхме буквално впримчели в мрежа от бягащи линии. Прецених, че се движим със скорост до тридесет левги в час.

Чичо ми и аз се бяхме опрели в парчето от мачтата, която се бе счупила при катастрофата, и погледите ни блуждаеха. Бяхме с гръб към въздушната струя, за да не се задушим от скоростта на движението, която никоя човешка сила не можеше да обуздае.

Часовете минаваха. Положението не се измени, но едно обстоятелство още повече го усложни.

Когато се опитах да подреда малко товара, видях, че по-голямата му част бе изчезнала още по време на експлозията, когато морето заплашваше да потопи сала. Поисках да разбера с какво точно разполагаме и затърсих с фенер в ръка. От уредите бяха останали само хронометърът и компасът. От възжените стълби – някакво парче въже, омотано около остатъка от счупената мачта. Не бе останал нито един лост, нито кирка, нито чук и – непоправима беда – не разполагаме с храна дори за един ден!

Претършувах всички ъгълчета на сала, образувани от гредите и талпите, но нищо не намерих. Имахме всичко на всичко някакво парче сушено месо и няколко сухара.

Гледах тъпо! Просто не ми се вярваше. А всъщност защо ли се бях толкова загрижил за това? Дори да имахме храна за месеци или години, можехме ли да се измъкнем от дълбините, в които ни бе въвлякъл пороят? Имаше ли смисъл да се страхуваме от мъките на глада, когато смъртта дебнеше на всяка крачка? Дали изобщо щяхме да имаме време да загинем от глад?

Но по някаква чудна игра на въображението забравих сегашните опасности и се замислих за бъдещите, които си представих в ужасна светлина. А може би въпреки всичко щяхме да успеем да се измъкнем от развилнелия се порой и да се върнем на земната повърхност. Но не знаех как ще стане това, нито пък можех да си представя къде ще бъдем изхвърлени. Но дори едно на хиляда – все пак е някаква вероятност, докато опасността от гладна смърт не ни оставаше и най-малка надежда.

Мина ми през ума да кажа всичко на чичо, да му разкрия бедственото положение, в което бяхме изпаднали, и да пресметнем точно времето, което ни оставаше да живеем. Но намерих сили да не кажа нищо,

защото исках той да запази хладнокръвие.

В този момент светлината на фенера постепенно намаля и той съвсем изгасна. Фитилът бе догорял и отново ни обгърна непрогледен мрак. Оставаше ни още един факел, но той не би могъл да гори и трябваше да изоставим всяка надежда да разпръснем мрака. Тогава аз като дете затворих очи, за да не гледам тъмнината.

След известно време, което ми се стори доста дълго, скоростта на сала се увеличи. Разбрах това по въздуха, който шибаше лицето ми. Наклонът на водата стана много голям и помислих, че вече не плаваме върху водата, а падаме. Имах чувството, че летя право надолу. Чичо ми и Ханс ме държаха здраво за ръцете.

Внезапно, след известно време, усетих някакъв удар. Салът не се беше блъснал в някакво препятствие, но беше престанал да пада. В този момент същински водопад се изсипа върху него. Дъхът ми се пресече и почнах да се давя.

Това неочаквано наводнение не трая много. След няколко секунди можах с пълни гърди да вдишам въздух. Чичо ми и Ханс стискаха ръцете ми до болка и тримата все още се намирахме върху сала.

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ВТОРА

Предполагам, че беше около десет часа вечерта. След това произшествие първото възприятие, което заработи, бе слухово. Почти веднага почнах да чувам. В галерията се възцари тишина и грохотът, който с часове ме бе проглушавал, заглъхна. Най-сетне долвих като някакъв шепот следните думи на чичо си:

- Изкачваме се!
- Какво искате да кажете? – възкликнах аз.
- Да, ние се изкачваме! Изкачваме се!

Протегнах ръка и напипах стена. Ръката ми се разкървави. Изкачваме се с голяма бързина.

- Факелът! Факелът! – възкликна професорът.

Ханс едва успя да го запали и макар пламъкът да бе обърнат надолу от възходящото ни движение, той хвърляше достатъчно светлина, за да виждаме наоколо.

– Така си мислех – каза чичо ми. – Намираме се в същински кладенец, който няма дори и четири разтега в диаметър. Водата достигна дъното на галерията и сега се изкачва заедно с нас.

- Къде?

– Това не зная, но трябва да сме готови да посрещнем всяка изненада. Изкачваме се с една бързина, която преценявам на два разтега в секунда или сто и двадесет тоаза в минута, или повече от три левги и половина в час. При такава бързина може да извървим доста път.

– Да. Ако нищо не ни спре и ако този кладенец води изобщо донякъде! Но ако той е затворен и ако въздухът постепенно се сгъсти под натиска на водната маса, ние ще бъдем смазани!

– Аксел – отвърна професорът съвсем спокойно, – положението ни е почти отчайващо, но имаме известни възможности да се спасим и аз мисля за тях. Всеки миг можем да загинем, но можем и всеки миг да бъдем спасени. Трябва да сме в състояние да използваме и най-малките благоприятни обстоятелства.

- Но какво да правим?
- Трябва да се нахраним, за да възстановим силите си.

При тия думи погледнах вторачено чичо си. Сега вече трябваше да му нанеса удара, който исках да му спестя.

- Да се нахраним ли? – измънках аз.

– Да, и то веднага.

Професорът каза няколко датски думи на Ханс, който поклати глава.

– Как! – изрева професорът. – Нима сме останали без храна?

– Да. Ето какво е останало – едно парче сушено месо за трима ни!

Чичо ми ме гледаше, сякаш не искаше да разбере смисъла на думите ми.

– Е – казах аз, – още ли смятате, че ще можем да се спасим?

Не последва никакъв ответ.

Мина цял час. Започнах да изпитвам ужасен глад. Спътниците ми също страдаха, но никой от нас не смееше да посегне на тази жалка храна.

Междувременно ние продължавахме да се изкачваме бързо. Понякога дъхът ми се пресичаше като на въздухоплавателите, които се издигат прекалено бързо във висините. Но ако те трябва да се борят срещу все по-големия студ, който срещат в горните атмосферни пластове, ние бяхме подложени на обратно действие. Температурата се повишаваше с обезпокоителни размери и достигаше положително четиридесет градуса.

Какво ли означаваше тази промяна? Досега фактите потвърждаваха теорията на Дейви и на Лиденброк. Досега огнеупорните скали, електричеството, магнетизмът създаваха особени условия, които измениха природните закони, като влияеха да се поддържа умерена температура, защото според мен теорията на вътрешния огън продължаваше да бъде единствената приемлива хипотеза. Не бяхме ли сега тласнати в една среда, дето тези явления се проявяваха с неумолима закономерност и в която температурата превръщаше скалите в огнетечна маса? Аз се страхувах от това и го казах на професора.

– Ако не се удавим или не си разбием главите и ако не умрем от глад, остава ни най-малко възможността да изгорим живи.

Професорът само вдигна рамене и се задълбочи в размишления.

Мина един час. Като изключим лекото повишаване на температурата, положението с нищо не се е променило. Най-сетне чичо ми наруши мълчанието.

– Сега – каза той – трябва да решим.

– Какво има за решаване? – попитах аз.

– Трябва да възстановим силите си. Ако се опитаме да продължим живота си с няколко часа, като пестим останалата ни храна, ние ще бъдем слаби до последния миг.

- Да. До последния миг, който няма да закъснее.
- А дотогава, ако ни се представи някоя възможност за спасение, откъде ще черпим сили да действуваме?
- Но след като изядем това парче месо, какво ще остане?
- Нищо, Аксел, нищо. Но по-хубаво ли ще се нахраним, ако го изядем с очи? Ти разсъждаваш като безволев човек, като същество, лишено от всякаква енергия!
- Не се ли отчайвате! – възкликнах аз с раздражение.
- Не! – отвърна твърдо чичо.
- Вие продължавате да се надявате, че има някаква възможност за спасение?
- Да, разбира се! Не мога да допусна, че докато сърцето на един човек, надарен с воля, тупти, докато в тялото му трепти живот, той може да отстъпи пред отчаянието.

Какви думи! Човекът, който ги произнасяше при такива обстоятелства, беше очевидно с необикновена закалка.

- Но какво искате да направите? – запитах аз.
- Искам да изядем до последна троха храната, която ни остава, и да възстановим изразходваните си сили. Нека този обед бъде последен! Но вместо да бъдем изтощени, поне ще бъдем отново мъже.
- Тогава да изядем всичко! – извиках аз.

Чичо ми взе парчето месо и няколкото сухара, спасени при корабкрушението, раздели всичко на три равни части и ги раздаде. Това представляваше около един фунт⁵⁸ храна за всеки от нас. Професорът ядеше лакомо и с някакво трескаво настървение; аз – въпреки глада – ядях без удоволствие, почти с отвращение; Ханс, както винаги невъзмутим, дъвчеше бавно и безшумно малки хапки с присъщото спокойствие на човек, който не се безпокоеше за бъдещето. Той бе намерил една манерка, пълна до половина с хвойнова ракия, и ни предложи това благотворно питие, което ме пооживи.

- Fortraffling! – каза Ханс, като отпи от ракията.
- Чудесно! – отвърна чичо ми.

Бях малко обнадежден. Но ние се хранехме за последен път. Беше пет часа сутринта.

Човек е така устроен – когато е здрав, не може да си представи, че може да се разболе. Веднъж задоволил нуждата от храна, той трудно може да си представи ужасите на глада. Той трябва да ги усеща, за да ги

58. 1 фунт – приблизително 500 грама. Б.пр.

разбере. Така че след дълги пости достатъчни са няколко хапки месо и сухар, за да забравим някогашните си терзания.

След като се нахранихме, всеки се отдаде на собствените си размишления. За какво ли мислеше Ханс, този човек от Крайния запад, у когото надделяваше фаталистичното примирение на ориенталците? Аз се отдадох на спомените, пренесох се на земната повърхност, която не би трябвало да напускам. Къщата на Кьонигщрасе, клетата ми Гройбен, добрата Марта се мярнаха като някакви видения пред очите ми и ми се стори, че долавам сред злокобния грохот, който пробягваше по гранитните масиви, шума на земните градове.

Чичо ми беше „винаги на своя пост“. Той разглеждаше внимателно с факел в ръка земните пластове и се опитваше да определи къде се намираме, като наблюдаваше тяхното разположение. Неговите сметки или по-точно казано, предположенията му можеха да бъдат само приблизителни. Но един учен е истински учен само когато може да запази хладнокръвие. Разбира се, професор Лиденброк притежаваше това качество, което в него надхвърляше обикновените рамки.

Чух го да шепне геоложки термини, които разбрах, и неусетно се увлякох в последното ни изследване.

– Еруптивен гранит – каза той. – Намираме се все още в примитивната ера. Но ние се изкачваме! Изкачваме се! Кой знае?

Кой знае? Чичо ми не губеше надежда. Той опипа отвесната стена и след малко каза:

– Ето гнайс, а ето и слюда! Така! Наближаваме до пластове от преходната ера и тогава...

Какво ли искаше да каже професорът? Дали можеше да измери дебелината на земната кора, надвиснала над главите ни? Разполагаше ли с някакво средство, за да направи такова изчисление? Той нямаше манометър и никакво приблизително пресмятане не можеше да го замести.

Междувременно температурата продължаваше да се повишава и аз бях облян в пот сред тази нажежена атмосфера. Тя можеше да се сравни само с топлината, излъчвана от пещите на една леярница, когато изливат разтопения метал. Ханс, чичо ми и аз бяхме принудени да свалим саката и жилетките си. Допирът на най-леката дреха беше непоносим, почти болезнен.

– Не се ли изкачваме към някакво огнище? – извиках аз, когато температурата още повече се повиши.

– Не – отвърна чичо ми. – Това е невъзможно! Невъзможно е!

– Но – възразих аз, след като пипнах скалата – стената пари!

Опитах се да потопя ръка във водата, но веднага я отдръпнах.

– Водата пари! – възкликнах аз. Този път професорът отвърна с яростен жест. Обзе ме непреодолим ужас, който се загнезди в ума ми. Предусещах близка катастрофа, непостижима и за най-смелото въображение. Една мисъл, в началото неясна и плаха, постепенно се превърна в убеждение. Аз я отхвърлих, но тя се връщаше упорито. Не смеех да я назова, но убеждението ми се засили от някои неволни наблюдения. При слабата светлина на факела можах да забележа, че гранитните пластове се размърдаха, бях свидетел на едно природно явление, в което електричеството играеше някаква роля; и после необикновената топлина, врялата вода!... Реших да погледна компаса.

Той беше пощурял!

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ТРЕТА

Да – пошуриял! Стрелката подскочаше от единия полюс на другия, обикаляше целия циферблат и се въртеше, сякаш ѝ се виеше свят. Знаех, че според общоприетите теории земната кора никога не е в абсолютен покой. Измененията, станали при разпадането на материите във вътрешността, постоянното движение на течната разтопена материя, действие на магнетизма непрекъснато я разтърсват дори когато живите същества на повърхността ѝ не подозират тия движения. При друг случай това явление не би ме уплашило или поне не би породило в ума ми ужасяващата мисъл.

Но други факти, както и някои подробности *sui generis*⁵⁹ не можеха по-дълго да ме заблудят. Гърмежите зачестиха и се усилиха страхотно. Те можеха да се сравнят само с гърмоленето на много каруци, които препускат по павиран път. Някакъв неспирен гърмеж.

Освен това пошурелият, разстроен от електрически смущения компас засилваше убеждението ми: минералната кора заплашваше да се разбие, гранитните масиви – да се слоят, пукнатината – да се запълни, а ние – нищожни атоми, щяхме да бъдем сплескани в тая чудовишна преса.

– Чичо, чичо – извиках аз, – загубени сме!

– Какъв е пък този страх? – отвърна той с учудващо спокойствие. – Какво те прихваща?

– Какво ме прихваща ли? Вижте, стените се разклащат, скалите се разместват, горещината става непоносима, водата ври, парите се съгъстват, а стрелката на компаса е пошурияла – това са признаци на земетресение!

Чичо поклати бавно глава и каза:

– Земетресение?

– Да!

– Мисля, че грешиш, мое момче.

– Как? Не познавате ли признаците?

– На земетресението ли? Не! Очаквам нещо повече!

– Какво искате да кажете?

– Очаквам изригване, Аксел.

– Изригване ли? – извиках аз. – Ние се намираме в комина на

59. Своето рода (лат.). Б.пр.

действащ вулкан!

– Така предполагам – каза професорът усмихнат. – И това е голямо щастие за нас!

Голямо щастие! Дали чичо ми не е полудял? Какво означаваха неговите думи? Защо е тъй спокоен и усмихнат?

– Какво приказвате! – извиках аз. – Попаднали сме в действащ вулкан! Злата съдба ни е хвърлила по пътя на огнетечни лави, на разтопени скали, на кипящи води и на всевъзможни еруптивни материји! Ще бъдем изхвърлени, избутани, избълвани, вдигнати във въздуха с каменни блокове, пепел и сгур, сред вихрени пламъци! А вие смятате, че това е голямо щастие за нас!

– Да – отвърна професорът, като ме изгледа над очилата си. – Защото това е единствената възможност да се върнем на повърхността на земята.

Ще отмина бързо хилядите мисли, които напиха в мозъка ми. Чичо ми имаше право, свършено право, и никога той не ми се е виждал толкова смел и убедителен, както в този момент, когато очакваше и преценяваше спокойно възможностите, които щяха да се открият при едно вулканично изригване.

Ние все се изкачвахме. Изкачването продължи и през нощта. Наоколо пукотевицата се усили, почти се задушавах и помислих, че е дошъл последният ми час. Въпреки всичко обаче човешкото въображение е така устроено, че намерих време да се отдам на детински разсъждения. Не можех да овладее мислите си.

Бездруго бяхме понесени нагоре от еруптивен напън. Под сала кипеше вода, под която се надигаше огнетечна лава и камънаци, които щяха да се разпръснат на разни страни, щом изскочат през кратера. Намирахме се в комина на един вулкан. Това беше несъмнено.

Но този път няхахме работа със Снефелс, а с действащ вулкан. Коя ли беше тази планина и в коя ли част на света щяхме да бъдем изхвърлени?

Без съмнение това ще стане в северните области. Преди да пошурее, компасът винаги сочеше това направление. От нос Сакнусем бяхме понесени със стотици левги право на север. Дали не бяхме се върнали в Исландия? Може би ще бъдем изхвърлени през кратера на Хекла или през някой от седемте вулканични възвишения на острова? В радиус от петстотин левги на запад, при тази географска ширина, аз виждах само слабо проучените вулкани на северозападния американски бряг. На изток, при осемдесетия паралел, се намираще само вулканът Еск, на

остров Жан Майен, недалеч от Шпицберген. Наистина кратери имаше и те бяха достатъчно широки, за да избълват цяла армия! Но исках да разбера кой от тях щеше да ни послужи за изход.

На сутринта движението се ускори. С приближаването на земната повърхност, вместо да спадне, температурата още повече се повиши, но това явление бе в тясна връзка с вулканичното действие. Новото ни превозно средство се движеше от огромна сила. Налягането от напирашите пари в недрата на земята се равняваше на стотици атмосфери и ни тласкаше неудържимо нагоре. Но какви неизброими опасности се криеха в тази сила!

Отвесната галерия се разшири и златисти отблясъци се появиха. Вдясно и вляво виждах дълбоки тунели, които пропускаха гъсти пари. Огнени езици пълзяха по стените и пръскаха искри.

– Вижте, вижте, чичо! – извиках аз.

– Обикновени серни пламъци. Няма нищо по-естествено от това при изригване.

– А ако ни обхванат?

– Няма да ни обхванат.

– А ако се задушим?

– Няма и да се задушим. Галерията се разширява и при нужда ще изоставим сала, за да се приютим в някоя пукнатина.

– А водата, която напират?

– Няма вече вода, Аксел, а някаква каша от лава, която се издига към отвора на кратера.

И наистина водата се беше изпарила, за да направи място на клокочеща гъста еруптивна материя. Температурата стана непоносима и в тази среда термометърът би показал повече от седемдесет градуса! Бях облян в пот и положително щяхме да се задушим, ако не беше скоростта на движението.

Професорът обаче се отказа от намерението си да напуснем сала и добре направи. Колкото и зле да бяха сглобени тия няколко греди, те ни предлагаха здрава опора, която не можехме другаде да намерим.

Към осем часа сутринта за пръв път се случи нещо ново. Салът изведнъж застана съвсем неподвижен.

– Какво става? – запитах аз, разтърсел от внезапното спиране като от удар.

– Застой – отвърна чичо ми.

– Да не би изригването да стихва?

– Надявам се, че не!

Изправих се и се опитах да видя какво става наоколо. Може би салът се бе закачил в някоя скала и се противопоставяше на надигащата се еруптивна лавина. В такъв случай трябваше незабавно да го освободим.

Но причината бе друга. Колоната пепел, сгурия и камерни отломки беше също престанала да се изкачва.

– Спря ли изригването? – възкликнах аз.

– Ах! – отвърна чичо ми със стиснати зъби. – Ти се страхуваш от това, мое момче. Но успокой се. Затишието не ще продължи много. От пет минути сме спрели и след малко пак ще започнем да се изкачваме към кратера.

Докато говореше, професорът наблюдаваше хронометъра си и предсказанията му още веднъж се сбъднаха. Не след дълго салът бе понесен нагоре с голяма бързина, но след две минути отново се закова.

– Отлично! – зарадва се професорът, отбелязвайки часа, – След десет минути пак ще тръгнем.

– Защо след десет минути?

– Защото имаме работа с вулкан, който изригва на определени промеждутъци. Дава ни възможност и ние да си поемем дъх.

И това беше абсолютно вярно. В определената минута бяхме отново понесени нагоре с голяма бързина. Трябваше да се заловим за гредите, за да не паднем от сала. След това натискът спря.

Често съм мислил върху това явление, но не намирам задоволително обяснение. Очевидно не се намирахме в главния канал на вулкана, а в страничен тунел, където се усещаше само далечно отражение на самото изригване.

Не помня колко пъти се повтори тази маневра. Зная само, че силата, която ни бе понесла, ставаше все по-голяма, изхвърляше ни като същински снаряд. При застоите горещият въздух спираше дъха ни и ние се задушавашме. Помислих си каква благодат ще бъде, ако внезапно бъдем пренесени в северните области и студът достигнеше тридесет градуса под нулата. Разюзданото ми въображение се понесе сред снежните равнини на Арктика и оживих момента, когато ще мога да се търкалям върху ледения килим на полюса! Постепенно главата ми, разтърсена от повторните трусове, съвсем се замая и ако не беше Ханс, сякаш на няколко пъти да си разбия черепа в гранитната скала.

Не си спомням какво точно стана през последните часове. Долавях само неясни, продължителни гърмежи, усещах трусове и бързото въртене на сала. Той се люшкаташе по течната лава под дъжд от пепел сред съскащи пламъци. Някакъв ураган, сякаш предизвикан от мощен

вентилатор, разгаряше подземните огънове. За последен път зърнах лицето на Ханс, осветено от пожарите, а в мен се надигаше безкраен страх, който могат да изпитват само осъдените, вързани на дулото на някое оръдие, в момента когато то гръмва и разпръсва тялото им в небесата.

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА

Когато отново отворих очи, видях, че водачът ме бе хванал със силната си ръка през кръста. С другата той подкрепяше чичо ми. Не бях тежко ранен, но се чувствавах като пребит. Лежах на склона на някаква планина на две крачки от една пропаст, в която при най-малкото движение можех да полетя. Ханс ми бе спасил живота, когато съм се търкалял по склоновете на кратера.

– Къде се намираме? – попита чичо ми, който изглежда беше много ядосан, че се е върнал на земята. Ловецът вдигна рамене в недоумение.

– Не сме ли в Исландия? – попитах аз.

– Неј – отвърна Ханс.

– Как така не! – възкликна професорът.

– Ханс греша – прибавих аз, като се понадигнах. След безбройните изненади през това пътешествие трябваше ни да преживеем още едно. Очаквах да видя някакъв връх, покрит с вечни снегове, изправен сред пустинните полета на Севера и огрян от бледите лъчи на полярното небе. Но ние се намирахме върху склона на някаква планина под палещите лъчи на слънцето.

Не исках да вярвам на очите си, но слънцето, което изгаряше тялото ми, изключваше всяко съмнение. Бяхме излезли полуголи от кратера и грейналото слънце, което от два месеца не бяхме виждали, щедро ни заливаше със своята светлина и топлина.

Когато очите ми свикнаха с този блясък, опитах се да се ориентирам къде се намираме. Според мен би трябвало да се намираме поне на Шпицберген и не можех да се откажа така лесно от предположението си.

Професорът пръв заговори:

– Наистина никак не прилича на Исландия.

– Не е ли остров Жан Майен? – запитах аз.

– Не, мое момче. Това не е северен вулкан с гранитни хълмове и снежен калпак.

– Но...

– Гледай, Аксел, гледай!

Над нас на повече от петстотин стъпки, се възправяше кратерът на един вулкан. От него на всеки петнадесет минути със силен трясък се издигаше висок огнен стълб, примесен с шупливи камъни, пепел и лава.

Усещах тръпките на планината, която дишаше подобно на кит и изхвърляше от време на време огън и въздух през огромните си духла. Под нас върху доста стръмен склон се стичаха потоци от еруптивни материи на разстояние от седем до осемстотин стъпки. Самият вулкан не беше повече от стотина разтега. Подножието му бе потънало в зелени дръвчета, между които различих маслини, смокини и лози, натежали от червени гроздове.

Трябваше да се съглася, че тази гледка с нищо не напомняше арктическа област.

Отвъд зеления пояс се виждаха водите на приказно море или езеро, които заобикаляха тази очарователна земя и я превръщаха в остров, широк няколко левги. На изток видях няколко къшурки и пристанище, в което се люшкаха по сините вълни някои чудновати лодки. Навътре в морето се издигаха над водата островчета. Те бяха неизброими и приличаха на мравуняци. На запад се мяркаха далечни брегове. Над едните се открояваха синкави планини с хармонично очертание. Още по-далеч се възправяше висок, забулен в лек дим връх. На север необятната морска шир блестеше под слънчевите лъчи, тук-там личаха мачти или издуто от вятъра платно.

Неочакваната красота на тази гледка още повече увеличи възхищението ми.

– Къде ли се намираме? – повтарях едва чуто аз.

Ханс жумеше с безразличие, а чичо ми гледаше и нищо не разбираше.

– Която и да е тази планина, на нея е доста горещичко – каза найсетне той. – Експлозиите не престават и не си струваше трудът да се измъкваме от един кратер, за да ни цапардоса някаква скала по главата. Да слезем и ще разберем какво е положението. Освен това аз умирам от глад и жажда.

Професорът решително не беше съзерцателна натура. А пък аз бях забравил умората и глада и бях готов да остана с часове на това място, но трябваше да последвам другарите си.

Склоновете на вулкана бяха много стръмни. Подхлъзвахме се в същински ровове от пепел, заобикаляхме потоци от лава, проточили се като огнени змии. Докато слизахме надолу, аз бърбех непрекъснато, толкова много впечатления имах, че не можех да не говоря.

– Попаднали сме в Азия, по бреговете на Индия, на малайските острови, в Океания! – виках аз. – Прекосили сме половината земно кълбо и сме стигнали на противоположната страна на Европа.

– А компасът? – възрази професорът.

– Да, наистина, компасът! – отвърнах аз смутен. – Според него ние сме вървели все на север.

– Тогава той е излъгал?

– Само ако това не е северният полюс!

– Не е полюсът, но...

Тук се криеше някаква загадка и аз не знаех какво да мисля.

Междувременно все повече приближавахме зеленината, която радваше окоето. Измъчваше ме гладът и жаждата. След два часа път пред нас се откри хубава равнина, покрита с маслинени дръвчета, нарове и лозя. Те изглеждаха безстопанствени. Впрочем нуждата, в която бяхме изпаднали, не ни позволи да се замислим. С каква наслада захапахме тези сочни плодове и червени гроздове! Недалеч, под прохладната сянка на дръвчетата, сред тревата открих извор студена вода, в който освежихме лицето си и потопихме с удоволствие ръце.

Докато се наслаждавахме на почивката, едно дете изскочи от маслиновия гъсталак.

– Ето и един от обитателите на тази щастлива страна! – извиках аз.

Детето беше бедно, лошо облечено и доста хилавичко. То явно се уплаши от нашия вид. И наистина ние бяхме полуголи, брадясали и външността ни не вдъхваше никакво доверие. Приличахме на разбойници и ако тази страна не беше населена с разбойници, ние можехме да изплашим нейните жители.

В момента когато хлапето щеше да побегне, Ханс се спусна подире му и го домъкна при нас въпреки писъците и ритниците му.

Чичо ми се опита да го успокои и го запита на немски:

– Как се казва тази планина, млади приятелю?

Детето не отговори.

– Така – каза чичо ми. – Ние не се намираме в Германия.

И той повтори въпроса на английски.

Детето продължаваше да мълчи. Бях неимоверно заинтригован.

– Да не би да е няма? – извика професорът и горд с езиковите си знания, потрети въпроса на френски. Не последва отговор.

– Тогава да опитаме италиански – додаде чичо ми. – *Dove noi siamo?*

– Да. Къде се намираме? – повторих аз нетърпеливо.

Детето мълчеше.

– Няма ли да отговориш най-сетне? – развика се чичо ми, който почваше да се ядосва и издърпа ушите на детето. – *Come si noma questa*

isola?⁶⁰

– Stromboli! – отвърна младото овчарче, като се измъкна от ръцете на Ханс и хукна по полето към маслиновата горичка.

Това не бе ни минало и през ума! Стромболи! Неочакваното име поразя въображението ми. Намирахме се в Средиземно море, на известния в митологията Еолски архипелаг⁶¹, в древния Стронжили, острова, дето Еол държал вързани с вериги ветрове и бури. А тия синкави планини на изток бяха планинските вериги на Калабрия! А вулканът, изправен в далечината на юг, бе Етна, неукротимата Етна!

– Стромболи! Стромболи! – повтарях аз.

Чичо ми ръкомахаше и пригласяше, сякаш пеехме в хор! Какво пътешествие! Какво чудно пътешествие! Влезли през кратера на един вулкан, ние бяхме излезли от друг, намиращ се на повече от хиляда и двеста левги от Снефелс и от безплодната исландска земя, запратена нейде в края на света! Превратностите на нашето пътешествие ни бяха пренесли сред един от най-красивите земни кътове! Бяхме напуснали царството на вечните снегове, за да попаднем в страната с неувяхваща зеленина, бяхме се разделили със сивкавата мъгла на Ледения север, за да вадим лазурното небе на Сицилия!

След чудесната закуска от плодове и прясна вода ние се отправихме към пристанището на Стромболи. Решихме да не казваме как сме попаднали на острова. Суеверните италианци щяха положително да ни вземат за дяволи, изскочили от ада. Принудихме се да се представим като обикновени корабкрушенци. Това не бе толкова славно, но безопасно.

По пътя чух чичо ми да си мърмори:

– А компаса! Компасът показваше север! Как да си обясним този факт?

– Какво да ви кажа – отвърнат аз пренебрежително. – Не търсете обяснение. Така е по-лесно!

– И таз добра! Ще бъде цял позор, ако един професор от Йоханеум не може да открие причината на едно космично явление!

Докато говореше така, чичо ми, полугол, препасан с кожата колан около кръста, намести очилата си на носа и отново се превърна в страшния професор по минералогия.

След час стигнахме до пристанището Сан Виценсо. Тук Ханс

60. Как се казва този остров? Б.пр.

61. Архипелаг, разположен на югозапад от Италия. Днес е възприето наименованието Липарски острови. Б.пр.

поиска да му се изплати заплатата, за тринадесетата седмица, която прекарваше на служба при нас. Дадохме му парите и му стиснахме сърдечно ръка.

Ако в този миг той не сподели нашето вълнение, все пак той прояви съвсем неочаквано чувствата си.

С крайчеца на пръстите си той стисна леко ръцете ни и се усмихна.

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ПЕТА

Стигнах до заключението на един разказ, който ще бъде неубедителен дори за хора, свикнали на нищо да не се учудват. Но аз съм предврително брониран срещу човешкото недоверие.

Рибарите на Стромболи ни посрещнаха, както се посрещат корабкрушеници. Дадоха ни дрехи и ни нагостиха. Починахме два дни и на 31 август една платноходка ни отведе в Месина, където след няколко дни почивка забравихме умората си.

В петък, 4 септември, се качихме на „Волтюрн“, пътнически кораб на френската имперска корабна компания, и след три дни пристигнахме в Марсилия. Едничката ни грижа оставаше нашият проклет компас. Този загадъчен факт сериозно ме безпокоеше. На девети септември вечерта се върнахме в Хамбург.

Не може да се опише смайването на Марта и радостта на Гройбен.

– Сега ти си герой, Аксел – ми каза моята скъпа годеница, – и вече няма защо да ме напускаш!

Погледнах я. Тя се усмихваше през съзли.

Оставам на читателя да прецени впечатлението, което завръщането на професор Лиденброк направи в Хамбург. Благодарение на бърливостта на Марта новината, че е отпътувал за центъра на земята бе станала достояние на всички. Хората не й повярвали, а когато видяха професора, още по-малко бяха склонни да вярват.

Но присъствието на Ханс и някои получени от Исландия сведения постепенно промениха общественото мнение.

Тогава чичо ми стана прочут, а аз – племенник на знаменита личност, което не е без значение. В наша чест Хамбург устрои празник. В Йоханеум бе уредено тържествено събрание и професорът разказа за пътешествието си, като пропусна само случката с компаса. Същия ден той предаде в градската архива ръкописа на Сакнусем и изрази дълбокото си съжаление, че по-силни от волята му обстоятелства са му попречили да проследи пътя на исландския изследовател до центъра на земята. Въпреки славата той се държеше скромно и това му донесе още по-голяма известност.

Толкова почести му спечелиха и омразата на някои хора. Намериха се и завистници и тъй като неговите теории, подкрепени от безспорни факти, противоречаха на научните тези, основани на вътрешния огън,

той води със слово и перо забележителни спорове с учени от разни страни.

Лично аз не мога да се съглася с теорията му за изстиването на земното кълбо. Въпреки това, което видях, вярвам и ще продължавам да вярвам, че има огън в центъра на земята. Но трябва да призная, че известни обстоятелства, макар и недостатъчно изяснени, могат с помощта на някои природни явления да изменят този закон.

По време когато тези въпроси ни вълнуваха, чичо ми изживя истинска мъка. Въпреки настояванията ни Ханс напусна Хамбург. Човекът, на когото дължахме всичко, не пожела да му се отплатим. Той почна да тъгува за родната си Исландия.

Един ден той ни каза просто „Farval“⁶² и се прости с нас. Замина за Рейкявик, където пристигнал благополучно.

Бяхме твърде привързани към добрия ловец на ейдери и споменът за него винаги ще живее в сърцата на онези, чийто живот той бе спасил. Зарекох се да го видя поне още веднъж, преди да умра.

В заключение трябва да добавя, че това „Пътешествие до центъра на земята“ направи огромно впечатление в цял свят. Книгата бе печатана и преведена на всички езици. Най-големите вестници се надпреварваха да отпечатват важните епизоди, които се коментирала, оспорваха, нападаха и защитаваха еднакво разпалено както в лагера на вярващите, така и в този на невярващите. Рядък случай! Чичо ми можеше да се радва още приживе на спечелената слава и господин Барнум му предложи да го показва в цирка си из Съединените щати срещу много високо възнаграждение.

Но една неприятност, която се превърна в истинско мъчение, помрачаваше тази слава. Фактът с компаса остана необяснен. А за един учен подобно загадъчно явление се превръща в истинско наказание. Провидението бе отредило обаче чичо ми да бъде напълно честит.

Веднъж, когато подреждах някаква сбирка от минерали, видях прословутия компас и се загледах в него.

Повече от шест месеца компасът бе стоял захвърлен в един ъгъл, без да подозира, безпокойството, което предизвикваше.

Внезапно извиках от изумление. Професорът дотича.

– Какво има? – запита той.

– Компасът...

– Е, та какво?

- Стрелката му сочи юг, а не север!
- Какво приказваш?
- Вижте сам! Полюсите са разменени!
- Разменени!

Чичо ми погледна, сравни и цялата къща се разтресе от удивителния скок, който той направи.

Светлина озари едновременно и двама ни!

– Значи това било! – възкликна чичо ми, когато отново бе в състояние да говори. – След пристигането ни на нос Сакнусем стрелката на този проклет компас е показвала юг вместо север!

– Това е очевидно.

– Тогава и заблуждението ни се обяснява. Но по каква причина са се разместили полюсите?

– Обяснението е много просто.

– Доизкажи се, мое момче.

– По време на бурята в морето Лиденброк огненото кълбо, което намагнетизира желязото на сала, просто е дезориентирало нашия компас!

– Ах! – извика професорът, като се разсмя. – Електричеството се е пошегувало с нас!

От този ден нататък чичо ми бе най-щастливият учен, а аз – най-щастливият човек, защото моята хубава фирландка се отказа от ролята си на кръщелница, за да заеме място в къщата на Кьонигщрасе в качеството на племенница и съпруга. Нужно ли е да прибавям, че неин чичо стана известният професор Лиденброк, член-кореспондент на всички научни, географски и минераложки институти в петте части на света.

Paris, 1930

КРАЙ

© 1864 Жул Верн
© Кирил Тодоров, превод от френски

Jules Verne
Voyage au centre de la Terre, 1864

Сканиране и разпознаване: Красно
Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1215>]